

Hrvatska riječ

Informativno-politički tjednik, izlazio od 1945. do 1956., obnovljen 2003.

ISSN 1451 - 4257

SUBOTICA, 19. RUJNA 2003. * CIJENA 20 DINARA * BROJ 34

**Stjepan Mesić s vodstvom
hrvatske zajednice u SCG**

**Susret obavljen
medijskom šutnjom**

**Intervju:
Antun Kolarević**

Mali savjeti za bolji život:
Sredstva sa Vašeg računa dostupna su
Vam na bankomatima 24 sata dnevno,
a podizanje novca i plaćanje možete
vršiti na svim šalterima Banke,
kao i na svim prodajnim mjestima,
bez obzira u kom kraju svijeta se nalazite.
Vaša viza za cijeli svijet je Viza kartica
Vojvođanske banke.

VOJVOĐANSKA BANKA
KUĆA PRAVIH VRIJEDNOSTI

• DDOR NOVI SAD • AD

OBAVEZNO OSIGURANJE MOTORNIH VOZILA

- PROLJETNI POPUST 20%
- MOGUĆNOST PLAĆANJA U 4 I VIŠE RATA
- PRI JEDNOKRATNOJ UPLATI DODATNI POPUST 10%
- GARANTIRANA ISPLATA ŠTETE

Hrvati iz SCG sa Stjepanom Mesićem Otvoreno o problemima	8,9
Intervju Antun Kolarević	12-14
Hrvatska manjinska politika Koalicija je logični korak	16,17
Konvencija o ksenofobiji Jednakost o predrasudama	18,19
Mediji na manjinskim jezicima Vojska žuri da bi čekala	24
Hrvatsko akademsko društvo Rizični obrasci kod mladih	25
Vlatko Dulić, glumac Kaj sad nakon rata	38,39
Jasenka Houra Povratak starom zvuku	43

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNOJ STRANI:
www.photonino.com

IMPRESSUM

OSNIVAČ:

Skupština Autonomne Pokrajine Vojvodine

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Tomislav Žigmanov (predsjednik), dr. Slaven Bačić,
Milan Ercegovic, Kalman Kuntić, Marija Lovrić,
Svetislav Milanković, Slavica Peić, Stipan Stipić,
mr. Bela Tonković

DIREKTOR I V. D. GLAVNOG I ODGOVORNOG UREDNIKA:

Zvonimir Perušić

REDAKCIJA:

Duška Dulić, Jasminka Dulić, Ivan Ivković
Ivandečić, Vesela Laloš, Dražen Prčić, Zvonko Sarić,
Mirko Sebić, Robert G. Tilly

TEHNIČKI UREDNIK:

Boris Cupać

TEHNIČKI ADMINISTRATOR:

Thomas Šujić

ADMINISTRACIJA:

Zorica Tikvicki,
Zdenka Sudarević

LEKTORICA: Katarina Vasiljčuk

TELEFON: ++381 24/55-33-55
++381 24/21-414

ŽIRO RAČUN: 355-1023208-69

E-MAIL: hrvatska.rijec@suonline.net

WEB: www.hrvatskarijec.co.yu

TISAK: »Dnevnik« Holding sa p.o. Novi Sad,
»Dnevnik« Štamparija

List je registriran kod Sekretarijata za informiranje
Skupštine AP Vojvodine pod rednim brojem 73.

List je oslobođen poreza na promet na osnovu
mišljenja Pokrajinskog sekretarijata za obrazovanje
i kulturu; broj 106-413-00221/2003-01 od
20.3.2003. godine

Licemjerje vlasti

Jedno izvinjenje i jedna isprika, dakle, ključni detalji povijesnog susreta predsjednika Srbije i Crne Gore i Hrvatske, istog su trenutka, zahvaljujući moći elektronskih medija, postali tema dana u svijetu. Medijska pompa se nije stišala ni tijekom vikenda, kada su političari, stručnjaci, novinari i kolumnisti širom Srbije i Hrvatske ocjenjivali domete nenajavljenog raspjeta prvog službenog posjeta jednog hrvatskog predsjednika Beogradu nakon raspada bivše zajedničke države.

I, kolika je medijska pažnja posvećena izvinjenju i ispriki, upravo je tolika medijska šutnja obavila sastanak Stjepana Mesića s predstavnicima hrvatske zajednice u SCG, koji je održan istog dana na istom mjestu, samo neki sat kasnije. Taj je susret u gotovo svim ovdašnjim, ali i hrvatskim medijima, ostao uglavnom na razini protokolarnih najave da će sastanka biti, odnosno, da je sastanak održan. Urednike nije zanimalo o čemu je to predsjednik Mesić razgovarao s predstavnicima hrvatske dijaspeore u ovoj zemlji. Niti jedan od mnoštva prisutnih novinara nije prišao šefu delegacije Hrvatskog nacionalnog vijeća mr. Josipu Ivanoviću zatražiti izjavu (izuzev jednog dopisnika strane agencije, telefonski). Za većinu onih koji se ne udubljuju previše u suštinu protokolarnih najava događanja u novinarskim tekstovima, taj susret kao da nije ni održan.

E, sad, kad se nešto dogodi, a kao da se nije dogodilo, tako nešto može i postojati, a kao da ne postoji. Potpuno u skladu s ignoriranjem već opisanog susreta s predstavnicima hrvatske manjine, u pojedinim medijima nastavlja se i, u vrijeme Miloševića započeto, ignoriranje postojanja jednog naroda na ovim prostorima. Naravno, riječ je o za takve stvari dežurnom narodu – hrvatskom. Izvjesni gospodin koji se predstavlja kao povjesničar, a s ponosom ističe kako je član srpskog pokreta »Svetozar Miletić« iz Novog Sada, objašnjavao je neku večer na državnoj televiziji, na TV Novi Sad, sve pljujući po vojvođanskoj autonomiji, kako u Vojvodini živi jedan narod – srpski – i jedna nacionalna manjina – mađarska – dok su svi ostali potomci nekadašnjih kolonista iz drugih dijelova Austro-Ugarske i ne za služuju status nacionalne manjine. A Hrvati u Vojvodini, zar je to išta novo, niti ne postoje. Bunjevci i Šokci, po riječima ovog vrlog stručnjaka, nisu Hrvati, »niti imaju ikakve veze s Hrvatima«, a Baranja je, kao dio Vojvodine, »sada okupirana od Hrvatske«.

Takvih opskurnih likova u ovdašnjim medijima bilo je u posljednjih petnaestak godina ne zna im se broj. Ali, ponovo ih vaditi iz naftalina, promovirati ih na državnoj televiziji, uz odobravajuće klimanje glavom prisutnog »novinara«, tema je za ozbiljno razmišljanje. To nije sloboda medija, a nije ni sloboda javnog iznošenja stavova. To je licemjerje vlasti i njenih službenika u državnim medijima.

Z. P.

TJEDNIK

ČETVRTAK, 11. 9.

Širom svijeta reakcije na obostrane isprike Stjepana Mesića i Svetozara Marovića

NEDJELJA, 14. 9.

Novi pucnji pred zgradom republičke Vlade u Beogradu, povrijeđenih nema

PETAK, 12. 9.

Igor Ivanov: Rukovodstva Srbije i Crne Gore spremna dati novi duh suradnji sa Ruskom Federacijom

PONEDJELJAK, 15. 9.

Goran Svilanović podržao inicijativu Stjepana Mesića da se održi trojni sastanak Srbije, Hrvatske i BiH u vezi s povratkom izbjeglica

UTORAK, 16. 9.

Vojska SCG se povlači s granice sa Hrvatskom, objavila Hrvatska televizija

SUBOTA, 13. 9.

U Novom Sadu promovirani film i knjiga »Vivisekt«, zapis sa događanja na prošlogodišnjoj izložbi ratnih fotografija »Krv i med« američkog fotoreportera Rona Haviva

SRIJEDA, 17. 9.

DOS pozdravio održavanje predsjedničkih izbora u Srbiji koje je dan ranije raspisala Nataša Mićić

SNAGA ZA ISPRIKU

Do groba sam zahvalna Willyju Brandtu što je u Varšavi u političku praksu uveo čin isprike i njime očito ozbiljno inficirao i našeg predsjednika. Mesić se zdušno i hoću vjerovati iskreno ispričao u Jeruzalemu, u Jasenovcu i sada u Beogradu – u zemlji u kojoj, htjeli mi to priznati ili ne, živi mnogo hrvatskih građana. Za to treba snage. **Nela Vlašić**, kolumnistica, »Novi list«, 12. rujna 2003.

ISPRIKE PUT KA EU

Isprike s obje strane bitan su korak na putu u obostrano povjerenje. Uvjeran sam da je ta obostrana gesta ključna za daljnji razvoj regionalne suradnje i stvaranje obostranog povjerenja. Jedino tako Hrvatska i Srbija i Crna Gora mogu očekivati punu potpuru Bruxellesa na putu u europske integracije i članstvo u Europskoj uniji. **Javier Solana**, visoki predstavnik Europske unije za vanjsku politiku i sigurnost, »Večernji list«, 12. rujna 2003.

MANJINSKA PARALELA

Nema nikakve sumnje da položaj hrvatske manjine u Srbiji ili nekom njenom dijelu, kao što je Vojvodina, može pridonijeti tome da se i položaj Srba u Hrvatskoj popravi. Moram priznati da osim toga pitanja (uporabe hrvatskog jezika kao službenog u Skupštini Vojvodine, odnosno srpskog kao službenog u hrvatskom Saboru), mi Srbi u Hrvatskoj imamo mnogo težih pitanja. Nama treba povratak izbjeglica, povratak imovine i obnova, a onda, naravno, i ravnopravnost svega što sačinjava naš nacionalni identitet, uključujući i pismo i jezik. **Milorad Pupovac**, predsjednik Srpskog nacionalnog vijeća u Hrvatskoj, »Dnevnik«, 12. rujna 2003.

TEŠKO S POLUPISMENIMA

Uvijek imate zbunjenih ljudi, pogotovo kod onih koji su polupismeni. Znae, lako je s pismenima i nepismenima, no teško je s polupismenima, a u politici imate puno polupismenih i oni su uglavnom nezadovoljni. Radi se o tome da nisam dimenzionirao moju ispriku (u Beogradu) niti u pogledu jedne nacije, niti za vremenski period. Rekao sam bilo kada i u bilo koje vrijeme ispričavam se onima kojima su hrvatski građani učinili bol i nanijeli štetu. Međutim, neki bi valjda htjeli da se hvalim zločinima koje su činili hrvatski građani. To prepuštam njima. **Stjepan Mesić**, predsjednik Republike Hrvatske, »Glas Slavonije«, 14. rujna 2003.

SRBI KAO HRVATI

Naviknuti na česta slavlja Jugoslaveni (ako ih još tako smijemo zvati) doživjeli su poraz od Litve kao nacionalnu tragediju. Tako se dogodilo da mi, hrvatski izvestitelji, moramo tješiti naše srpske kolege, zezajući ih kako smo odavno naviknuti na ovakve šokove. Za razliku od uobičajenih situacija na velikim košarkaškim natjecanjima, ovog puta se i Srbi mogu osjećati kao Hrvati, tj. kao gubitnici. Zanimljivo je pri tome kako beogradski reporteri po svom načinu računanja kontaju da je ovo prekid kontinuiteta osvajanja medalje koji je započeo još – 1987.! Poslije Europea u Francuskoj 1985., naime, Jugoslavija je baš uvijek uzimala odličja, uglavnom zlatna, preskočena je samo Njemačka 1993. gdje nisu ni nastupili radi sankcija. E, sad, to što oni svojataju i medalje iz bivše države, druga je priča, ionako nema puno veze s basketom. **Danijel Trumbić**, novinar, »Slobodna Dalmacija«, 12. rujna 2003.

Dujizmi

- ✓ *Samo bolesnici imaju zdrave ambicije;*
- ✓ *Dao sam sve od sebe i onda postao siromah;*
- ✓ *Oni koji su vikali dolje vlada prošli su gore;*
- ✓ *Da nije bilo izbora, ne bismo pogriješili.*

Dujo Runje

Piše:
Ivan Andrašić

*Tko god je
bio odlučio
ostati u Sonti,
morao je
proći puno
iskkušenja i
provokacija.
Sada je sve to
iza nas, ali
gorčina i
razočarenje
su ostali*

Sonta – idila koje više nema

Put pun iskušenja i provokacija

Ovih dana smo, konačno, dobili statističke podatke s posljednjeg popisa stanovništva. Cifre kao cifre, čovjek bi pomislio – mrtvo slovo na papiru. No, za dobrog poznavatelja stanja u Sonti, ove cifre su alarmantne. Po njima, Sonta ima 4.992 žitelja, od toga se 2.966 izjasnilo kao Hrvati, ili statistički 59 posto. Veliki broj, njih 313, nije se nacionalno izjasnio i opredijelio. Zašto, to samo oni znaju. Ako zasebno tretiramo 59 osoba koje su se izjasnile kao Jugoslaveni, dobit ćemo oko 7,5 posto žitelja Sonte. Kojoj grupaciji oni pripadaju? Jugoslaveni su postali imaginarni narod, a neopredijeljenost znači lutanje.

Još jedan podatak jako zabrinjava. Prosječna starost je 41,3 godine. Ova cifra je još poraznija ako uzmemo u obzir da su njome obuhvaćeni i Sončani na privremenom radu u inozemstvu, a to su, uglavnom, mladi ljudi, u punom radnom i životnom naponu, ljudi koji su roditelji djece koja odrastaju van Sonte.

NEUMOLJIVI POREZNICI: Sonta kao selo neumitno stari. Veliki je broj staračkih kućanstava, veliki je broj praznih kuća, koje vlasnici, odavno otišli iz Sonte, bezuspješno pokušavaju prodati. Nema ih tko kupiti. Sončani su ekonomski iscrpljeni. Veliki postotak žitelja Sonte kao svoj osnovni izvor prihoda navodi poljoprivredu. Je li ta grana djelatnosti posljednjih godina stvarno nekome izvor prihoda, ili stvaratelj gubitaka, diskutabilno je. Od uposlenih u društvenih poduzećima, mahom u Somboru i u Apatinu, najviše je onih koji jedva savstavljuju prvi i trideseti u mjesecu. Jako je malo onih koji su uposleni u dobrostojećim poduzećima. Broj obrtničkih radnji, te ugostiteljskih i trgovačkih objekata, permanentno se smanjuje. Najveći uzrok tome je loša poreska politika. Nerealno je očekivati da će iste poreske obveze podmirivati subjekt koji ima zanat - sku radnju u Sonti, kao i onaj koji radi istu vrstu djelatnosti u centru

Apatina ili Sombora. Velika je razlika u prihodima, tako da je poreska obveza za neke šala, a drugi, jednostavno, nemaju dovoljno prihoda podmiriti ih. Rezon poreskih organa je: ako ne možeš platiti onoliko koliko ti je razrezano, ti zatvori. Kompromisa nema.

Veliki problem predstavlja i neposlenost mladih ljudi. Po stjecanju srednjoškolske diplome, perspektiva je poznata – ili čekanje na birou za upošljavanje, ili obavljanje poslova za koje diploma baš i nije potrebna. To izaziva cijelu lavinu posljedica. Najteža je ta što se mladi u ovakvim prilikama sve teže odlučuju na brak, djecu...

Čini se da najstaloženiji dio populacije tvore umirovljenici. Redovito podmiruju svoje obveze, iako im mirovine docne tri mjeseca. Malo kunu državu, malo političare, no, na koncu sami sebe i svoje potomke ubjeđuju kako trebamo biti zadovoljni što imamo kruha, jer nekad je i toga nedostajalo.

MRAČNE DEVEDESETE: Prije petnaestak godina sve je izgledalo puno ljepše. Sonta, s preko 6.000 stanovnika imala je lijepu perspektivu. Od poljoprivrede se moglo lijepo zaraditi, većina poduzeća u kojima su Sončani bili uposleni bila je dobrostojeća, u Sonti je bilo dosta obrtničkih, ugostiteljskih i trgovačkih radnji. Nitko nije ni pomišljao na nepodmirivanje obveza, ili na prestanak obavljanja djelatnosti. Živjelo se lagodno, s lijepim perspektivama. Sonta je odisala mladošću, ulice su odzvanjale od dječjeg smijeha. Mladi, obrazovani kadrovi, po okončanju studija vraćali su se u selo, zasnivali obitelji, posvećivali se svojoj profesiji. Previše idilično da bi dugo trajalo.

Došle su devedesete. Došao je rat u kojem, kako su nas političari ubjeđivali, Srbija nije sudjelovala. Odjednom je postalo jako nepopularno zvati se Hrvat. Ljudi s kojima ste do jučer jeli i pili, prijateljevali u pravom smislu te riječi, svrstavaju vas s druge strane. Bježe od vas kao da ste kužni.

Sonta je bila usputna stanica za one koji su išli preko Dunava. Sonta je postala selo straha. Pozivi za »rezervu« dijeljeni su i noću, a rezervisti su odvođeni u svoje jedinice odmah. K tome, još su i potpisivali izjave da su dobrovoljci. Većina tih »dobrovoljaca« upućivana je na slavonsko ratište. Nepojmljivo, ali istinito, morao je svoj na svojega. Nije bilo prostora za drugačije razmišljanje, jer glava se gubila za sitnicu. Atmosferu straha podgrijavali su događaji koji su se brzo smjenjivali: odvođenje Stevana Đurkova u nepoznato od strane uniformiranih osoba, bijeg tadašnjeg tajnika MZ Sonta, ranjavanje i tortura rukovatelja crpke na nasipu kraj Dunava, batinanje pojedinih članova DSHV-a.

Sve to dovelo je do iseljavanja velikog broja Sončana. Prema dostupnim podacima od 1991. do 1998. godine iz Sonte se iselilo oko 350 obitelji, te oko 200 pojedinaca. Iseljavali su se mahom mladi i obrazovani kadrovi. Jedan dio Sončana mijenjao je kuće sa Srbima iz Slavonije, a puno ih se otisnulo put Kanade, Australije, SAD, Njemačke...

Tko god je bio odlučio ostati u Sonti, morao je proći puno iskušenja i provokacija.

Sada je sve to iza nas, ali gorčina i razočarenje su ostali. Odjednom smo postali nacionalna manjina, no i to je napredak u odnosu na pret hodno desetljeće. Samo, sad smo zbunjeni onim što sami sebi radimo. Jest da smo Hrvati, jest da smo na nekoliko kilometara od matične nam države, no to nam ništa ne znači, bar dok se i u Subotici ne utvrdi da smo stvarno Hrvati. Ni Bunjevci, ni Šokci, već stvarno Hrvati. Tako smo se izjasnili. Osjećamo se zapostavljeni, prepušteni sami sebi. Malo agresivnijim pristupom našim problemima, te ozbiljnijim radom na terenu mogli bismo mnogo više postići.

**Autor je dopisnik
»Hrvatske riječi« iz Sonte**

Predstavници hrvatske zajednice s predsjednikom RH Stjepanom Mesićem

Otvoreno o problemima

Priredila: Jasminka Dulić

Tijeekom svog jednodnevnog posjeta Srbiji i Crnoj Gori 10. rujna, predsjednik Republike Hrvatske *Stjepan Mesić* razgovarao je i s predstavnicima hrvatske zajednice u Srbiji i Crnoj Gori.

S predsjednikom Mesićem razgovarali su predsjednik Nacionalnog vijeća hrvatske nacionalne manjine *Josip Ivanović*, potpredsjednik za područje Srijema i Beograda *Mato Groznica*, potpredsjednik za područje Sombora *vlč. Josip Pekanović* i član Izvršnog odbora HNV za informiranje *Tomislav Žigmanov*, te predsjednik Hrvatskog narodnog saveza *Franjo Vujkov* i v. d. predsjednika Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini *Petar Kuntić*.

Josip Ivanović, predsjednik Hrvatskog nacionalnog vijeća

Izuzetno važan susret

»Ovaj susret treba promatrati u kontekstu posjeta predsjednika Republike Hrvatske državnoj zajednici Srbije i Crne Gore, koji je za hrvatsku zajednicu izuzetno povoljan i važan. Mesić je obavio brojne razgovore s čitavim nizom visokih dužnosnika ove države od savezne razine do republičke i u tom kontekstu je dio vremena posvetio i razgovoru s nama i saslušao je sve nas iz delegacije hrvatske zajednice u SCG.

Govorio sam o stanju hrvatske zajednice u ovom trenutku. Hrvatska zajednica je konačno priznata, dobila je svoje nacionalno vijeće o čijem formiranju i svrsi u područjima koje zakon definira - a to su obrazovanje, informiranje, službena uporaba jezika i kultura - informirao sam predsjednika Mesića. Govorilo se i o problemima. Prvenstveno što se tiče teške materijalne situacije, jer uzalud imamo prava ukoliko ne možemo stvoriti svoje institucije koje će biti poluge i mehanizmi ostvarivanja tih prava. Onda ta prava ostaju mrtvo slovo na papiru. Za uspostavu in-

stitucija neophodna su materijalna sredstva. Bilo bi normalno da ta sredstva domicilna država daje, to je naš stav, jer prema samom zakonu o funkcioniranju nacionalnih vijeća država je dužna i da osigura materijalna sredstva koja bi omogućila taj rad, a ako tih sredstava nema onda čitav taj rad dolazi u pitanje.«

Josip Pekanović, dopredsjednik HNV-a za područje Sombora

Odlučnije u rješavanje

»U vrlo sadržajnom razgovoru dotaknuto je niz vrlo značajnih i aktualnih problema s kojima živi ili se susreće hrvatska zajednica u SCG. Pružena nam je prilika da u kratkim crtama upoznamo gospodina predsjednika sa značajnim etapama dosada pređena puta i onome što je dosada učinjeno. Nisu zaobiđeni ni problemi koji već duže vrijeme opterećuju život i rad Hrvata u ovoj zemlji, ali isto tako nije manjkala i određena doza dobre volje, pogotovo od predstavnika političkih stranaka DSHV i HNS, da se iznađe hrabrosti i u zajedničkom naporu prevaziđu višegodišnje nesuglasice koje su dovele do podjela unutar hrvatskog korpusa u Srbiji, odnosno bolje reći Vojvodini.

Pred nama je novi izborni zakon i vrlo vjerojatno i priprava za nove izbore, pa sve male stranke a pogotovu stranke nacionalnih manjina trebaju dobro ocijeniti kakve su im šanse za uspjeh i pod kojim uvjetima mogu izići na izbore, jer i one uz sve ostale institucije Hrvata u ovoj zemlji, kao i institucije naše matične zemlje, imaju vrlo važnu ulogu u nemalom naporu da Hrvati u Srbiji i Crnoj Gori budu što bolje integrirani u ovo društvo, ali ne istovremeno i asimilirani. Predsjednik Mesić ukratko nas je upoznao o značaju svoga prvog službenog posjeta Beogradu, u nekim značajnim momentima toga susreta, o njegovom osobnom nastojanju i nastojanju

Vlade Republike Hrvatske da se u rješavanju još otvorenih pitanja i problema krene brže i odlučnije, jer je to u interesu obje zemlje koje traže svoje mjesto u Europi i od toga bi sigurno profitirale kako hrvatska manjina ovdje u SCG tako i srpska u Hrvatskoj. Hrvatska ima obvezu, istakao je predsjednik, da prati i pomaže one institucije i udruge koje se posebno ističu u radu za opće dobro Hrvata u dijaspori, no istovremeno očekuje da i domicilne zemlje te iste institucije kao svoj integralni dio pomažu i moralno i materijalno. Na kraju je izrečena iskrena zahvalnost predsjedniku Mesiću i njegovim suradnicima da su u tako kratkom posjetu našli za shodno odvojiti vrijeme i za ovaj susret. Nije prešućena ni nada da će se traženje rješenja za neke urgentne probleme koji nas posebno tište ubrzo nastaviti možda u nekom skorašnjem susretu u Zagrebu.«

Mato Groznica, dopredsjednik HNV-a za područje Srijema i Beograda

Prikazati stanje stvari

»Susret s predsjednikom Mesićem je za mene bila osobno priznanje i čast. Time što je predsjednik izrazio želju da se susretne s predstavnicima hrvatskog naroda koji živi ovdje na najbolji način je dao legitimitet HNV-u te drugim hrvatskim organizacijama koje ovdje djeluju. U širokoj lepezi smo prikazali stanje stvari na ovim prostorima kad je hrvatski narod u pitanju. Priličan broj tema je dotaknut, počevši od problema egzistencijalne prirode, do problema sa stanovišta kulture, jezika itd. do onih problema koji su banalni ali nisu beznačajni kad je hrvatski narod na ovim prostorima u pitanju a to su problemi dobivanja hrvatskih dokumenata, domovnica i putovnica. Logično je da na ovim prostorima hrvatski narod teži prema svojoj matičnoj državi i logično je da se na neki način želi osjećati pripadnikom svog

matičnog naroda pa bi bilo i logično s obzirom da hrvatski ustav garantira hrvatsku domovnicu, odnosno pripadnost hrvatskom narodu, da se to olakša i da se oslobodi svih taksi.

Mislim da je značaj ovog susreta utoliko što je probijen taj led, što je prvi puta ostvaren taj inicijalni kontakt sa hrvatskom nacionalnom manjinom i očekujemo i već je postignut dogovor za nastavak ovih razgovora u Zagrebu, gdje bi se konkretnije razgovaralo o problemima koje smo sada naznačili.

Također smo razgovarali i o potpori hrvatske države svojoj nacionalnoj manjini ovdje, da se briga matične države intenzivira i da se sustavno a ne ad hoc odvija.

Ono što je nakon posjeta upalo u oči jest izostanak medijske pozornosti, i ja sam se pitao je li to bio zatvoren sastanak ili ne. Puno bi značilo da je to praćeno kroz srbijanske medije, ali bilo bi nam drago i da je praćeno u Hrvatskoj. Mi ipak živimo u ovoj državi i važno nam je da i vlasti i narod u ovoj državi znaju da postoji netko tko živi na ovim prostorima a druge je nacije i kulture. Ja sam se osobno osvrnuo na Hrvate u Srijemu jer obnašam dužnost dopredsjednika HNV-a za Srijem. Srijem je stradao i fizički i emotivno, pogotovu što je Srijem povijesno bio povezan sa Hrvatskom a po prvi puta je sada izvan Hrvatske, kao i cijela Vojvodina i to sa tragičnim posljedicama. Ipak, nisam pretjerano podsjećao na svu tragediju koju su Hrvati prošli proteklih godina, već sam ukazao na probleme s kojima se Hrvati u Srijemu susreću danas u svakodnevnom životu i uglavnom su posljedica toga da su Hrvati u Crnoj Gori i Srbiji jedna od najsiromašnijih hrvatskih manjina.«

Tomislav Žigmanov, član Izvršnog odbora HNV-a

Očekivanja od Hrvatske

»U svojem sam kratkom obraćanju delegaciji Republike Hrvatske, koju je predvodio predsjednik Stjepan Mesić, govorio o tri skupine problema. Prvo sam oslikao ukupne društveno-političke prilike u Srbiji i Vojvodini, te položaj hrvatske nacionalne zajednice. Naravno, pri tome sam pokušao staviti akcent na to

kako ovdašnji Hrvati percipiraju i interpretiraju aktualni društveni i politički trenutak. Druga tema o kojoj sam govorio bila su konkretna očekivanja hrvatske zajednice u Srbiji i Vojvodini od Republike Hrvatske. Ovdje sam naglasio da se Hrvatska država mora inkluzivno, to jest na jedan uključujući način postavljati, i to u svim oblastima i sferama, spram htijenja ovdašnjih Hrvata, a ne da bude spram toga birokratska i zatvorena, kao što je sada često slučaj. I na koncu sam nešto rekao i o problemima s kojima su susreću ovdašnji Hrvati u realiziranju kako ljudskih i manjinskih prava tako i u suradnji s matičnom nam državom – Republikom Hrvatskom. Posebno sam ovdje istaknuo pitanje izostanka potpore za neke ovdašnje projekte, prije svega »TV Divane«.

**Petar Kuntić,
v.d. predsjednika DSHV-a**
**Opredjeljenje za
zajedništvo**

»Ovakvi susreti doprinose sve boljoj suradnji između dviju država a to mora imati utjecaja i na bolji položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Crnoj Gori. S predsjednikom Mesićem razgovarali smo vrlo otvoreno o nekoliko tema u svezi promjena u okviru Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini, zatim o intenzivnijem angažiranju hrvatskih tvrtki na područjima gdje živi hrvatski narod, o materijalno-financijskom položaju hrvatskih institucija u Srbiji i Crnoj Gori, kao i o novom zakonu o političkim strankama i organizacijama. Istakli smo da hrvatski korpus ovdje ne smije ostati bez političke opcije organiziranja i da DSHV želi nastaviti, kao i u proteklih trinaest godina, aktivno sudjelovati u artikuliranju i zaštiti hrvatskih interesa na ovome području. Obavijestili smo predsjednika Mesića da želimo aktivnije sudjelovati i integrirati se u društveno-politički život države u kojoj živimo, radimo i plaćamo porez, kao Hrvati a ne kao Bunjevci, Šokci, Jugoslaveni i tako dalje. Na to je predsjednik rekao da je to jedini ispravan put i u tom smislu imamo podršku od njega, te da i Hrvati moraju ući u sudstvo, policiju, vojsku i druge institucije.

Na kraju razgovora naglašeno je da će buduća politika DSHV-a biti suradnja sa svim hrvatskim institucijama u smislu boljitka hrvatskog korpusa ali isto tako smo naglasili da očekujemo da će se i u drugim hrvatskim institucijama opredijeliti za zajedništvo u hrvatskom korpusu, i da će oni koji nisu za zajedništvo morati ustupiti mjesto novim djelatnicima hrvatskih institucija.«

**Franjo Vujkov,
predsjednik HNS-a**
**Garancije za
boljitak**

»Donijeli smo svi izuzetno pozitivne dojmove. Mi smo predsjedniku Mesiću ukazali na problematiku koja nas tišti. Našoj zajednici su sada, formalno gledano, mnogi problemi razriješeni i dosta toga smo u velikoj mjeri i ostvarili. Međutim, problemi ostvarivanja manjinskih prava i dalje postoje, s obzirom da Državna zajednica Srbije i Crna Gora za financiranje Hrvatskog nacionalnog vijeća do sada nije dala dovoljno novca kako bi ono moglo obavljati poslove koji su mu namijenjeni. To je jedan od problema koji se mora razriješiti adekvatno i tom prilikom smo i sa gospodinom Rasimom Ljajićem razgovarali o tome. Bilo je riječi o nekih pet milijuna dinara za sve nacionalne savjete, što praktično predstavlja simboličnu sumu, a ne ozbiljan iznos kojim bi se moglo nešto aktivirati i pristupiti ozbiljnom radu.

Od strane predsjednika Mesića informirani smo da su razgovori završeni na obostrano zadovoljstvo, hrvatska delegacija je stekla čvrste dojmove da se u Republici Srbiji događaju ozbiljne demokratske promjene, koje vode ka ostvarenju težnji ove države da se uključi u europske integracije, a čemu teži i Hrvatska. Sve to predstavlja preduvjet za normalizaciju međusobnih odnosa na ekonomskom i političkom planu u što je integrirano i pitanje zaštite manjinskih prava, kao jedno od centralnih pitanja prvenstveno europskih institucija. To nama pruža jednu garanciju da će u svezi statusa i prava manjinskih zajednica morati doći isključivo do boljitka u idućem periodu.«

Odjeci susreta ovdašnjih Hrvata i hrvatskog predsjednika u medijima

Ni riječi u medijima

Iako su naširoko i telmeljito propratili posjet predsjednika Hrvatske Stjepana Mesića Beogradu, i srpski su i hrvatski mediji uglavnom ignorirali činjenicu da je Mesić razgovarao i s predstavnicima Hrvata u SCG

Piše: Tomislav Žigmanov

Prošlotjedni je službeni posjet predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića Državnoj zajednici Srbiji i Crnoj Gori s razlogom privukao veliku pozornost sredstava masovnog priopćavanja. I to ovoga puta ne samo srbijanskih i hrvatskih, već i svjetskih – gotovo da nije bilo medija u kojemu nije bio tretiran kao događaj od prvorazrednog značaja. To se vjerojatno može tumačiti ne tek činjenicom što se radilo o prvom službenom posjetu nekog predsjednika Hrvatske Srbiji i Crnoj Gori, već zbog toga što je došlo i do, istina neočekivanih, međusobnih isprika dvaju predsjednika za učinjena zla na ovim prostorima u nedavnoj prošlosti, kojih je, znamo to, bilo i previše.

Naravno, sredstva su priopćavanja pokazivala interes i za druge teme o kojima se razgovaralo, kao i za druge susrete, budući da se Mesić sastao i s predsjednikom Skupštine SCG Dragoljubom Mićunovićem, s v. d. predsjednicom Srbije i predsjednicom Narodne skupštine Natašom Mičić, zatim sa srbijanskim premijerom Zoranom Živkovićem, te s delegacijom Skupštine i Izvršnog vijeća Vojvodine, koju je predvodio predsjednik Skupštine Nenad Čanak. Osim toga, Stjepan se Mesić susreo još i s predstavnicima »udruga izbjeglih iz Hrvatske« te s predstavnicima institucija hrvatske zajednice u SCG.

NEZAINTERESIRANOST HRVATSKIH MEDIJA: I upravo je to naša namjera ovdje: analizirati kako je ovaj

značajan susret bio predstavljen u srbijanskim i hrvatskim medijima. Na taj, istina neizravan način hoćemo vidjeti jesu li i koliko su oni uopće senzibilizirani za Hrvate u SCG, pokazuju li za njih nekakav interes, te što o njima znaju.

Inače, u vidu najava, mediji su u obje države pisali o skupu i nekoliko dana ranije, kada su najavljene i glavne teme razgovora. Tako je dan ranije na Brijunima Mesić izjavio novinarima da ne treba očekivati »ništa spektakularno«, te naveo, barem prema pisanju *Vjesnika*, i nekoliko planiranih tema razgovora: sudbina nestalih, problem izbjeglica, imovina hrvatskih tvrtki u SCG i pitanje viza. Nešto prije je u intervjuu *Novom listu* srbijanski premijer Zoran Živković najavio da će biti riječi i o problemu granica između Srbije i Hrvatske. Dakle, iz medijskih napisa koji su ranije objavljeni nije se moglo saznati hoće li i pitanje položaja hrvatske zajednice u SCG

biti temom razgovora, niti pak da se planira i susret s njima.

Glavna vijest u hrvatskim medijima koje smo konzultirali u ovoj analizi, a to su internetska izdanja *Hrvatske radio-televizije* na dan susreta (10. rujna), te ista takva izdanja pet dnevnih listova (od 11. rujna) – *Vjesnik*, *Večernji list*, *Slobodna Dalmacija*, *Glas Slavonije* te *Novi list* – jeste »izvinjenje« Svetozara Marovića građanima Hrvatske za učinjena zla i prihvatanje te »simbolične isprike« i odgovor isprikom Stjepana Mesića. Nakon toga slijedile su informacije o drugim temama razgovora dvaju predsjednika, a što je bilo iznijeto na konferenciji za tisak nakon njihova susreta. U izvješćima koja su bila po obimu dužja, još je bilo riječi i o susretu predsjednika Mesića s drugim srbijanskim dužnosnicima, objavljujane su reakcije hrvatskih političara na isprike, a bile su prisutne i informacije sa sastanka s udrugama izbjeglica. Mesićev, pak, susret s predstavnicima Hrvata u SCG, ukoliko je uopće i notiran, tek je elementarno zabilježen.

Tako, recimo, Tomislav Klauški iz *Slobodne Dalmacije* u svojem napisu niti ne spominje ovaj susret. Istu situaciju imamo i s *Vjesnikom* – njihovim čitateljima »specijalna izvijestiteljica« Vesna Fabris Peruničić nije ni prenijela informaciju o Mesićevom susretu s ovdašnjim Hrvatima. *Hrvatska* je pak radio televizija izvijestila o ovome događaju donošenjem tek vijesti u vidu najave: »kako je najavljeno, hrvatski će se predsjednik sastati i s predstavnicima hrvatske zajednice u SCG«, a poslije

Slično ponašanje vojvodanskih glasila

Vojvodanski mediji, pokrajinsko glasilo na srpskom jeziku Dnevnik i neovisni Građanski list, također donose u središtu svojih izvješća činjenicu međusobne isprike, s tim da se u Dnevniku o susretu i sadržaju razgovora Čanka i Mesića piše već na prvoj strani. Građanski list u svojem napisu o Mesićevom posjetu koristi izvješće agencije Beta, ali zato njihov novinar potpisuje izjavu Nenada Čanka nakon susreta s Mesićem, u kojoj se ističe da je pozvao Mesića da službeno posjeti Vojvodu-

nu, te da mu je predložio, po načelu reciprociteta, uvođenje srpskog jezika u hrvatski Sabor. Kao i u Dnevniku, i ovdje se u antrafileu donosi napis o susretu s izbjeglicama, s tim da za dopisnika Dnevnika, za razliku od novinara Građanskog lista, nije bila značajna informacija o Mesićevom susretu s ovdašnjim Hrvatima, pa je u svojem izvješću nije ni objavio, a što je inače i bilo za očekivati od izuzetno etnocentričnog Dnevnika! ■

Čankovo razmetanje i »okupacija Baranje«

Mnogi su mediji u Srbiji, a što je izostalo u svim hrvatskim medijima, posebno istaknuli Čankov poziv Mesiću da službeno posjeti Vojvodinu, te da se na temelju reciprociteta srpski jezik proglasi službenim u hrvatskom Saboru. Istina, u delegaciji sa Čankom nije bilo Hrvata, pa je interesatno pitanje je li bilo govora i o pitanju pravične zastupljenosti manjina, u čemu je Hrvatska otišla puno dalje. Još je čudnije to što je gotovo u isto vrijeme dok je Čanak ispredao priče o vojvođanskom

»manjinskom raju« upravo na njegovoj televiziji, novosadskoj televiziji kojom upravlja koalicija čiji je on značajan član, vrcalo od svakovrsnog govora mržnje spram svih manjina u Vojvodini. Osim dakako spram Hrvata, budući da je u toj emisiji vascijelom gledateljstvu predloženo da Hrvata u Vojvodini, zapravo, ni nema, jer su sve to Bunjevci i Šokci. Još je šokantnije djelovao iskaz gosta u emisiji »Ot-kopčano« da je Baranja, zapravo, okupirana!

toga ni retka, to jest ni sekunde u eteru najutjecajnijeg hrvatskog elektronskog medija!

Beogradska dopisnica riječkog *Novog lista* *Bojana Oprijan Ilić*, autorica inače najduljeg i najpotpunijeg izvješća objavljeno u Hrvatskoj, posvećuje i podulji antrfile s Mesićevog sastanka s predstavnicima udruga izbjeglih Srba iz Hrvatske, a o susretu ovdašnjih Hrvata s Mesićem se kaže u jednom dijelu rečenice sljedeće: »Hrvatski se predsjednik susreo s 'predstavnicima udruga' (!, op. a.) Hrvata koji žive u Srbiji«. Ista je novinarka svoje izvješće, istina u nešto skraćenom obimu, objavila i u *Glasu Slavonije*, što znači da je ovaj susret na isti, očito simboličan i pogrešan način, i tamo zabilježen.

Jasmina Popović je autorica napisa o ovome događaju u *Večernjem listu*. Ona također glavni sadržaj svojega napisa crpi s konferencije za tisak dvaju predsjednika. Poseban dio izvješća u obliku antrfilea i ona posvećuje susretu Mesića s »izbjeglim Srbima«, a tek na kraju glavnog dijela izvješća se konstatira da se »susreo s predstavnicima Hrvata u SCG«.

Na temelju iznjetoga, čini se da možemo zaključiti sljedeće o tome kako su mediji u Hrvatskoj pratili susret Mesića i predstavnika Hrvata u SCG: *prvo*, iz napisa analiziranih medija ne može se saznati da je položaj manjina bio zasebna tema razgovora dva predsjednika. *Drugo*, sam razgovor predstavnika ovdašnjih Hrvata s Mesićem nije bio događaj od većeg interesa, tako da se on u najvećma tek u elementarnome bilježi. *I treće*, čitatelji, slušatelji i gledatelji u Hrvatskoj ostali su uskraćeni za širu informaciju o susretu – oni jednostavno nisu mogli nikako saznati o čemu se razgovaralo, zatim s kim je to Mesić i s kojim svojim suradnicima u razgovoru proboravio cijeli jedan sat, te s predstavnicima kojih *institucija* (a ne udruga!?) Hrvata u SCG! Mogući, pak, komentar nekog ovdašnjeg Hrvata o razmijenjenim isprika-

ma u hrvatskim medijima spada, očito je, u sferu znanstvene fantastike!

PREŠUĆIVANJE SRBIJANSKIH MEDIJA: Za očekivati je da će, bar u nečemu, izvješća o Mesićevom posjetu u srbijanskim medijima biti drugačija. Njih, tako, karakterizira da su u principu većeg obima, te osim toga što donose informacije s konferencije za tisak dvaju predsjednika, redovitije pišu, mahom u antrfileima, i o susretima Mesića s Mućinovićem, Mićićkom, Živkovićem, a pokrajinski i s Čankom. No, isto kao i kod medija u Hrvatskoj, prešutno su suglasni oko važnosti susreta Mesića i Hrvata u SCG, budući da mu ne posvećuju nikakvu pozornost.

Agencija *Beta* imala je, čini se, najpotpunije izvješće o posjetu: ukratko donosi informaciju o svakom događaju, a iz dijela izvješća s konferencije za tisak vidi se da o ovdašnjim Hrvatima nije bilo razgovora. Na kraju izvješća, pak, tek se konstatira da je »predsjednik Hrvatske razgovarao i s predstavnicima hrvatske nacionalne zajednice u SCG«, ali je zato u izvješću povećao dio posvećen Mesićevom susretu s izbjeglicama – donosi se i izjava predsjednika Upravnog odbora Srpskog demokratskog foruma *Dušana Ećimovića* dana nakon susreta.

Vrlo je zanimljivo bilo ponašanje *Politike*. Ne znam točno kako treba tumačiti pisanje ovog (oduvijek) provladinog lista: *Politika*, naime, nije imala posebnog izveštitelja niti s jednog Mesićevog susreta,

već je preuzela izvješća agencije *Tanjug*, u kojemu je, slično *Beti*, mahom korektno, prenijeto sve o sadržaju razgovora dvaju predsjednika, kao i s ostalih susreta, ali je njegov susret s hrvatskom zajednicom tek zabilježen konstatacijom da se dogodio.

Što se tiče beogradskih neovisnih dnevnika, list *Danas* piše korektno, ali tek konstatira da se predsjednik Mesić susreo s »predstavnicima hrvatske etničke zajednice u SCG«, i to donosi na prvoj stranici, ali kasnije, u širem izvješću na stranici 3, o tomu ni retka. Izvjestiteljice *Danasa* govore još i o susretu Mesića sa Živkovićem, Mićić i Mićunovićem. *Blic* je rijedak list koji o ovome događaju ne piše na naslovnoj strani – isto je još kod *Kurira*, a u napisu na drugoj stranici najveći dio sadržaja crpljen je s konferencije za tisak dvojice predsjednika. Uzgredno je u *Blicu* konstatirano da se Mesić susreo s premijerom Živkovićem i v. d. predsjednicom Mićić, »kao i s predstavnicima izbjeglica i hrvatske zajednice u SCG«. Zanimljivo je da *Blic* ne piše o susretu Čanak-Mesić.

Beogradski *Ekspres*, osim najave na naslovnici, na trećoj strani donosi podulji napis o posjetu, i, osim *Dnevnika*, jedini je iz kojega se vidi da je na sastanku dvaju predsjednika ipak bilo riječi i o manjinama, jer prenosi sljedeću informaciju s konferencije za tisak: predsjednik je Marović najavio skoro potpisivanje međudržavnog sporazuma o pravima manjina, te istaknuo da manjine moraju biti »mostovi našeg prijateljstva«. U jednom od antrfilea *Ekspres* donosi i informaciju da je bio upriličen i svečani ručak, ali se ne navodi da su i Hrvati tome nazočili. Isto tako, ovaj dnevnik donosi još i priopćenje *Komercijalne banke* AD Beograd o razgovoru o suradnji s hrvatskim bankama, koji je direktor Ljubomir Mihajlović vodio s predsjednikom Mesićem.

Istu informaciju imamo još i u *Večernjim novostima*, provladinom dnevniku u kojemu se, osim isprika, ukratko još piše i o susretu Mićić-Mesić te Mićunović-Mesić. Daleko manji prostor Mesićevom posjetu izdvojila je državna *Borba*, s tim da se ovdje ne donosi informacija o susretu Mesića s republikim funkcionarima, a o susretu s Hrvatima se kaže šturo da se »na kraju posjete, predsjednik Mesić sastao i s predstavnicima hrvatske etničke zajednice«.

Kao što je bilo za očekivati, u beogradskim dnevnicima koji tradicionalno o Hrvatima ne pišu dobrohotno, nema napisa o susretu Mesića s Hrvatima u SCG. Takvi su listovi, da podsjetimo one koji to ne znaju, *Večernje novosti*, *Glas javnosti*, *Kurir* te *Balkan*.

U povodu moguće prekretnice u odnosima Hrvatske i Srbije

Mjerenje isprika ili zločina

Uzajamnu ispriku šefova srbijansko-crnogorske i hrvatske države, izgovorenu u srijedu u Beogradu, svijet je doživio kao prekretnicu i definitivno stavljanje točke na balkanske ratove. Ali, ni Mesić, baš kao ni Marović, nisu spominjali državno sponzorstvo nad zločinom.

Piše: Jelena Lovrić

S tranci su opet reagirali s mnogo više entuzijazma od domaće javnosti, čije se kože problem tiče. Uzajamnu ispriku šefova srbijansko-crnogorske i hrvatske države, izgovorenu u srijedu u Beogradu, svijet je doživio kao prekretnicu i definitivno stavljanje točke na balkanske ratove. Prepoznali su je i kao gestu koja dvije države kvalificira za Europu. *Javier Solana*, visoki predstavnik Europske unije za vanjsku politiku, obostranu ispriku smatra »krucijalnom za razvijanje regionalne suradnje, a regionalna je suradnja esencijalna za uspješnu integraciju obiju država u Europsku uniju«.

Hrvatska je javnost ispriku predsjednika Srbije i Crne Gore *Svetozara Marovića* za »sva zla« koja je bilo koji građanin njegove države učinio bilo kome u Hrvatskoj, u prvi trenutak uglavnom pozdravila. Bilo je, istina, primjedbi da se nije ispričao u ime države koja je vodila agresorsku i zločinačku politiku, što je točno, ali njegovu ispriku ipak treba shvatiti kao prvi korak. Neki su Marovićevu isprici pronašli manu u činjenici da nije na razini geste *Willyja Brandta* te su kao jedino adekvatno tražili da klekne na Ovčari. Od kraja Drugog svjetskog rata do Brandtova klečanja u varšavskom getu prošla su desetljeća. I Njemačka je prošla tegoban proces denacifikacije. Marović je šef države u kojoj proces čišćenja kolektivne pameti nije proveden i on svojom gestom svakako ide uz dlaku većinskom raspoloženju svoje javnosti. Ali, njegova isprika pomaže mentalnoj detoksikaciji Srbije.

Također se posumnjalo i u iskrenost beogradskog izvinjenja. Domaćin je sam za to dao razloga jer je na svoju ispriku odmah prikelnio nadu da će Hrvatska povući tužbu zbog agresije i genocida pred Međunarodnim sudom pravde u Haagu. Za to je svakako potrebno mnogo više od lijepih riječi.

Marović je šef države u kojoj proces čišćenja kolektivne pameti nije proveden i on svojom gestom svakako ide uz dlaku većinskom raspoloženju svoje javnosti. Ali, njegova isprika pomaže mentalnoj detoksikaciji Srbije.

NOVI LIST

Tvrditi da bez reparacija isprike ništa ne znače, da samo pare a ne i riječi žaljenja i kajanja mogu biti satisfakcija – pretvaranje je tragedije rata u saldokontistički obračun. Ispri - ka je jedan od koraka na putu normalizacije, ali to je dugotraj - tražan proces u kojem će i stvari materijalne prirode svakako doći na red.

Ali tvrditi da bez reparacija isprike ništa ne znače, da samo pare a ne i riječi žaljenja i kajanja mogu biti satisfakcija – pretvaranje je tragedije rata u saldokontistički obračun. Isprika je jedan od koraka na putu normalizacije, ali to je dugotrajn proces u kojem će i stvari materijalne prirode svakako doći na red.

Mesićeva je isprika izložena još većem rešetanju. Za neka od javno postavljenih pitanja svakako ima mjesta. Primjerice, čak i oni koji ne osporavaju potrebu da i hrvatska strana izrazi žaljenje i ispriku, pitaju: zašto u Beogradu? Za ispriku Hrvatske Srbiji svakako nema razloga; ako je pak riječ o isprici hrvatskim Srbima – onda je Beograd opet pogrešno mjesto. Trebalo je to obaviti u Hrvatskoj. Ali isto tako stoji i argument da je veliki dio hrvatskih Srba danas u Srbiji, pa onda ima rezona da se Mesić baš tamo ispričao svima kojima su »građani Hrvatske, u bilo koje vrijeme, nanijeli bol ili štetu«.

Većinski je dio hrvatske javnosti još uvijek uvjeren da se Hrvatska nema za što ispričavati, jer nije ona napala Srbiju. Točno. Ali hrvatski je predsjednik kao razlog za ispriku spomenuo zločin u Paulin Dvoru. Na isti je način mogao spomenuti i slučaj Zec, Gospić, Pakračku poljanu, zločine počinjene u Oluji... U tom se pogledu i ono što *Račan* tako hvali u njegovoj isprici – da se zadržao na »štetama« koje su nanesene zloupotrebom položaja i kršenjem zakona – zapravo pokazuje kao njen hendikep. Jer ni Mesić, baš kao ni Marović, nije spominjao državno sponzorstvo nad zločinom. Ali i za takvu je formulaciju s falinkom trebalo petlje. U Hrvatskoj proces suočavanja s istim također sporo napreduje.

Preuzeto iz riječkog »Novog lista«, 13. rujna 2003.

Hotel »Panonija«

Autonomija bez političara

Na političkoj sceni Srbije sve je više onih koji se zaklinju u svoju poštnu nekorumpiranu riječ.

Svi su nekako još odavno znali kako će ovi na vlasti skrenuti na stranputicu, ali zbog nečeg nisu to odmah mogli reći. Opet, možda to ne mora imati nikakve veze, ali u Vojvodini danas skoro se ne može naići na čovjeka koji oduvijek nije znao da je autonomija Vojvodine veoma važna stvar

Piše: Mirko Sebić

Sad kad smo saznali da Hrvata uopće u Vojvodini i nema i da sve što je lijepo, a govori mađarski, potječe od Srba, i kad smo to saznali na državnoj televiziji plaćanoj između ostalog i novcem tih bijednika što ih i nema, e, sad nam je mnogo lakše i mnogo smo nekako veseliji i za društvo spremniji.

Jer, što nas briga za televiziju, nju i tako nitko ne gleda, pa što bi netko službeno reagirao na jezik mržnje koji s nje pljuje u tanjur normalnom i poštenom svijetu. Gledajmo mi svoja posla, ona prava državnička. Ako nas posjeti, recimo, predsjednik Hrvatske, a mi njemu lijepo možemo reći kako se živi ovdje u Vojvodini, možemo mu reći da se na nas drugi ugledati mogu, to svakako, a da se sekiramo zbog Hrvata, pa što bismo se sekirali što se brblja na našoj državnoj televiziji.

ŠUTLJIVI MUDRACI: Na političku scenu Vojvodine došla je jesen, hladno je za ovo doba godine. Zakazano je prvo jesenje zasjedanje Skupštine Vojvodine za 25. rujna. Dugačak dnevni red. Predsjednik Skupštine priopćava kako moramo živjeti kao da će svaki dan biti omnibus, a boriti se kao da će sutra granuti puna autonomija. Tako da svaki dan moramo vježbati autonomiju, da tako kažemo, na prazno, donoseći nacрте, rješenja i prijedloge koji će se, onda kad autonomija dođe, u sekundi primijeniti i krenuti u život.

Na političkoj sceni Srbije sve je više onih koji se zaklinju u svoju poštnu nekorumpiranu riječ. Svi su nekako još odavno znali kako će ovi na vlasti skrenuti na stranputicu, ali zbog nečega nisu to odmah mogli reći. Opet, možda to ne mora imati nikakve veze, ali u Vojvodini danas skoro da se ne može naići na čovjeka koji oduvijek nije znao kako je autonomija Vojvodine veoma važna stvar. Uvijek smo mi znali da će ta centralizacija donijeti samo zlo i čemer. Govorili smo mi njima.

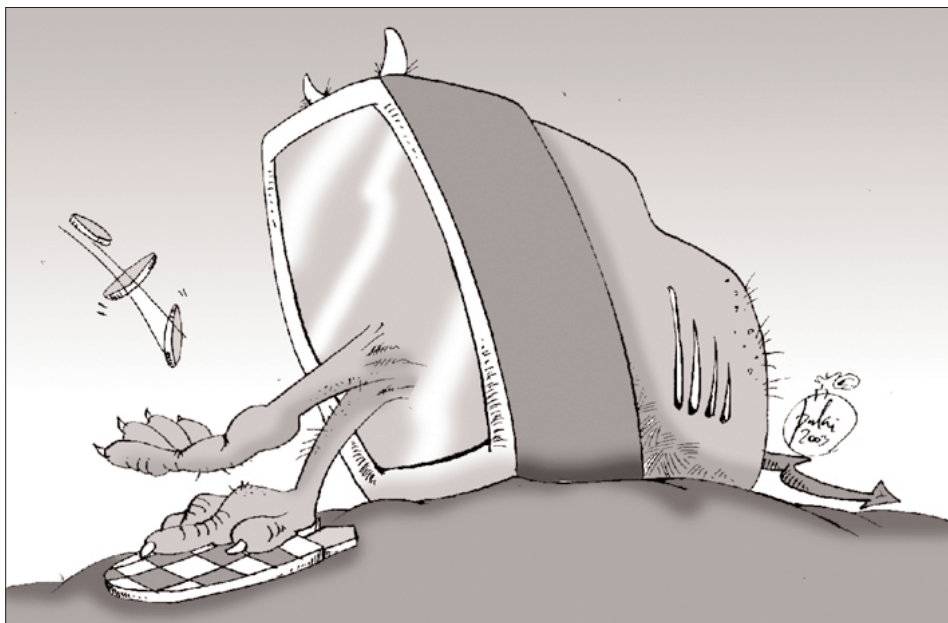
Kad pogledamo sve te nekorumpirane,

kad pogledamo sve te autonomaše, pomalo me uhvati strah: kod tolikih profesionalnih autonomaša autonomija ima slabe šanse.

Postoje ideje i postoji nekakav praktički izraz tih ideja. Ta praksa realizira ideje ili ih rastura. Kad se svi odjednom počnu hvatati za neku ideju, mahati njome i šepuriti se okolo, to znači da se od toga može lijepo zaraditi, da se s tim može sigurno lagati. Tužna je to autonomija koju će izboriti

manje autonomije. Kad si moćan, autonomiju i ne možeš vidjeti. O njoj možeš pričati, ali vidjeti je ne možeš.

Na svojoj marketinško pre-pre-prediz-bornoj turneji partija G17 plus sastala se i s Reformistima Vojvodine. Razgovaralo se srdacno, a bit će da je bilo i konstruktivno. Ali, ono što ne piše u novinskim izvješćima to je odgovor na pitanje što će biti s Vojvodinom. Postoji li uopće voj-

oni kojima je šest funkcija malo, koji brka ju osnivačka i vlasnička prava, koji četiri mjesta u upravnom odboru mijenjaju za dva direktorska.

Tužna je ona poštna antikorupcijska borba koju vode oni čije račune nitko ne smije vidjeti.

AUTONOMIJA S EKSPERTNKIH VISINA: Ali, to je realnost i tako mora biti, reći će netko. Bez moći nema politike. Moć su funkcije, moć su upravni odbori i veliki, veliki računi u bankama. Ali, možda se mi u politiku i ne razumijemo, ali neka ko nam se čini da je autonomija obrnuto proporcionalna moći: što je više moći, to je

vođansko pitanje za nekorumpirani, pošteni i blistavi G17 plus? Koliko smo mi saznali, ne postoji. S ekspertno nekorumpiranih visina Vojvodina ne postoji. Tu vrstu kokošjeg sljepila viđali smo često, to je ono skoro blesavo pitanje koje se često postavi nama iz ovih krajeva kad se nađemo u nekoj zgodnoj situaciji u Beogradu: »U čemu je problem s autonomijom«?

Sasvim je moguće da se mi u politiku ne razumijemo i znam kako će nam se odgovoriti da bez moći nema ni politike. A moć su funkcije, moć su tompusi..... Samo u tome i jest stvar: mi bismo autonomiju i socijalnu pravdu bez politike, ako može i bez političara. ■

Antun Kolarević, autor knjige propovijedi »Riječ i riječi«

Bolja vremena dolaze s mudrim ljudima

Ako se propovjednik ne obraća čovjeku svoga vremena, onda su propovijedi »samo riječi i ništa više« * Ja ne propovijedam ni teistima ni ateistima, ni grešnicima ni pravednicima, već čovjeku, Božjem stvorenju za koga je Krist podnio muku i smrt »da nas sve privede k Bogu«

Razgovor vodio: Zvonimir Perušić

Antun Kolarević, župnik u Zemunu i dekan Zemunskog dekanata, ove je godine pozornost javnosti skrenuo svojom knjigom propovijedi »Riječ i riječi«, koja je po svojem sadržaju okrenuta vjeri, a po poruci običnom čovjeku, teistima, ali i ateistima, kako sam autor kaže. Knjiga je upravo i najbolji povod za razgovor s njim.

HR: Što Vas je navelo da objavite sabrane propovijedi »Riječ i riječi«?

Svećenici koji su pročitali moju knjižicu »Oprosti« (1991.) s 48 ispraćajnih govora, potakli su me da objavim ono što propovijedam. A to je, dakako, bila i moja želja.

HR: Kako se zapravo oblikuje cjelina jedne propovijedi?

Misao, koja mi se nametne pri čitanju određenog teksta za službu Božju, izdvoji. Potražim i druga mjesta u Sv. pismu gdje se javlja ista ili slična misao. Da bi božansku poruku prikazao kao sastavni dio čovjekovog života, potražim javlja li se ta misao u literaturi, filozofiji, povijesti, grčkoj mitologiji ili u nekoj drugoj čovjekovoj djelatnosti, je li naglašena, omalovažavana, ili izbjegnuta; zanima li i današnjeg čovjeka. Na koncu izaberem uvod u kojem se ta misao nazire. Pri tome pazim kako bi sve to bilo prilagođeno različitim slušateljima u optimalnom vremenu.

HR: Jesu li te propovijedi prilagođene sadašnjem vremenu?

Jedna od izričitih Kristovih zapovijedi glasi: »... propovijedajte evanđelje svemu stvorenju...« Ako se propovjednik ne obraća čovjeku svoga vremena, onda su propovijedi »samo riječi i ništa više«. Papa Ivan Pavao II. često govori i propovijeda. Uvijek čovjeku sadašnjeg vremena. Često se kritiziraju pojedine kršćanske zajednice (sekte) kako šire tisak, pridobivaju nove članove... Gdje se šire?

Ondje, gdje su zakazali oni koji o sebi imaju bolje mišljenje nego li o drugome. Sjetimo se reformiranog protestantizma. Calvin je postavio propovijed kao središte bogoslužja i okružio ga pjevanjem i molitvom.

Jesu li propovijedi »Riječ i riječi« prilagođene sadašnjem vremenu, zaključit će čitatelji. Kad slušamo propovijed, slušamo jednu. U ovoj ih je knjizi više. Ne bi ih trebalo čitati nekoliko odjednom, jer sljedeća nije nastavak prethodne.

HR: Pišete o riječima nade. Kome su one upućene?

Čovjeku. Muškarcu i ženi; svima koji »podnose svu tegobu dana i žegu«. Koji put dijelimo ljude: Ovaj vjeruje, onaj ne vjeruje. Taj ti sumnja u Boga, u svakoga, pa i u samog sebe. Onaj opet ne mari za dušu; svejedno mu je ima li ili nema Boga, života poslije smrti. Ovaj je egoista, ne misli na druge... Ja ne propovijedam ni teistima, ni ateistima, ni grešnicima ni pravednicima, već čovjeku, Božjem stvorenju za koga je Krist podnio muku i smrt »da nas sve privede k Bogu«. U svakom se čovjeku, pa i u onome koji vjeruje, javlja i sumnja i raznovrsne želje. A i onaj koji silazi paklenim krugovima sve niže, katkad poželi vratiti se natrag. Nije mudro dijeliti ljude na pravedne i nepravedne, niti je istina da smo svi jednako grešni, pa time i jednako pravedni. Dok jedni strastima puštaju na volju, drugi uspijevaju u svemu naći mjeru. U tom traganju i na tom životnom putu propovijed bi trebala svakom čovjeku bar malo pomoći.

HR: Kako knjiga prolazi kod čitatelja?

Malo je čitatelja knjiga, propovjedničkih pogotovo. Nerado se čitaju; neki ih samo prelistaju; nekom se čini sve to »jako i dobro poznato, više puta ponovljeno i prepričano«; drugom je sve to dosadno, ništa novo. »Što bi on, anonimac, imao reći, a da ja to ne znam i to bolje? Nije

našao ni izdavača...« – kažu treći. I ovu knjigu sve to očekuje.

HR: Zašto ste je onda izdali?

Slušajući jednom prilikom jadanje sugovornika kako ga u zadnje vrijeme kocka »neće«... – »Zašto se onda kockate?« – »Kad bi znali kakav je to izazov i kako se tada osjećam!« odgovorio je i pozvao me da i ja pokušam. Držao sam da treba, ako ne kockati, onda izdati ovu knjigu.

Propovijedi u ovoj knjizi zapravo su kratki članci o pojedinim temama. Trebalo ih je najprije objaviti jedan po jedan u nekom vjerskom glasilu, ali... I tek onda u knjizi.

HR: Kakva je uopće sadašnja atmosfera među katoličkim vjernicima u Zemunu, pa i šire u Srijemu?

Ako tragamo za nečim što bi bilo zajedničko, kako katoličkim vjernicima u Zemunu tako i u Srijemu, onda je to iščekivanje. Ali, i svih drugih žitelja Srijema, a možda bi se to moglo reći i za još širi krug. Dakako da je to iščekivanje različito u društvenoj, vjerničkoj, kulturnoj sferi, u većinskom ovdašnjem stanovništvu, brojinim manjinama i raznim drugim oblicima života. Članovi zajednice kojoj pripadam očekuju da radom, zajedno s drugim građanima, izgrađuju mirniju i sretniju sutrašnjicu sebi i djeci, a time i društvu u cjelini. Kako se sva ta iščekivanja pretiču iz godine u godinu, postala su nam kao neki »habitus«, način življenja i odijevanja, alibi za mnogo štošta. I potisnulo ono: Nitko ništa neće za tebe (vas) i umjesto tebe (vas) učiniti.

HR: Hrvati u Srijemu su tijekom ratnih 90-ih godina prošli težak period. Kako Vi gledate na te godine i što se sve u Srijemu i Zemunu tada događalo?

Nešto od onoga što su Srijemci doživjeli tih godina, da li razlaza, raspleta, zaplitanja ili možda bistrjenja i otriježnjenja, opisao je Marko Kljajić u knjizi »Kako je umirao moj narod«. I Hrvati u Zemunu, pa i oni u miješanim brakovima, doživjeli su razne neugodnosti, prijetnje, uznemiravanja. Ipak, u drugim srijemskim mjestima bilo je teže. Zemun je sastavni dio Beograda u kome su otpravnici poslova u ambasadama revno izvještavali svoje pretpostavljene, novinari stranih agencija također. Tadašnja je vlast pazila da ne bude ovdašnjih nezgodnih vijesti, a dok stignu one iz provincije... A obraćali smo se i Helsinškom odboru... Najvažnije je ipak bilo držanje građana Zemuna s dvoipolstoljetnom tradicijom zajedničkog života i međusobnog poštivanja.

HR: Lokalnu vlast u Zemunu jedno je vrijeme držala Šešeljeva Srpska radikalna stranka. Što je to značilo za ovdašnje Hrvate?

Neizvjesnost i strah hoće li se ostvariti sve one prijetnje koje su se čule i na kojima se nije štedjelo.

HR: Jeste li Vi osobno imali problema?

Nisam. Ali sam za to vrijeme imao priliku odgovarati na pitanja reportera – novinara. Evo njihovih vizit kartica: la Croix Paris, La Vanguardia Barcelona, Berner – Basler Zeitung, Gazeta Wyborcza, Frankfurter Rundschau, Los Angeles Times, The New York Times (Chris Hedges) ... Moja dva ili tri susreta s gospodinom Šešeljem u prisustvu njegovih najbližih suradnika bili su, kako je to uobičajeno, na službenim sastancima.

HR: U javnost su se u to vrijeme stidljivo probijale vijesti o pojedinačnim slučajevima maltretiranja Hrvata. Sjećamo se, na primjer, slučaja kada je funkcionar SRS ušao u zemunski stan Hrvata koji su u tom trenutku bili u posjetu rodbini u Dubrovniku. Taj je slučaj dospio u javnost, o tome su pisale novine. Ali, koliko je drugih sličnih slučajeva bilo, o kojima šira javnost nikad nije saznala?

Završnu rečenicu Vašeg pitanja ponovio bih kao moj odgovor. Za taj poznati slučaj znam od čovjeka koji je sve to pretrpio, te kako je tekao sudski proces i teškoće u primjeni sudskog rješenja. Je li sve to završeno i kako, ne znam. O drugim se slučajevima štošta čulo. Ni s jednim od tih ljudi nisam imao prilike susresti se.

Za to se vrijeme više puta čulo, i od prije ponavljalo, ne samo čisto »teoretsko pitanje«: Tko može i smije živjeti u Zemunu?

I ovaj, Rkt. župni ured Zemun odgovorio je na to pitanje, izdajući dvodjelnu razglednicu. Na prvoj strani je panorama Zemuna s jednom pravoslavnom i jednom katoličkom crkvom i potpisom u kojem je sabijena višestoljetna historijska činjenica: TAURUNUM cis DANUBIUM pro VITA OMNIUM – ZEMUN uz DUNAV za ŽIVOT SVIH. Ovih smo dana ponovili to izdanje.

HR: U to vrijeme bespravnom gradnjom veoma je narušen izgled Zemuna. Kako ste doživjeli to urbano nasilje nad jednim tako lijepim gradom?

Enormna građevinska aktivnost tih godina, koja je iz dana u dan mijenjala izgled grada uz pitanja odakle tolika sredstva i čuđenje ispod glasa: »Što još sve neće izmisliti i ostvariti; Što nam to od grada na-

Antun Kolarević je rođen 1930. godine u mjestu Viškovci kod Đakova, u Hrvatskoj. Nakon klasične gimnazije u Zagrebu maturu je položio u Slavanskom Brodu. Filozofsko-teološki fakultet završio je u Đakovu i Zagrebu, a Filozofsko-povijesni fakultet u Beogradu, gdje je i magistrirao na temu »Odnosi Venecije prema Dalmaciji 1358 – 1409.« Od 1954. do 1959. godine. obavljao je svećeničku službu u Đakovu, Osijeku i Rokovcima-Andrijaševcima. Od 1959. do 1977. godine bio je župnik u Surčinu i Novim Banovcima, a od 1977. godine župnik je u Zemunu i dekan Zemunskog dekanata.

praviše! » Sada je to dio prošlosti, koju se nastoji zaboraviti i bar nešto popraviti i vratiti u prijašnje stanje.

HR: Kako se sad živi u Zemunu?

Ako je suditi po onima koji nisu bili višak radne snage i po onima koji bi željeli živjeti u Zemunu, pa traže nekog osamljenog s kućom ili stanom kako bi ga uzdržavali i naslijedili, onda se živi bolje negoli drugdje. Ako razgovaramo s onima koji traže posao i žive samo od rada, ili s onima koji žive samo od mirovine, onda se živi teže negoli na selu. Odgovor na ovo pitanje pruža i ova Zemunska tržnica ispred naše crkve. Tu vam je raznovrsna roba nabavljena u »jačim« centrima: Pančevu, Subotici, Segedinu, Rumunjskoj ili na bosansko-američkoj pijaci. (A bivalo je, pričalo se ne bez razloga, i robe iz Caritas-ovih podruma, Crvenog križa.) Kineska roba prodaje se u metropoli, Novom i Starom Beogradu. A prodavači, a bome i kupci, ni-

su samo umirovljenici, već i ljudi srednje dobi, pa i mladi, kako muški tako i ženski svijet.

HR: Okupljaju li se, i gdje najviše, zemunski Hrvati?

Devedesetih godina minulog vijeka mnogi su Hrvati, našavši se u poteškoćama, ustanovili kako nemaju ili ne znaju od koga bi tražili zaštitu. Da su bili članovi nekog udruženja, kluba, ono bi, ako ništa drugo, barem podiglo glas za njih.

A kad su Hrvati koji su se izjašnjavali Jugoslavenima postali višak u »toj i onoj« službi i kad im je jasno rečeno: »pa i ti si njihov!« – prihvatilo se s odobravanjem što se već i prije predlagalo: trebalo bi osnovati neki klub, zajednicu, nešto gdje bi se mogli okupljati, saznati svoja prava i mogućnosti kako ih ostvariti. Ovdašnji Hrvati nisu svi vjernici, nisu ni ateisti, iako će koji put za sebe radije reći »katolik«, nego li »Hrvat«. Mnogi još drže da riječ »Hrvatska« ne treba spominjati; teško se probija; iako se u beogradskom tisku više ne spominje samo s negativnim prizvukom.

Prošle smo godine započeli s osnivanjem, a početkom ove godine Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, Sekretarijat u Beogradu, upisalo nas je u svoj registar kao udruženje građana pod imenom Zajednica Hrvata Zemuna »Ilija Okrugić«. U istoimenom rješenju piše da je osnovni sadržaj poslova i aktivnosti: »njegovanje i razvijanje kulturnih tradicija i običaja Hrvata u Zemunu. A područje djelovanja je na teritoriji Zemuna.«

Dok ovo udruženje ne bude imalo vlastite prostorije, Rkt. župni ured Zemun ustupio je svoju dvoranu za mjesto okupljanja. Uređenje dvorane sporo napreduje. Čuli smo, a i »Hrvatska riječ« je objavila, kako je Vlada Republike Hrvatske dodijelila »Zajednici Hrvata Zemun« za uređenje i opremanje knjižnice, čitaonice i galerijskog prostora 60.000 kuna. S poštovanjem i sa zahvalnošću sam spomenuo citirano rješenje RS, kao i novčanu pomoć Vlade RH.

HR: Koliko, po posljednjem popisu stanovništva, u Zemunu sada ima Hrvata? I kako je, ako imate podatke, izgledala etnička struktura ovog grada prije, recimo, sto godina?

Nakon posljednjeg popisa stanovništva u skraćenoj Jugoslaviji u tisku se moglo pročitati: »U Zemunu je 2002. popisano dva puta manje Crnogoraca i Hrvata.« Koliko ima Hrvata u Zemunu nije lako

reći. I na posljednjem popisu neki su bili Jugoslaveni, neki neopredijeljeni... Prema velikom broju, nažalost, pokopa, preko stotinu svake godine, a ne traže svi crkveni ispraćaj, može se nagađati koliko bi moglo biti katolika, ne Hrvata. I nakon 25 godina čujem nova prezimena, »pa i mi smo katolici, Hrvati« za koje do tada nisam znao.

Nakon popisa stanovništva 1981. godine objavljen je sljedeće godine »Nacionalni sastav stanovništva po općinama«. Evo ga na stolu. A evo tu su i ispisi stanovništva po nacionalnom sastavu svakog pojedinačnog mjesta u Srijemu koje sam tada ispisao iz dokumentacije Saveznog Zavoda za statistiku SFRJ. Usporedba ovog popisa s rezultatima sljedeća dva popisa ne ukazuju kakav je sadašnji nacionalni sastav manjina zbog velikih promjena i seoba koncem XX. vijeka, kao i zbog unutarnje sputanosti pojedinaca u izjašnjavanju.

Prije sto godina u Zemunu je bila još jedna velika katolička zajednica, crkva i župa Nijemaca-katolika. Oni su napustili Zemun 1944. godine. A Crkva sv. Vendelina srušena je poslije rata, u vrijeme mira. Od tadašnjeg Francala nastala je Sutjeska.

Kratki uvid u Maticu krštenih župe Zemun nije samo statistike radi. Broj od 269 krštenih 1950. svake je godine bio sve manji. Nakon 11 godina 1961. kršteno je 103. Sljedeće 1962. godine kršteno 94. I sljedećih 30 godina brojka se smanjuje, ali sporije. Tako je 1993. kršteno je 36, a zatim od 1994. do 2003. brojka naglo pada od 8 do 15 krštenika, kako koje godine. A, tih zadnjih godina trećina krštenika nisu djetinje dobi! Uklapa li se ovo ili ne u ona razmišljanja da od Drugog svjetskog rata do onih ratova devedesetih godina XX. vijeka – »kojih je bilo i kojih nije bilo« – ni je sve bilo slučajno i »bezveze«?

HR: Imate li Vi kakvih želja?

Imam.

HR: Recite nam jednu, dvije...

Želio bih da Hrvati u Skupštini Republike Srbije i Crne Gore imaju zastupnike kao što Srbi imaju u Saboru Republike Hrvatske. Da ne sjede samo u klupama već da izlaze na govornicu i da se nametnu svojim razboritim intervencijama. Da pokažu kako zajednica koju predstavljaju brine i za opće dobro sveukupnog društva. Da ih ne obeshrabri i ne umori ako ih kolege omalovažavaju. Naprotiv, da predviđajući razvoj događaja, predlažu ono što će drugi tek kasnije uvidjeti.

HR: A druga?

Da tjednik »Hrvatska riječ« kupuju i čitaju oni kojima je namijenjen. Izenadio sam se kad sam čuo da ga neki, koji se hvale tko su i što su, nisu imali u rukama; a oni koji se plaše da im ovo glasilo ne bi tko vidio da ga imaju u stanu, da to prerastu. Da Vaš tjednik donosi komentare i članke za kojima će posezati i oni iz drugih sredina.

I treća, ako može. Želio bih da se naši profesori, odvjetnici, novinari i drugi istaknuti pojedinci nađu vremena i snage da na budućim sastancima naše zajednice nastupaju i pomognu sebi i drugima u oživljavanju usnilog identiteta.

HR: I, na koncu, vjerujete li da je sve ružno prošlo i da su pred nama bolja vremena?

Izgleda da je sve ružno prošlo, ali nije sve i počišćeno. Vjerovati u bolja vremena ili im se nadati? Pa, vremena su onakva kakvi su ljudi. Bolja vremena dolaze s mudrim i razboritim, širokogrudnim i karakternim ličnostima, s pojedincima koji imaju i nedostataka, ali ih ne proglašavaju vrlinama. Čak i o tome ima jedna ili dvije propovijedi u spomenutoj knjizi. Vjerujem i nadam se da idemo u susret takvim vremenima.

U zbirci kratkih grčkih i latinskih pje-smica i izreka »Priapea«, jedna izreka glasi: »Dum vivis, sperare decet! – Dok živiš, dolikuje ti da se nadaš!«

Priopćenje u povodu emisije »Otkopčano« od 10. rujna 2003. godine na TV Novi Sad

Nastavak »memorandumske« logike

Kao gost emisije TV Novi Sad »Otkopčano«, emitirane 10. rujna ove godine, nastupio je gospodin *Jo- van Pejin*, bivši direktor Arhiva Srbije. Neposredan povod njegovog nastupa na novosadskoj televiziji bio je razgovor o njegovoj knjizi »Autonomija Vojvodine – košmar srpskog naroda«.

Odmah je na početku razgovora bilo očigledno kako Pejin drži da današnja demokratska vlast u Srbiji ne vodi dovoljnu brigu o državnim interesima srpskog naroda. Upućena je, primjerice, kritika aktualnim vlastima kako im tobože nije stalo da se na jedan adekvatan način proslavi dvjesto godina srpske državnosti. Drugim riječima, implicite je ukazao na nepatriotsko ustrojstvo državnih vlasti u Srbiji. Pejin je sasvim eksplicitno na primjeru pokušaja političko-teritorijalnog ustrojstva Autonomne pokrajine Vojvodine ukazao na svu odsutnost »patriotskog« sentimenta ne samo vlasti u Novom Sadu, već i u Beogradu.

U Pejina je naglašeno prisutna »memorandumska« logika koja je i bila politička »platforma« buđenja velikosrpskog projekta 80-tih godina prošlog stoljeća, koji su doveli do raspada bivše SFRJ i srpske agresije na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, a što se danas može vidjeti iz svjedočenja u den Haagu. Pejin i nadalje u svom govoru poseže za »srpskim« teritorijama zapadno od Drine, čime posredno podgrijava i ohrabruje potencijalnu osvajачku ili »oslobodilačku« ratnu logiku.

Pored toga, Pejin negira nacionalnu samobitnost Crnogoraca, čime neposredno doprinosi unutarnjoj političkoj destabilizaciji u novonastaloj Državnoj zajednici Srbije i Crnoj Gori.

Negiranjem političko-povijesne samobitnosti Vojvodine Pejin dodatno podstre-

Lazo Vojnić Hajduk

kuje interetničke sukobe u ovoj višenacionalnoj sredini. Pejin se osjeća meritornim i prozvanim koje etničke skupine mogu a koje ne mogu imati politički status nacionalnih manjina. Ovo pravo priznaje samo Mađarima, dok Hrvatima u Vojvodini negira uopće bilo kakav nacionalno-povijesni identitet. Drugim riječima, za Pejina Hrvati u Vojvodini uopće ne postoje. Ovdje nije samo riječ o negiranju političko-nacionalnog subjektiviteta Hrvata u Vojvodini, već Jovan Pejin prikazuje Hrvatsku kao susjeda koji ima »grabežljive« aspiracije prema Vojvodini i koji je odavna »iskorištavao« Vojvodinu i u povijesti posezao za njenim teritorijem. Takve nebuloze su se mogle čuti samo u razdoblju najveće ratne propagande Mioševićevog režima i srbijanskog

službenog nacionalizma krajem 80-tih i početkom 90-tih godina.

Pejin ne negira samo Hrvatima nacionalno-povijesni identitet, već to čini i Bošnjacima u Sandžaku. Drugim riječima, za povijesničara Pejina Hrvati i Bošnjaci u Srbiji u biti i ne postoje.

Zanimljivo je primijetiti na koji način Pejin manipulira s Nijemcima. Zanimljivo je činjenicu o masovnom progonu i likvidaciji Nijemaca od strane komunističkih vlasti nakon Drugog svjetskog rata, a istodobno govori o postojanju oko 16 tisuća Nijemaca u Vojvodini, koji su se tijekom 1944. godine nacionalno očitovali kao Mađari. Nije Pejinu stalo do Nijemaca, već do činjenice da su vojvođanski Nijemci prema crkvenoj denominaciji bili protestanti. Bitno je, dakle, da nisu katolici.

Ne ulazeći ovom prilikom u daljnu političku analizu Pejinovog nastupa na novosadskoj televiziji, možemo zaključiti kako jedan ovakav politički »govor« i reinterpretacija povijesnih zbivanja i konteksta može dovesti do (1) unutarnjih interetničkih konflikata u Srbiji, (2) do nasilne dezintegracije Državne zajednice Srbije i Crne Gore, (3) do diplomatskih konflikata između Hrvatske i Srbije, i (4) do sukoba sa političkim vrijednostima i standardima Europske Unije. Postavlja se pitanje kome je sve ovo potrebno i kome ide u korist.

Lazo Vojnić Hajduk
predsjednik Izvršnog odbora
Hrvatskog nacionalnog vijeća

Odbor za informiranje Skupštine APV o novom Upravnom odboru NIU »Hrvatska riječ«

Potvrđeni novi članovi

Na sjednici Odbora za informiranje Skupštine AP Vojvodine, održanoj prošlog četvrtka, usvojen je prijedlog Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća o imenovanju novog Upravnog

odbora NIU »Hrvatska riječ«. Ukoliko to još potvrde zastupnici Skupštine Vojvodine, novi članovi Upravnog odbora ove novinsko-izdavačke ustanove bit će *mr. Mato Groznica* iz Golubinaca, *Zvonko*

Tadijan iz Sonte, *Marija P. Matarić* iz Sombora, *Tomislav Žigmanov*, *Kalman Kuntić* i *Stipan Stipić* iz Subotice, a iz reda uposlenih *Dušica Dulić*, *Dražen Prčić* i *Zvonko Sarić*.

Franjo Vujkov, predsjednik HNS, o suradnji na hrvatskoj političkoj sceni

Koalicija je logičan korak

Logično se nameće da i naše dvije stranke, koje se faktički ne razlikuju po svojim ciljevima, uspostave suradnju* Svi računaju da će od našeg biračkog korpusa privući veći broj glasova*

Ne smijemo ići jedni protiv drugih jer ćemo tako samo pomoći trećima*

Izborna skupština i program HNS-a najkasnije do studenog

Piše: Jasminka Dulić

Na prethodnim izborima, 2000. godine dvije hrvatske stranke, DSHV i HNS, bile su dio pobjedničke koalicije i osvojile ukupno 13 odborničkih mjesta u SO Subotica i svaka po jednog zastupnika u Skupštini Vojvodine. Međutim, situacija se mijenja, DOS se raspao, a neke nove koalicije se stvaraju. U takvoj konstelaciji odnosa postoji bojazan da će dvije hrvatske stranke, ukoliko ne stupe u koaliciju, podijeliti glasače unutar hrvatskog korpusa te se neće uspjeti osvojiti niti značajniji broj odborničkih mjesta u lokalnim skupštinama i Pokrajinskoj skupštini, a nekmoli u Republičkoj ili Saveznoj.

Osim toga, kao što je vidljivo iz analiza dosadašnjih izbora, hrvatsko glasačko tijelo u Vojvodini nije ni izbliza toliko kompaktno poput recimo mađarskog, već na ovo glasačko tijelo računaju i druge stranke, prije svega stranke građanske i vojvodanske provenijencije.

NEMINOVNOST SURADNJE:

Hrvatski narodni savez je »mlađa« hrvatska stranka, osnovana od strane bivših članova DSHV-a, koji su iz nje istupili zbog sukoba s tadašnjim predsjednikom Belom Tonkovićem. HNS ima pet odbornika u subotičkoj Skupštini i jednog zastupnika u pokrajinskoj Skupštini. Pripremaju li se u stranci za iduće izbore i razmišlja li se o eventualnom ujedinjavanju s drugom strankom nakon smjene Bele Tonkovića, pitali smo njenog predsjednika Franju Vujkova: »Mislim da sam trenutak u kojem živimo, izbori koji slijede i prestrojavanje snaga na političkoj sceni, upućuje na to da je stvaranje koalicija jedan neumitan proces. Logično se nameće da i naše dvije stranke, koje se faktički ne razlikuju po svojim ciljevima, uspostave suradnju. Razlike koje postoje su u stavovima i pristupima, a bile su tu i neke personalne smetnje. Jedan od razloga zbog kojeg smo svojevremeno smatrali da je potrebno formirati još jednu stranku bio

je katastrofalni izborni rezultat 1996. godine. Istina, i tada je bilo Hrvata odbornika, njih oko 15, ali su oni bili, na žalost, u različitim drugim strankama. Ne smije se dogoditi ponovno takva situacija. Naša želja je bila vratiti taj odliv Hrvata u druge stranke, a ne odvlačiti bilo koga iz DSHV-a. I sada će biti tih pritisaka u odnosu na hrvatski korpus, jer svi računaju da će od našeg biračkog korpusa privući veći broj glasova. Objektivno gledano, teško je računati da će se glasači Saveza vojvodanskih Mađara opredijeliti drugačije nego za vlastitu nacionalnu stranku, ali se zato s potencijalnim glasačima hrvatskih strana itekako računa u predizbornim kalkulacijama. S takozvanim građanskim opcija-

cija snaga u Hrvatskom nacionalnom vijeću je sada takva da koalicija Foruma hrvatskih institucija, znači i HNS, ima većinu. Dakako, DSHV – niti s Belom Tonkovićem, niti s Petrom Kuntićem na čelu – nije izmijenio stav, i dalje traži da se odluke u HNV-u ne donose preglasavanjem i da i DSHV dobije, na temelju oko 40 posto vijećnika, razmjerni broj nadležnosti u HNV-u. No, dok se ne sazove sljedeća sjednica Vijeća i to pitanje se ne postavi na dnevni red, hoće li biti nekih konkretnih inicijativa u pravcu uspostave suradnje s drugom hrvatskom strankom?

»Nama se jasno pokazalo u okviru koalicije DOS da možemo nastupati, ako ne jedinstveno, ono zajedno«, kaže Franjo Vujkov. »I, sasvim se logično nameće zaključak kako se u idućoj fazi mora postići taj minimum zajedničkog nastupa, u vidu neke koalicije. Mene su, moram priznati, ohrabrine ideje o ujedinjenju koje su se pojavile, a meni je osobno takva ideja bila bliska već i 1998. godine kada smo konstituirali ovu stranku, da ćemo se ipak mi jednog dana vratiti na polazne pozicije, kada smo svi bili u jednoj stranci. Uostalom, i ja osobno, a i mnogi drugi članovi HNS-a, bili smo među osnivačima DSHV-a. Meni su stizali ohrabrujući signali kada su Petar Kuntić i Martin Bačić isti-

Franjo Vujkov

ma žele se privući hrvatski glasovi i glasovi neopredijeljenih, gdje opet ima priličan broj pripadnika hrvatskog naroda. Ti koncepti su vrlo pitki za običnog čovjeka, pogotovu kada se jedna nacionalna manjinska opcija u medijima uvijek etiketira u nekom negativnom kontekstu.« kaže Vujkov.

KOALICIJA DA, UJEDINJENJE NE:

Odnosi između dvije hrvatske stranke su se posebno zaoštrili kada je krajem prošle godine osnovano Hrvatsko nacionalno vijeće, i kada je na jednoj strani bio Forum hrvatskih institucija i organizacija gdje je član i HNS, a na drugoj DSHV. Konstela-

cali u svojim nastupima da žele normalizirati odnose s drugom strankom i »pomiriti se« s drugim hrvatskim organizacijama i institucijama. Do razgovora mora doći, u prvom koraku minimum suradnje bi morao biti koalicija, upravo zbog svega onoga što sam iznio tko sve »starta« na naš korpus. Potrebno je da se mi jedinstveno opredijelimo, ne smijemo ići jedan protiv drugoga, jer ćemo tako samo pomoći trećima«, ističe Vujkov.

Na koji način bi se mogla ostvariti suradnja da obje stranke budu zadovoljne? »Treba vidjeti tko gdje ima strateške interese, izvršiti jednu podjelu, i kadrovsku i

teritorijalnu, i uzajamno jedni druge podržavati. Nadam se da ćemo se naći na istoj koalicionalnoj strani, a ne na suprotnoj, a koja i kakva će to biti koalicija – veliko je pitanje, s obzirom da se vrše vrlo značajna prestrukturiranja, počev od lokalne pa do republičke razine. Sigurno je jedno, da DOS, onakav kakav je u startu bio, više neće biti. S druge strane, mislim da bi jedan proces prostog ujedinjenja DSHV-a i HNS-a stvorio jedno novo žarište, ako sva pitanja ne bi međusobno bila iskristalizirana i usuglašena, ili bar većim djelom, i da bi od toga bilo veće štete nego koristi. Ipak, opća politička situacija, prvenstveno u gradu Subotici, tjera nas da moramo razmišljati o koaliciji, a i najava novog zakona o političkim strankama, gdje se traži tri tisuće ovjerenih potpisa. Mislim da je to previsok broj za našu zajednicu, s obzirom na to koliko nas ima i kad su ljudi uglavnom apolitični, razmišljaju uglavnom o tome kako preživjeti, a povjerenje u politiku je generalno izgubljeno. Izuzetno će teško biti prikupiti tih 3.000 potpisa, jer to onda nije samo simpatizer stranke koji podržava određenu politiku, već on postaje i član organizacije. To dovodi u pitanje i opstanak i jedne i druge stranke«, kaže Vujkov.

PROGRAM U STUDENOM: Koji su programi koji bi mogli konkurirati tim pitkim, privlačnim građanskim opcijama i što je to što može opredijeliti glasače da glasaju za stranke koje zastupaju interese hrvatske zajednice. Drugim riječima, koji su strateški interesi hrvatskog naroda u Srbiji za čije ostvarenje će se zalagati HNS? Franjo Vujkov, iako za sada još ne iznosi konkretan program, smatra da je osnovni

interes hrvatskog naroda integracija u sadašnje društvo: »Moramo koristiti sve ove promjene i osigurati da se pripadnici naše zajednice integriraju u postojeće procese u društvu. Mora se osigurati prohodnost pripadnicima naše zajednice za sve funkcije, počevši od državnih organa, vojske, sud-

stva, policije, uprave, do diplomatskih funkcija. Mora se osigurati razmjernost, jer smo i mi, makar u Vojvodini, značajan čimbenik. Ne tražimo ni više ni manje od drugih, nego razmjernu zastupljenost u svim segmentima i na svim razinama, jer su u proteklih 15 godina s vodećih mjesta u sudstvu, većim poduzećima i upravi, Hrvati bili apsolutno potisnuti. Drugi značajan problem tiče se gospodarstva. Činjenica je da značajan dio pripadnika hrvatskog naroda spada u zemljoradnički sloj koji je osiromašen i tu je značajno pitanje denacionalizacije. Pitanje je i koliko je naših ljudi sudjelovalo u privatizaciji kako bi došli do nečega što pruža perspektivu. Ne znam da možemo ikoga nabrojiti,

što znači da naši ljudi nemaju kapitala kako bi sudjelovali u privatizaciji i došli do nečega što je temelj za opstanak, ne samo ekonomski nego i kulturni i politički. Mi ćemo definirati naša programska opredjeljenja uskoro i to će se čuti na Izornoj skupštini. Bitno se mijenja situacija konstituiranjem nacionalnih vijeća. Ono što je sada u nadležnosti nacionalnog vijeća bili su naši osnovni ciljevi, i jedne i druge stranke. Opredjeljenje je naše stranke da se mi više ne bavimo pitanjima koja su u nadležnosti Hrvatskog nacionalnog vijeća. Mi moramo naći nov put, nove pravce djelovanja i moramo biti na političkom planu strateška podrška programima i aktivnostima nacionalnog vijeća.« - rekao je Vujkov.

Franjo Vujkov je rekao da će konkretni programi biti definirani i poznati nakon Izborne skupštine, koja se planira održati najkasnije do studenog ove godine. Na ovoj Izornoj skupštini očekuje se i temeljna rekonstrukcija stranke: »Mi smo u HNS-u zatečeni s jednim problemom koji je nastao prilikom konstituiranja Hrvatskog nacionalnog vijeća, budući da su skoro svi naši čelni ljudi, izuzev mene, angažirani na funkcijama u HNV. Prema tome, moramo računati na ozbiljne kadrovske promjene, s obzirom da smo u prethodnom periodu svi bili višestruko angažirani na različitim značajnim funkcijama, počevši od institucija pa do političke stranke. I sad je u Hrvatskom narodnom savezu jedinstveno opredjeljenje: s obzirom da je došlo i do preopterećenosti kod nekih ljudi i do zamora, mora se izvršiti jedna ozbiljna kadrovska promjena i naš je stav da nitko od onih, koji se nalaze na čelnim pozicijama bilo pojedinih institucija ili Hrvatskog nacionalnog vijeća, ne može ući u najuže rukovodstvo stranke. Tko se opredijeli za rad u politici – raditi će u politici. Dovoljno je da čovjek u današnje vrijeme ima angažman na jednome poslu«, iznosi Vujkov.

Pokraj članstva i kadrova, za svaku stranku, bila ona manjinska ili ne, značajno je i pitanje financiranja. Je li to pitanje riješeno u HNS-u? »Ovo je jedan veoma ozbiljan problem i mislim da se financiranje stranaka sada ograničava, i mi smo sada u fazi ispitivanja terena. To je problem i jedne i druge stranke. Momentalno mi preživljavam tako da iz vlastitog džepa financiramo elementarne stvari, a moderna stranka mora imati stabilne izvore financiranja kako bi mogla funkcionirati. Ovako, kao što je bilo do sada, dalje ne ide. To je u sklopu onog što će se rješavati u budućnosti«, rekao je Vujkov. ■

Konzultacije faktički ne postoje

U tijeku su aktivnosti oko izrade Ustava Srbije, izbornih zakona, Osnovnog zakona Vojvodine. Svi ovi zakoni u jednom dijelu reguliraju i odnos većinskog naroda i manjina. Dobra praksa nalaže da se i predstavnici manjina konzultiraju kada se donose zakoni koji se tiču i njih, što nalažu i međunarodni standardi.

Jesu li su predstavnici HNS-a uključeni u bilo kojem vidu u konzultacije u vezi zakona koji se trebaju donijeti uskoro?

»Konkretno, to ide preko koalicija i oblika djelovanja u koje smo uključeni na razini Vojvodine i sad toliko znamo da je rad u vezi budućeg konstitutivnog akta Pokrajine završen, ali ništa više«, smatra Franjo Vujkov. »Još uvijek nismo dobili detaljnije

informacije, što nije dobro, s obzirom da se u tom Osnovnom zakonu vjerojatno definiraju i manjinska pitanja. Za sve zakonske akte, koji se odnose na Vojvodinu, mi smo prvenstveno i zainteresirani, budući je tu naša zajednica najorganiziranija i najkoncentriranija.

Međutim, što se tiče aktivnosti na republičkoj razini, na žalost, i to ne samo u vezi Ustava, već općenito i u vezi ostalih zakona, te konzultacije faktički ne postoje. Obično se dobije taj akt ili u prijedlogu ili pred usvajanje, tako da ako i imamo neke primjedbe, proces je već u toj fazi da se to ne može usvojiti, jer je posao formuliranja prijedloga zakona faktički već dovršen.«

U povodu Konferencije o ksenofobiji i diskriminaciji OEES-a u Beču

Jednakost u predrasudama

Strah od stranaca i netrpeljivost prema drugačijima nisu »privilegij« samo zaostalih sredina – s njim se susreću i razvijene zemlje. Nakon petolistopadske euforije nacionalizam u SCG se »oporavlja«

Piše: Vesela Laloš

Proteklog tjedna u Beču je završena konferencija posvećena borbi protiv ksenofobije, rasizma i diskriminiranja u Europi, koju je pripremila Organizacija za europsku sigurnost i suradnju (OEES). Za ove pojave obično postoji uvjerenje da su prisutne uglavnom u nestabilnim društvima, društvima sa slabim demokratskim institucijama, te da su zemlje s duljom demokratskom tradicijom pošteđene toga balasta. Konferencija je, međutim, potvrdila da je situacija u praksi ipak nešto drugačija, i da se i neke osvjedočeno demokratske i razvijene zemlje ne smiju opustiti kada je riječ o netrpeljivosti prema drugačijima. *Jelena Marković*, pomoćnica ministra za ljudska i manjinska prava, jedna od predstavnica SCG na spomenutom skupu, napominje da je konferencija, inače jedna u nizu koju organizira OEES s temama o »ljudskoj dimenziji modernih sustava«, upravo i održana na inzistiranje mnogih europskih zemalja koje su željele da se problem rasizma i ksenofobije, a time i diskriminiranja pobliže razmotri, te poduzmu neophodni koraci za zajedničku borbu protiv toga.

Na konferenciji je iznijet stav da i diskriminiranje, i rasizam, i ksenofobija dobiva, u stvari, i nove forme koje do sada nisu bile poznate, kaže za »Hrvatsku riječ« Jelena Marković. Nove mogućnosti za demonstiranje mržnje prema onima koji ne pripadaju našoj grupi, bilo da je ona nacionalna, ili određena nekim drugim socijalnim aspektom, pružaju i novi vidovi komunikacije, kao što je Internet, na primjer. Dovoljno je, inače, pogledati WEB sajtove za diskusije i vidjeti koliko mržnje i netrpeljivosti sadrže takve virtualne rasprave, iza kojih, na žalost, stoje sasvim stvarni ljudi.

NOVE NETRPELJIVOSTI: Na bečkom skupu se govorilo i o problemu diskriminiranja novih manjinskih grupa, na koje je sve više usmjerena reakcija rasista, te su sve češći slučajevi agresije prema seksualno drugačijima, a posebno su u Europi ugroženi emigranti, izbjeglice, imigranti... Njihov broj se posljednjih desetljeća dra-

stično uvećao u zemljama Zapadne Europe, što je posljedica brojnih ratnih sukoba i ekonomske krize u svim dijelovima svijeta. Mnogi europski intelektualci i nevladine udruge građana upozoravaju da je Europa ozbiljno suočena s ovim problemom,

nost, zbog čega je pojava diskriminiranja i najuočljivija u odnosu prema etničkim manjinama.

»RAVNOPRAVNI« S EUROPOM: Kad je riječ o našem već tradicionalno lošem imidžu vezanom za poštivanje onih koji su

Beč: Mjesto konferencije OEES-a

kako u pojedinačnim i sporadičnim slučajevima, tako i kroz sistematične i neskrivene napore vlada da spriječe imigracije iz tzv. Trećeg svijeta u njihove zemlje. To se postiže oštrom selekcijom u dodjeljivanju radnih dozvola, i to samo osobama čije su profesije »od neposrednog značaja za društvo«, i u iznimnim slučajevima, kad je riječ, na primjer, o nogometašima, stručnjacima za software, visokoobrazovanim intelektualcima, itd. Kriteriji za dodjelu azila su također strogi, a postupak deportiranja onih koji nisu uspjeli sebi osigurati ovaj papir je vrlo efikasan.

U gotovo istoj mjeri i dalje su ugrožene žene, prema kojima stoljećima postoje mnogi suptilni i stoga teško prepoznatljivi oblici diskriminiranja, te se njihova uskraćenost za pojedina (temeljna ljudska) prava smatra posve normalnom pojavom. Ipak, glavni kriterij prema kojem se »bira« objekt netrpeljivosti i mržnje u gotovo svim sredinama je i dalje etnička pripad-

Griješ o čeva

Posebno zabrinjavajućim analitičari ocjenjuju podatak da je ekstremna netrpeljivost prema drugim nacijama po mnogim parametrima najprisutnija među mladima. U starosnim grupama od 15 do 19 godina ovakav stav se vrlo često može sresti, što je direktna posljedica propagiranja nacionalizma tijekom proteklih godina, kojem su dakako najpodložniji bili oni na koje se najlakše i moglo utjecati. Kada se tome doda činjenica da većina mladih do svoje 19 godine nije niti jednom putovala u inozemstvo, jasno je da će njihovi pojmovi o drugim nacijama biti magloviti. Na ovo su psiholozi i psihijatri odavno upozoravali, poručujući nam da ćemo posljedice nacionalne euforije plaćati desetljećima. A jedan od »računa« koji se već isporučuje građanima jesu svakako stavovi, bolje reći zablude njihove djece.

Ksenofobija i politička (ne)kultura

Po definiciji ksenofobija podrazumijeva strah od stranaca; to je u stvari »snažna iracionalna mržnja i nepovjerenje prema strancima i njihovim izumima, vrijednostima, običajima i navikama. Ona se 'hrani' etničkim i vjerskim predrasudama, rasizmom, nacionalizmom i šovinizmom. Vodi zatvaranju jedne socijalne zajednice ili čitavog društva, kako bi se sačuvala samosvojnost i kako bi se spriječio poguban strani utjecaj.« (dr. Žarko Trebješanin).

Ksenofobija je posebice karakteristična za ljude nižeg obrazovnog statusa te za autoritarne ličnosti, niske političke kulture. Psihologija je dokazala da postoji sprega

između nedemokratske orijentacije ličnosti, konzervativnih stavova, etnocentrizma i autoritarnog karaktera s druge strane. »Takve ličnosti preziru sve koji su, po njihovim 'aršinima', ispod njih, koji su slabiji, bespomoćni. Iznimno snažna agresivnost kod takvih osoba najčešće je usmjerena prema manjinskim i marginalnim grupama.«

Dr. Trebješanin navodi da se protiv predrasuda treba boriti obrazovanjem. Ljudi moraju shvatiti da ne žive samo u jednoj kompaktnoj sredini, već da su dio svijeta koji je veoma različit po svojim nacionalnim, vjerskim, i kulturnim modelima.

drugačiji od nas po naciji, vjeri, jeziku ili boji kože, Jelena Marković navodi da se on znatno popravio, te da smo se u tome približili ostalim zemljama. »Nismo više šampioni u tome, već dijelimo sudbinu čitave Europe«, kaže ona. »Ipak, Srbija i Crna Gora je i dalje zemlja koja se suočava sa svojom prošlošću. I dalje ima problema u jednoj velikoj netoleranciji, koja prouzrokuje diskriminaciju. Ta diskriminacija se može vidjeti na različitim poljima, ali je najprisutnija i najbolnija ona sa etničkim karakteristikama. U tome je svakako najteži položaj Roma – oni su etnička grupa koja je u našoj zemlji najviše pogođena tim problemom. U njihovom slučaju možemo govoriti o najrazličitijim vrstama diskriminiranja – od rasnog, etničkog, socijalnog pa sve do ekonomskog. To kulminira i u njihovom nejednakom odnosu u vezi stanovanja, ali i u obrazovanju i zapošljavanju, gdje oni tradicionalno nemaju jednak pristup ustanovama kao pripadnici drugih nacija.«

Predsjednik Crnogorske Helsinške federacije *Slobodan Franović*, također učesnik bečke Konferencije, na skupu je iznio ocjenu da u Crnoj Gori u posljednje vrijeme ponovno dolazi do eskalacije ksenofobije, rasizma i diskriminacije. Ovi vidovi mržnje u Crnoj Gori kontinuirano postoje desetak godina, s povremenim oscilacijama, a u posljednje vrijeme došlo je do njihovog ponovnog jačanja, kaže Franović. I ocjene mnogih ovdašnjih analitičara govore da je otrežnjenje od desetljeća nacionalnog zanosa, očitovano u postlistopadskom opredjeljenju za demokratske pro-

mjene, bilo ipak kratkotrajno, te da se u javnom životu ponovno demonstriraju netrpeljivost, mržnja i netolerancija prema drugima, prije svega nacionalno drugačijima.

Romi, najugroženija etnička grupa

Posljednja istraživanja Instituta društvenih nauka pokazuju da je netrpeljivost prema drugim narodima, prije svega onima u najbližem susjedstvu, i dalje visoka. Čak više od trećine građana izjavljuje da im je nacionalni background iznimno važan u socijalnim kontaktima, a netrpeljivost je posebno ispoljena prema Albancima, koje ne prihvaća, niti u jednoj pretpostavljenoj životnoj situaciji, polovina ispitanih građana. Njih oni ne bi željeli niti za susjede, niti prijatelje, bračne partnere, goste ili poslovne suradnike. Na ljestvici netrpeljivosti odmah za njima nalaze se Hrvati s kojima ne želi kontakt 43 posto ispitanih. Zatim slijede Bošnjaci, Romi i Mađari, a dosta iza svih njih dolaze Slovenci, čiji se imidž u Srbiji permanentno popravlja. Od bivših sunarodnjaka najpopularniji su Ma-

kedonci, koje »voli« 80 posto građana Srbije. Više od trećine anketiranih s prezirom gleda i na Bugare i Rumunje, a posebno na Kineze. Samo nešto manje omraženi su i Amerikanci, dok su Nijemci ovoga puta ispred najveće svjetske nacije. Među strancima su svakako najomiljeniji Grci, ali im se, paradoksalno, poslovno ne vjeruje mnogo.

MEDIJSKI GOVOR MRŽNJE: Direktor beogradskog Centra za ljudska prava *Vojin Dimitrijević*, također učesnik Konferencije u Beču, iznosi stav da u borbi protiv ksenofobije, rasizma i diskriminacije jednostavno treba primjenjivati postojeće zakone, ali je nužno i onemogućiti da se mržnja širi preko medija. »Oni koji pozivaju na ksenofobiju još uvijek su tu. To se vidi i u rubrikama u kojima, na primjer, piše da su Srbi bolji od drugih, ili slično. Ono što ohrabruje je to što ova vrsta zla nailazi na mnogo manji odziv nego ranije. Pozivi na mržnju nekada su se nalazili na

naslovnim stranama, a sada su skriveni na manje vidljivim mjestima u novinama.«

PREVENTIVA I LIJEK: Što može biti preventiva protiv netrpeljivosti i diskriminiranja u društvu? U zaključcima bečke konferencije navode se četiri ključne točke na kojima treba inzistirati. Prije svega, nužno je institucionalno obnavljanje edukacije i učenja o toleranciji i nediskriminiranju, i to počevši od učenika u najnižim razredima, kako bi djeca rasla s pozitivnim stavom prema različitostima. Također, državne institucije se moraju više otvoriti za probleme i žrtve diskriminacije. Oni koji su

iskusili mržnju i netrpeljivost proisteklih iz rasizma i ksenofobije, uglavnom se obraćaju nevladinim udrugama, jer je država prečesto gluha za njihove probleme. Stoga je jedna od preporuka OEES-a i suradnja države s NGO sektorom, koji u borbi protiv netolerancije i nacionalne mržnje ima već dosta iskustva u mnogim zemljama. Zemlje sudionice konferencije su također usvojile prijedlog o nužnosti donošenja antidiskriminatornih zakona, što bi morale učiniti sve europske države. U tu domenu dakako spada i preporuka o stalnoj opservaciji rada medija, odnosno kažnjavanje svakog oblika govora mržnje u njima. Jelena Marković napominje da je kod nas zakon protiv diskriminacije već pripremljen i čeka se njegovo usvajanje.

Pavle Budinčević, član Upravnog odbora Otvorenog univerziteta

Inicijator građanskih ideja

Subotički Otvoreni univerzitet ove godine navršava pola vijeka postojanja, kao nasljednik nekadašnjeg Radničkog univerziteta, koncipiranog kao alternativni univerzitet radničke klase. U posljednjem desetljeću Otvoreni univerzitet je odigralo značajnu ulogu na oporbenoj intelektualnoj sceni u pružanju otpora nedemokratskom režimu Slobodana Miloševića. Povodom poluvijekovne obljetnice o aktivnostima ove ustanove razgovaramo sa Pavlom Budinčevićem, članom Upravnog odbora Otvorenog univerziteta.

► **Koko biste definirali ulogu Otvorenog univerziteta u demokratizaciji šire zajednice?**

Prije direktnog odgovora na postavljeno pitanje potrebno je spomenuti društveni kontekst u kojem je počeo i nastavio djelovati Otvoreni univerzitet (OU) početkom devedesetih. Prije svega, to je nasljeđe višegodišnjeg socijalističkog poretka, nerazvijeno građansko društvo i zaudana tranzicija, nedovoljno educirana (o građanskom društvu i problemima tranzicije) politička elita, nedovoljno informirani građani o demokraciji, nerazvijena javnost, netolerantno i nacionalistički vođeno društvo, duboka i strukturna ekonomska kriza. U političkoj teoriji i praksi dominirale su teme koje su društvo vodile u regresiju, totalitarizam, nacionalizam, autoritarni poredak... U takvim okolnostima OU počinje kroz svoje programe i projekte afirmirati ideje civilnog društva: ljudske i građanske slobode i prava, prava građana u manjinskim zajednicama, tržišnu ekonomiju, građansku demokraciju, građansko i interkulturalno društvo. Uspostavlja se suradnja sa sličnim organizacijama iz ex-Jugoslavije i Europe. U Suboticu na OU dolazi se i razgovara o problemima s kojima se građani, društvo i država suočavaju, ali i o putovima izlaska iz zatečenog stanja i stanja u koje nas je vodila vladajuća politička garnitura. Prvi oblici civilnog organiziranja u Jugoslaviji nastaju upravo u Subotici na OU i uz pomoć OU, da bi se odatle širili dalje.

► **Koji su programski sadržaji i projekti bili obilježje rada Otvorenog univerziteta?**

Prije svih treba spomenuti »Subotičku agoru«, koja je u formi tribine okupljala

Pavle Budinčević

građane bez obzira na njihovu političku orijentaciju, stranačku, vjersku, nacionalnu, spolnu, profesionalnu pripadnost ili opredjeljenje. Skupa s ekspertima promišljan je grad i vrijeme u kojem se živi, nuđena su rješenja na dobrobit svih građana, a ne samo onih koji pripadaju određenoj nacionalnoj, vjerskoj, političkoj ili nekoj drugoj grupaciji. Cilj je bio i ostao učiniti javnim probleme koje vlast prikriva.

»Etnički forum« je svojim aktivnostima ukazivao na probleme koje imaju etničke manjine i na načine na koji se ti problemi mogu rješavati. Prije svega, to je uspostavljanje ljudskih, građanskih i manjinskih sloboda i prava, ali i odgovornost onih koji ta prava ne poštuju, kao i uspostavljanje dijaloga i komunikacije o problemima vezanim za funkcioniranje lokalne multikulturalne i multietničke zajednice.

Uspostavljanje regionalne suradnje išlo je kroz projekte »Novi horizonti«, s ciljem uspostavljanja privredne, kulturne, obrazovne, medijske i suradnje NVO s Tuzlom i Osijekom. U tu suradnju vremenom su se uključivale NVO iz Splita, Rijeke, Sarajeva, Maribora, Vukovara, Mostara, Segedina, Temišvara...

Vrijedi spomenuti i aktivnosti Otvorenog kluba, istraživanja javnog mnijenja u okviru projekta »Toribos«. Otvoreni univerzitet je dao i krucijalni doprinos razvoju organske poljoprivrede osnivanjem »Terra'sa«... S druge strane, Međunarodni filmski i dječji festival također su postali dio identifikacije Otvorenog univerziteta.

► **Kako će Otvoreni univerzitet izgledati u budućnosti?**

Budućnost Otvorenog univerziteta se upravo stvara. Mi kao magistrule razvoja OU vidimo uvođenje sveučilišnih studija (Fakultet za financijski menadžment i osiguranje i Fakultet za poslovnu informatiku već upisuju prvu generaciju studenata), proširenje ponude International Business School (specijalizacija naših menadžera uz pomoć predavača iz Njemačke, tečajevi poslovne i svakodnevne psihologije, edukacija i trening za poduzetnike) i intenziviranje »business to business« spojke s kompanijama u lokalnom okruženju. Otvoreni univerzitet, dakle, ostaje generator razvojnih ideja i inicijativa, kako u gradu, tako i u širem regionu!

U. H. R.

Zgrada Otvorenog univerziteta u Subotici

Završetak biskupijskog procesa za proglašenje blaženim SB O. Gerarda Tome Stantića

Put do oltara velikog Đurđinca

Postupak za proglašenje blaženim i svetim SB Gerarda Tome Stantića, somborskog karmelićanina, u završnoj je fazi na razini Subotičke biskupije.

Kako bi javnost imala dublji uvid u značenje ove obavijesti, želim reći nešto o cijelom hodu postupka za proglašenje blaženim i svetim jednog kandidata za oltar.

Prva faza postupka odvija se na razini biskupije u kojoj je određeni kandidat umro i gdje mu se nalazi grob. Kako je o. Gerard umro i pokopan u Subotičkoj biskupiji, u toj je biskupiji otpočeo i postupak za njegovo proglašenje blaženim i svetim. Otpočeo ga je svojim dekretom biskup *Matija Zvekanović*, a rado nastavio sadašnji subotički biskup *Ivan Penzes*.

Biskup Matija Zvekanović, pošto je primio molbu generalnog postulatora karmelskoga reda, i poslije savjetovanja s biskupskom konferencijom i dobivanja odobrenja od vatikanske Kongregacije za svete, ustanovio je prvo tročlano sudište za vođenje postupka. Kasnije je sudište obnovio sadašnji subotički biskup, s novim članovima.

Sвета миса 21. rujna

U svetoj misi koja će biti u subotičkoj Katedrali-bazilici sv. Terezije 21. rujna 2003. godine u 18 sati, Biskupijsko sudište, predvođeno biskupom i vicepostulatorom, predat će svu prikupljenu dokumentaciju i odrediti osobe koje će je prenijeti u Rim u daljnji postupak. ■

SVJEDOČENJE O SVETOSTI: Ustanovljeno sudište imalo je za zadatak ispitati svjedoke koji su živjeli i poznavali o. Gerarda. Svaki je svjedok prije svoga iskaza morao položiti zakletvu pred sudištem da će reći istinu. Jednako tako, poslije izrečenoga iskaza, ponovno zakletvom potvrditi da je rekao istinu na postavljena pitanja. Istovremeno vicepostulator postupka, koji je imenovan od generalnog postulatora karmelskoga reda i potvrđen od mjesnog biskupa, prikupljao je svu dokumentaciju po raznim arhivima, posebno u mjestima gdje je o. Gerard živio i djelovao, kao i sve vlastoručne Gerardove zapise, koji su brojni i pisani na hrvatskom, mađarskom, njemačkom i latinskom jeziku.

Usporedo je jedna komisija stručnjaka, jednako tako pod zakletvom, i pred sudištem, dala svoje mišljenje o teološkoj i moralnoj vrijednosti Gerardovih zapisa. Svemu je trebalo dodati takozvani »autentični životopis« SB, koji na temelju prikupljene dokumentacije i u svjetlu povijesnoga razdoblja u kojem je živio i djelovao naš kandidat za oltar, prikazuje i vrednuje život o. Gerarda. Taj sam zadatak uzeo na sebe i na oko 350 otipkanih stranica, taj životopis napisao na talijanskom jeziku.

Gerard Tome Stantić

Sav ovaj odgovoran, naporan i dug posao je sada obavljen u pogledu postupka o. Gerarda. Preostaje rad sudišta oko provjeravanja da li je sve učinjeno prema uputama Kongregacije za svete. Poslije te provjere održat će se posljednja sjednica pod predsjedanjem subotičkog biskupa, koji će sav materijal zapečatiti svojim pečatom kako bi se onda sve odnijelo i predalo Kongregaciji za sve svete za daljnji rad, na višoj razini.

SVETAČKI LIK I EVANĐELJE: Na toj višoj razini u Rimu, na temelju cijele dokumentacije, treba napraviti takozvanu »Positio«, pod vodstvom službenika Kongregacije za svete, ili ralatora, koja prikazuje svetački lik kandidata za oltar. Na temelju »Positio« tada, takozvani konzultori teolozi procjenjuju je li dotični kandidat za oltar stvarno živio u natprosječnom stupnju prema sv. Evanđelju. Poslije njihove procjene sve ide na treći stupanj koji je sastavljen od crkvenih dostojanstvenika Kongregacije za svete, i poslije njihovog pozitivnog mišljenja sv. otac Papa izdaje dekret o herojskoj kreposti kandidata. Tim dekretom je kandidat za oltar praktički proglašen blaženim, ali mu se ne može davati javno štovanje

dok se na njegov zagovor ne dogodi čudo, o kome opet posebno sudište u biskupiji mora napraviti istu proceduru kao što je bilo i u postupku o životu kandidata za oltar. Iznio sam u sažetku hod postupka za proglašenje blaženim i svetim jednog kandidata za oltar kako bih mogao označiti na kojem je stupnju postupak o. Gerarda Tome Stantića. Njegov je postupak na završetku prve faze. On je trajao 25 godina i malo se otegao zbog ratnih i poratnih prilika u Jugoslaviji. Ostalo je još da biskupijsko sudište provjeri, kroz niz zasjedanja, je li cijeli rad vjerno izvršen. Nakon toga bi slijedila zadnja sjednica sudišta, kojem predsjedava mjesni biskup. On zapečaćuje svu dokumentaciju svojim pečatom koja se onda, redovito po vicepostulatoru i s nekom drugom osobom u pratnji, nosi u Rim na Kongregaciju za svete, za rad u drugoj fazi.

Ante Stantić, vicepostulator

Životni put Tome Stantića

Tome Stantić, kao karmelićanin, Gerard od sv. Stjepana Kralja, rođen je na Đurđinu 16. rujna 1876. godine od oca Josipa i majke Đule r. Jagić. Poslije šestog razreda gimnazije u Subotici, pohađa sedmi razred gimnazije u Kaloči, gdje preko kanonika Schweizera upoznaje red karmelićana. Stupa u karmelski red u Gazu, studira teologiju u Đuru, (Győr) gdje je zaređen za svećenika 1902. Poslije kratkog djelovanja u karmelskom samostanu u Budimpešti, dolazi u Sombor 1904. godine i u tome gradu djeluje, kao ispovjednik propovjednik i pohoditelj bolesnika, sve do smrti 1956.

Postupak za njegovu kanonizaciju pokrenuo je subotički biskup Matija Zvekanović 1985. godine, a njegov nasljednik biskup Ivan Penzeš nastavio i priveo kraju. Poslije javne sjednice u subotičkoj katedrali sva će dokumentacija biti uručena Kongregaciji za svete u Rimu.

Sudište je bilo sastavljeno od pokojnih msgr. Gere i vlč.g. Vizentanera, a bilježnik je bio i ostao vlč. Jakov Pfeifer. Poslije smrti dva spomenuta člana sudišta na njihovo mjesto imenovani su preč. Andrija Kopilović i Stjepan Beretić, koji su ovaj posao priveli kraju.

/Prema: Subotička Danica za 2001. godinu, str. 93-95/ ■

Nekadašnja Sončanka, Eva Đurkov

Sonta će mi zauvijek ostati u srcu

SONTA – Prigodom gostovanja KPZH »Šokadija« u Okučanima sreli smo bivšu Sončanku, koja sada živi u Pakracu. Eva Đurkov, rođena 1937. godine radni vijek je provela u Njemačkoj, a sada je umirovljenica. Davne, 1953. godine Eva je bila kneginja sončanskog »Grožđe bala«. Na pitanje odakle u Pakracu, kaže: »U vrijeme kad sam odlučila zamijeniti kuću radila sam u Njemačkoj. Od rodbine i susjeda čula sam da je moja kuća na meti pojedinih osoba, kako iz Sonte, tako i stranaca, pa da ne bi došlo do neželjene situacije, odlučila sam se na zamjenu. Našla sam ljuđe koji su živjeli u Pakracu i bili voljni preseliti se u Sontu. Po dolasku u Pakrac imala sam velikih problema dok nisam uselila u ovu kuću, no sad je sve to iza mene. Živim mirno, dobivam njemačku mirovinu, a povremeno odem i u Sontu, koja će mi uvijek ostati u srcu.«

Sudionici »Grožđe bala« 1953.

O »Grožđe bala« voli pripovijedati, jer se često prisjeća 1953. godine, kad je bila kneginja: »Bilo mi je 16 godina, a već sam imala tu čast postati kneginja. Bila je jako velika konkurencija, ali su momci odabrali mene. Imali smo i pripreme, a obučavao nas je Antun Đurkov. Bilo je ovako: prije podne misa na kojoj su bili nazočni svi pudari i pudarice, sa zvonom od grožđa. Pudarice su nosile okićene nadžake. S mise se išlo na ručak, a zatim bi svaki pudar konjem došao po svoju pudaricu. Svi bi se okupili ispred omladinskog doma, a onda bi povorka išla po kneza, pa po kneginju. U njihovim kućama se častilo slatkim vinom i »ukiselo gibanicom«. Povorka je obilazila cijelo selo, a plesalo se i pjevalo skoro na svakom križanju. Pjevali su se bečarci, a plesalo se šokačko kolo, logovac, po dvoj. Dom je bio okićen grožđem i voćem, kojeg su za vrijeme priredbe pudari čuvali, a publika pokušavala ukrasti. Koga bi pudari u krađi uhvatili, priveli bi ga knezu i kneginji, kako bi platio kaznu. U ponoć bi se kneginja išla presvući, a nakon toga je služen ovčiji paprikaš, uz pjesmu i veselje do zore.«

I za kraj, bi li se željela vratiti u Sontu? »Sonta će mi zauvijek ostati velika rana na srcu. Ovdje mi je lijepo, živim mirno, u Sontu odem po neki put. No, za stalno se

Pudarice iz 1953.

ne bih vratila, jer to više nije ona Sonta koju nosim u srcu. Nekako...kao da je mojoj Sonti ubijena duša, kao da to nije isto selo, isti ljudi. Radije ću je se sjećati onakve kakvu je znam od prije rata.«

I. Andrašić

Švedsko-srbijanska paralela

Ubojstvo koje je šokiralo svijet

MALMÖ – Ubojstvo ministrice vanjskih poslova *Anne Lindh* bacilo je u sjenu sve ine događaje u Kraljevini Švedskoj. Ubojstva političkih prvaka u zapadnoj Europi spadaju u rijetke slučajeve. No, isto se ne bi moglo tvrditi i za Švedsku, gdje je premijer *Olof Palme* ubijen 1986. godine s dva hica u leđa. Tada se pisalo i govorilo kako je Švedska izgubila »djevičanstvo«. Jedanaestog rujna ove godine opet se dogodilo ubojstvo, ovoga puta ministrice *Anne Lindh*, usred dana u velikoj robnoj kući punoj kupaca i posjetitelja. No, nitko nije čak niti pokušao zapriječiti ili uhvatiti ubojicu, od oko pedeset očevidaca. I porred snimaka načinjenih automatskim ka-

merama u robnoj kući, te publikacije slika ubojice u svim vizualnim medijima, on još nije otkriven, iako je prošlo već više dana.

Ministrica *Anna Lindh* bila je vrlo omiljena, kako kod švedskog pučanstva, tako i u švedskoj Vladi, ali i među visokim sudionicima europske i svjetske politike. Unatoč svim prisegama policijskih glasnogovornika, ali i vladinih predstavnika, kako se poslije *Palmeovog* ubojstva drugo ubojstvo političara u Švedskoj više nikad neće dogoditi, ono se ipak dogodilo.

Značajno bi bilo povući paralelu između ubojstava ministrice *Anne Lindh* i srbijanskog premijera *Zorana Đinđića*. Premijer

je imao osiguranje, ministrica ga nije imala, a oboje su, na žalost, mrtvi. Oboje političara bili su popularni, kako u vlastitim zemljama, tako i na međunarodnoj političkoj tribini. Oboje su ih resile zajedničke osobine: inteligencija, elokvencija, brze i jezgrovite replike, te privrženost europskim integracijama i demokracijama.

U švedskim medijima spominju se izjave *Anne Lindh* nakon atentata na *Zorana Đinđića*. Ona je, naime, toga dana kada je Đinđić ubijen, bila u službenom posjetu Beogradu: »Strašno je bilo gledati spontanu žalost i traume Beograđana nakon pogibije *Zorana Đinđića*«, rekla je tada. Samo šest mjeseci nakon toga i *Anna Lindh* je poginula od ruke nepoznatog atentatora.

Referendum o prihvatanju eura kao plaćnog sredstva u Švedskoj, za čega se toliko zalagala *Anna Lindh*, održan je proteklog vikenda. Šveđani su većinski odbili zajedničku europsku valutu i zadržali krunu.

U Zagrebu od 22. do 28. rujna 2003.

Tjedan Hrvata iz Crne Gore

ZAGREB – Hrvatska matica iseljenika i njezin Odjel za hrvatske autohtone manjine tradicionalno priprema tjednu manifestaciju kojom se u Zagrebu predstavljaju hrvatske autohtone manjine iz Europe. Ove godine je osmi po redu Tjedan posvećen hrvatskoj zajednici u Crnoj Gori. Tjedan Hrvata iz Crne Gore organiziran je zajedno s Hrvatskim građanskim društvom Crne Gore iz Kotora uz pomoć Grada Zagreba i Turističke zajednice Grada Zagreba.

Cilj tih manifestacija je predstaviti domaćoj javnosti zanimljive kulturne, znanstvene i zabavne sadržaje vezane uz aktualne kulturne i društvene dosege autohtonih hrvatskih zajednica u europskim zemljama, a već uobičajeno se održavaju pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića. Hrvatska matica iseljenika, kao duhovno susretno raseljenoga hrvatskoga bića, Tjednima hrvatskih manjina nastoji domaću javnost upoznati i s problemima hrvatskih manjina, koje stoljećima čuvaju narodnu svijest, materinski jezik i bogatstvo kulturnog naslijeđa svojih predaka. Za očuvanje tih vrijednosti prijeko je potrebna briga i pomoć Hrvatske. U ta nastojanja mjerodavnih državnih institucija uključena je i Hrvatska matica iseljenika

sa svojim kulturnim i prosvjetnim programom, u kojem se posebno izdvajaju Tjedni hrvatskih manjina.

Hrvati u Republici Crnoj Gori nastanjuju se tradicionalno u Boki Kotorskoj i to u svim dijelovima Boke a ponajviše u općinama Tivat i Kotor te u općini Bar. Procjene o brojčanom stanju hrvatske zajednice kreću se od 10 do 12 tisuća ljudi. Bokeljski Hrvati naslijedili su neprocjenjivu kulturnu baštinu koja svjedoči o tisućljetnoj ukorijenjenosti Hrvata u Boki. Boka kotorska kao nekad najjužniji dio Dalmacije pripaja se nakon Drugoga svjetskoga rata Crnoj Gori a raspadom druge Jugoslavije 1991. bokeljski Hrvati su se našli izvan zajedničke državne zajednice odvojeni i međudržavnom granicom od svoga matičnoga naroda. Od stanja pogub-

noga po tamošnje Hrvate tijekom Miloševićeva režima ono se u Boki Kotorskoj uveliko promijenilo nabolje otkako su uspostavljeni prisniji odnosi između dviju država, koje još liječe ratne rane. Od 1998. djeluje HKD »Napredak« u Tivtu, Hrvatsko građansko društvo Crne Gore utemeljeno je 2001. te još nekoliko manjih kulturnih udruga koje nastoje očuvati hrvatsku svijest i bogatu kulturnu baštinu. Od prošle godine djeluje i prva hrvatska politička stranka – Hrvatska građanska inicijativa koja je na lokalnim izborima u Tivtu ušla u općinsku Skupštinu sa četiri zastupnika. Glavni oslonac bokeljskim Hrvatima ostaje i nadalje uglavnom Katolička crkva, tj. Kotorska biskupija.

U sklopu Tjedna posvećenog hrvatskoj manjini iz Crne Gore, u kojemu će sudjelovati oko 350 sudionika, održat će se brojne vrijedne kulturne priredbe, među kojima izložbe, koncerti, kazališne predstave, predstavljanje knjiga, tribine, kušanje tradicionalnih jela itd.

Sve priredbe Tjedna nastojat će pokazati bogatstvo hrvatske kulturne baštine kao i položaj hrvatske zajednice u Crnoj Gori danas i perspektive njezinog kulturnog razvitka unutar suvremenog crnogorskog društva. ■

Bajski razgovori

BAJA – U mađarskom gradu Baji su 13. rujna održani tradicionalni Bajski razgovori gdje se razgovaralo o skoroj uspostavi viznog režima između Srbije i Crne Gore i Mađarske i reperkusijama na položaj ovdašnjih autohtonih bunjevačkih i šokačkih Hrvata. Uvodno izlaganje na skupu održao je mr. Lazar Ivan Krmpotić, o aktivnostima i ostavštini biskupa Lajče Budanovića vezano za područje Bajskog trokuta i Subotičke biskupije. Poslije predavanja, razvila se diskusija u kojoj su sudjelovali bački Hrvati s obje strane Trianonske granice. U završnom djelu skupa usvojena je zajednička deklaracija gdje se polazi od toga da bački Hrvati žive u dvije države koje su u Europi u sasvim različitim položajima, Mađarskoj i Srbiji i Crnoj Gori. Od Vlade SCG se traži da potpiše takav ugovor s Mađarskom po kojem će svi građani dobivati besplatne vize za ulazak u Mađarsku, kao i pripadnici mađarske nacionalne manjine. Od Vlade Republike Mađarske se traži da uzme u veću mjeru u obzir činjenicu da su bunjevački i šokački Hrvati koji žive s obje strane granice, jedan te isti narod, te da isti način kako Mađarska želi nadgraničnim metodama ujediniti Mađare Karpatskog basena isto primjenjuje i na Hrvate u Mađarskoj. U prvom redu svakako je potrebno »približiti« Hrvate koji žive s dvije strane granice. ■

Obljetnica Gradskog muzeja

SOMBOR – Prigodnom svečanošću u Somboru je obilježena 120. godišnjica ovdašnjeg gradskog muzeja, jednog od najstarijih u Vojvodini. Za tu priliku otvorena je stalna muzejska postavka sa 700 eksponata, što je samo dva posto od ukupno 35.000 eksponata. Riječ je o najinteresantnijim eksponatima iz arheološke, etnološke, numizmatičke i historijske zbirke. Organizirana muzejska djelatnost u Somboru datira iz 1883. godine kad je osnovano Historijsko društvo Bač-Bodroške županije, koje je imalo zadaću prikupljati i sređivati eksponate po zbirkama, kao što su bile arheološke i numizmatičke, zbirke medalja, dokumenata, žigova i grbova, knjiga, rukopisa, monografija, geografskih karata i sl. Godine 1906. Historijsko društvo je proširilo rad i na sakupljanje etnografske građe.

A. R.

Međunarodni sajam gospodarstva

SOMBOR – Ovog vikenda, od 19. do 21. rujna, u Gradskoj hali »Mostonga« u Somboru, specijalizirana firma »Šiporka« iz mađarskog grada Baje organizira prvi Međunarodni sajam gospodarstva, koji će okupiti veliki broj izlagača iz BiH, Hrvatske, Mađarske i Srbije i Crne Gore. Uglavnom će biti izložena roba široke potrošnje, pa je stoga organizator i odlučio da ulaz bude besplatan.

A. R.

Mediji na jezicima nacionalnih zajednica u Vojvodini

Vojska žuri da bi čekala

Glasila na jezicima nacionalnih manjina žurno mijenjaju osnivača *

Razlog za tu olako odrađenu brzinu nazire se u magli, ali nitko ga eksplicite ne izgovara

Piše: Mirko Sebić

» Nacionalna vijeća i transfer osnivačkih prava medija na jezicima nacionalnih zajednica« bila je tema okruglog stola koji se u organizaciji Helsinškog odbora, odnosno njegovog vojvođanskog ogranka, održao u utorak u Novom Sadu. Prijedlog, ideja ili zamisao, da se osnivačka prava koje Skupština Vojvodine ima nad novinsko-izdavačkim ustanovama nacionalnih zajednica koje žive u Vojvodini prenesu na nacionalna vijeća ovih etničkih zajednica – kako bi se na taj način ova oblast uskladila s famoznim člankom 14. Zakona o javnom informiranju koji izričito zabranjuje organima državne uprave, kao i pravnim licima koja se financiraju isključivo iz državnog proračuna da budu osnivači javnih glasila – naišao je na, blago rečeno, oprečna reagiranja u javnosti.

Već sama ta činjenica bila je dovoljan razlog, kako je naglasio Pavel Domonji, predsjednik Helsinškog odbora za Vojvodinu, da ovaj okrugli sto okupi predstavnike Skupštine Vojvodine i nadležnih pokrajinskih tajništava, kao i predstavnike samih medija i dužnosnike nacionalnih vijeća, kako bi se razgovaralo o temi koja sasvim sigurno ima dalekosežni značaj za etničke zajednice koje žive u Vojvodini.

PRINCIPI ILI DNEVNA POLITIKA:

Već u uvodnom dijelu razgovora, gdje su svoja gledišta izložili pokrajinski tajnik za informiranje Rafail Ruskovski, predsjednik Odbora za informiranje Skupštine AP Vojvodine Đorđe Subotić, predsjednik Odbora za međunacionalne odnose Kalman Kuntić i pomoćnik pokrajinskog tajnika za propise, upravu i nacionalne manjine János Orosz, dakle ljudi koji nastupaju i govore s pozicija vlasti, provijavali su izvjesni disonantni tonovi.

Pitanje o kojem se raspravljalo s vremenom na vrijeme djelovalo je kao principijelno postavljeno i dugoročno sagledavano pitanje manjinskog identiteta, ali mnogo češće zvučalo je kao dnevno politički materijal za partijsko namirivanje. Naime, pitanje glasi zašto baš nacionalna vijeća i zašto baš tako brzo.

Pokrajinski tajnik za informiranje Rafail

Ruskovski smatra da nema ničeg prirodnog od toga da osnivačka prava preuzmu nacionalna vijeća. Argument da nacionalna vijeća ne funkcioniraju dobro, ili da nisu do kraja legitimni, po njegovom mišljenju nestaje pred činjenicom da ljudi koji sjede u nacionalnim vijećima najbolje poznaju situaciju na medijskoj sceni vlastite zajednice.

Đorđe Subotić je podsjetio na neke činjenice preko kojih se, čini se, olako prešlo, a to je da Statut Skupštine AP Vojvodine ovu instituciju obvezuje na osiguravanje informiranja na jezicima nacionalnih zajednica, a po mišljenju Subotića, ako se primjeni rješenje koje predlaže pokrajinsko Tajništvo za informiranje, Skupština

predstavlja svojvrstan paradoks, rekao je Kuntić.

Nije trebalo čekati dugo da bi se kroz izlaganje Antala Bozokija, koji je govorio u ime osam mađarskih nevladinih organizacija, a s pozicija slobodno lebdeće manjinsko-nacionalne inteligencije, objelodanilo ono što se često šapuće u vezi s netom ponuđenim rješenjem o informiranju na jezicima nacionalnih zajednica: ni sadašnja vlast nije spremna odreći se kontrole nad medijima, a nacionalne parijske elite vole čvrstu ruku. Veoma jetko je gospodin Bozoki podsjetio kako su Mađari jedina nacionalna zajednica čiji je sastav nacionalnog vijeća jednopartijski, odnosno SVM-ovski. Nacionalna vijeća, po mišljenju Bozokija, nemaju ovlasti preuzimati osnivačka prava već postojećih glasila, nego mogu samo osnivati nova. A, ponuđeno rješenje je, po njegovim riječima, u koliziji sa Zakonom o pravima nacionalnih manjina.

Član Izvršnog odbora Hrvatskog nacionalnog vijeća, zadužen za informiranje i službeni uporabu jezika Tomislav Žigmanov, aludirajući na nedavni medijski incident kada smo s ekrana državne televizije mogli čuti da Hrvata zapravo u Vojvodini i nema, spomenuo je hrvatsku kao nepostojeću manjinu, ali i situaciju pravnog kaosa u kojoj se nalazimo, gdje

mnogi zakoni ili nedostaju ili se postojeći dobro ne tumače, a u takvoj situaciji, uz izostanak financijske pomoći od strane države, ni nacionalna vijeća nisu u mogućnosti funkcionirati zadovoljavajuće.

Rasprava o sudbini manjinskih medija u Vojvodini odslikala je veoma dobro rubove podjele unutar ovih struktura, opisala je vrlo precizno interesnu podjelu i pokazala da ima premalo sluha za vapaj da se u ovu promjenu ne žuri.

Tko žuri – vrat slomi, kaže narod, a pokrajinski tajnik za informiranje Rafail Ruskovski sjetio se stare desetarske mudrosti iz vremena JNA koja kaže da vojska žuri kako bi čekala. A, tko čeka taj i dočeka, samo je pitanje zaista tko je taj koji danas u Vojvodini čeka i što ćemo dočekati mi koji ništa ne čekamo. ■

neće biti u mogućnosti odgovorno ispuniti ovu statutarnu obvezu.

Druga primjedba koju je iznio Subotić odnosila se na izbor samih nacionalnih vijeća, koji su izabrani na osnovu uredbе Savezne vlade, a bez zakona, i koji, iako su legalni, nisu zbog posrednog načina izbora do kraja legitimni.

BEZ OVLASTI I NOVCA: Po mišljenju Kalmana Kuntića, nacionalna vijeća onako kako sada postoje nisu ništa drugo do jedan oblik vladinih nevladinih organizacija, jer djeluju bez ikakvih ovlasti i financijske moći. Stoga se postavlja pitanje kako bi mogli na opće dobro upravljati novinsko-izdavačkim ustanovama. Sama činjenica kako se razgovara o njihovoj legitimnosti, a da im se pri tome povjeravaju osnivačka prava nad glasilima nacionalnih zajednica,

Hrvatsko akademsko društvo predstavilo rezultate istraživanja

Rizični vrijednosni obrasci kod mladih

Piše: Jasminka Dulić

Svremena na vrijeme u javnosti čujemo Salarmanatna upozorenja o vrijednosnoj krizi i različitim rizičnim obrascima ponašanja koji su »zahvatili« našu mladu generaciju, kao što su droga, alkohol, promiskuitetno ponašanje, sekte, okultizam. Politikari i pojedini stručnjaci onda, dok traje »kampanja«, lamentiraju i upozoravaju na sve te opasnosti za našu mladež. Međutim, kad kampanja prođe sve se zaboravlja, a delinkvencija i drugi rizični obrasci ponašanja ostaju konstanta i svakodnevni problem s kojim se suočavaju pedagozi, psiholozi i svi drugi koji rade na odgoju i obrazovanju mladih.

Na Okruglom stolu održanom 12. rujna u Subotici, na kojem je Hrvatsko akademsko društvo predstavilo rad pod nazivom »Vrijednosne orijentacije i struktura ličnosti: relacije na srednjoškolskom uzorku završnog razreda«, novi pristup ovom problemu potakao je plodnu diskusiju subotičkih pedagoga i psihologa. Istraživanje su proveli *Zlatko Šram, Josip Ivanović, Dijana Kopunović, Dujo Runje i Jašo Šimić*. Okrugli sto se održao pod pokroviteljstvom Veleposlanstva Republike Hrvatske u Beogradu, a na skupu je bio nazočan konzul Generalnog konzulata Republike Hrvatske sa sjedištem u Subotici *Miroslav Kovačić*.

VRIJEDNOSTI I VREDNOTE: Dijana Kopunović je u uvodnom dijelu izložila definicije vrijednosti na koje se nailazi u literaturi, istakavši da se često termini vrijednost i vrijednosna orijentacija koriste kao sinonimi. Ovu vrstu kontradiktornosti autori rješavaju na taj način što predlažu razlikovanje termina kao što su »vrijednost«, »vrijednosna orijentacija« i »vrijednosni sustav« odnosno »vrednota«. Vrijednost autori tretiraju kao manifestno preferiranje pojedinačnog objekta ili stanja (na primjer biti jako bogat), »vrijednosna orijentacija« je konstrukt utemeljen na međusobnoj povezanosti pojedinačnih vrijednosti, (npr. materijalistička vrijednosna

orijentacija), a »vrijednosni sustav« ili »vrednota« ukazuje na povezanost određenih vrijednosnih orijentacija i određene dimenzije ili strukture ličnosti.

Prema autorima, iako se vrijednosti obično tretiraju kao individualno ili socijalno poželjne »kategorije«, nema razloga zašto se pod vrijednostima ne bi mogle podrazumijevati i one preferencije koje ukazuju na socijalno manje poželjnu filozofiju ili stil života u osobnom vrijednosnom referentnom okviru. U istraživanju je posebna pažnja posvećena stoga socijalno devijantnim stilovima života odnosno, kako ih autori definiraju »rizičnim vrijedno-

stima« koji su u hedonističkom prostoru definirani kao adiktivnost i hiperseksualnost, a u »duhovnom« prostoru kao okultizam.

RIZIČNI OBRASCI: Dujo Runje je zatim izložio glavne rezultate istraživanja koji potvrđuju pretpostavku istraživanja da su vrijednosni sustavi formirani pod utjecajem određenih dimenzija ili strukture ličnosti. Utvrđeno je postojanje nekih »novih« vrijednosnih obrazaca koji su generirani određenim konativnim poremećajima ličnosti ali i potencijalnim utjecajem patološke duhovnosti. »Novi« vrijednosni obrasci, čije je postojanje utvrđeno u srednjoškolskom uzorku su neurotični »idealistički« vrijednosni sustav, depresivni »hedonistički« vrijednosni sustav, sociopatski

»materijalistički« vrijednosni sustav, i okultistički materijalizam koji može imati dva izvora hostilnu depresiju i sociopatsku agresivnost.

Samodestruktivnost iskazana u »novim« vrijednosnim obrascima je takve prirode da se ne može ni u kojem slučaju govoriti o nekakvim »subkulturnim obrascima ponašanja mladeži kako se to ponekad pokušava pripisati socijalno devijantnom »stilu« ponašanja koji nije legalno kažnjiv. Riječ je ipak o nečemu mnogo ozbiljnijem, riječ je o patološkim obrascima samoodstvarivanja, rekao je Zlatko Šram.

STEREOTIPI I U ZNANOSTI: *Simo Kozić*, psiholog i predavač na Višoj školi za obrazovanje vaspitača, iznio je svoju ocjenu ovog istraživanja i rekao da se »u literaturi veoma rijetko može naći istraživanje koje se ovako hrabro upušta u tumačenje međuzavisnosti strukture ličnosti i vrijednosti. Ovo je primjer temeljnog, kapitalnog rada koji je u metodološkom aspektu krajnje čisto i korektno izvedeno i prevazilazi dobar dio postojećih radova.« Zlatko Šram je odgovarajući na ovo pitanje rekao da i u znanosti i te kako postoje stereotipi i predrasude, i istakao da upravo stoga što istraživači

okupljeni u HAD-u nisu vezani za Fakultet mogu imati veću slobodu i smjelost u znanstvenim istraživanjima.

Pedagozi i psiholozi subotičkih osnovnih i srednjih škola su zatim iznijeli, u veoma sadržajnoj i stručnoj diskusiji, da bi bilo dobro da se rezultati ovog istraživanja predstave u školama jer, kao što je rekla *Gorjanka Botić*, pedagog iz Tehničke škole, »mi mnoge stvari u svom praktičnom radu s mladima uočimo, ali ih možda ponekad pogrešno protumačimo. U radu ima veoma korisnih podataka na koje bi u školama trebali obratiti pažnju jer je bolje poznavanje strukture ličnosti važno kako bi mogli protumačiti reakcije djece na pojav novog ravni i adekvatno reagirati.«

Gradovi Bačke i Srijema u povijesti (20.)

Pad Subotice, uzlet Novog Sada

Na prekretnici dva stoljeća, 1900. godine, posle Budimpešte i Segedina Subotica sa 82.122 stanovnika je treći grad po veličini u Ugarskoj.

Ostali gradovi u Bačkoj su skoro trostruko manji. Sombor, sjedište županije, ima 29.609 stanovnika, a Novi Sad je nešto manji od Sombora sa 39.296 stanovnika.

SUBOTICA U EUROPSKIM TOKOVIMA: Na prekretnici stoljeća Subotica je po svim kriterijima dinamičan, suvremen i moderan grad. Sinagoga koja je podignuta 1902. godine sredstvima građana židovske vjeroispovijesti »pravo je inženjersko i zanatsko remek djelo« konstatira prof. O. Hrabovski. Ovaj podatak dobiva na značaju ako znamo da je prvi i drugi objekt u stilu secesije (što je onda bilo moderno) podignut 1896. odnosno 1901. godine u Ugarskoj. O ekonomskoj moći grada svjedoči da građani i gradski Magistrat u periodu od deset godina (1902. do 1912.) podižu kapitalne objekte grada: Gradsku kuću, Veliku terasu i Ženski štrand na Paliću, dograđuje se i rekonstruira Gradsko kazalište, razmišlja se o izgradnji još dva kazališta, jedno u gradu, drugog na Paliću.

U industriji je zaposleno preko 11.000 radnika. Većina aktivnog stanovništva (53,28 posto) više se ne bavi poljoprivredom, nego sekundarnim i tercijarnim djelatnostima. Intelektualci čine tri posto zaposlenih, što je za ono doba visok postotak. Sándor Liffka početkom vijeka gradi kino salu (danas disco klub) a i sam snima filmove. Ivan Sarić na Svjetskoj izložbi 1889. godine, kada je građen Eifelov toranj, leti Blerovim avionom u Parizu, dok 1910. godine na subotičkom hipodromu leti avionom vlastite konstrukcije. Spomenuta dvojica su u okvirima Austro-Ugarske među pionirima u kinematografiji i zrakoplovstvu. Subotica prednjači i u sportu, što krajem vijeka postaje ponovo »moderno« poslije obnavljanja olimpijskih igara. Grad financira odlazak Đure Stantića u Atenu na jubilarno međuolimpijsko takmičenje, gdje osvaja zlatnu medalju u brzom hodanju. Lajos Vermes na svom imanju 1880. godine organizira »Paličku olimpijadu«, a četiri godine kasnije gradi i asfaltiranu biciklističku stazu i stadion. Osnivaju se prvi nogometni klubovi, »Bačka« i SAND, a spomenuti Sarić

s drugovima 1900. godine na Topčideru kralju Aleksandru Obrenoviću prikazuje nogomet kao novu sportsku igru. Na prekretnici stoljeća, zahvaljujući političkim igrama, u etničkom sastavu Subotice i drugih gradova Bačke pojavljuje se umjesto Dalmata, nova etnička skupina - Bunjevci (većina obrazovanih Dalmata se »mađarizirala«).

NOVE GRANICE, NOVI UVJETI:

Austro-Ugarska se rasparčava nakon potpisivanja Trijanonskog sporazuma 1920. godine, a iste godine nastaju nove srednjeeuropske države, među njima i Kraljevina SHS u čijim će granicama nadalje egzistirati bački i srijemski gradovi. U okvirima nove države Subotica je neznatno manja sa 105.000 stanovnika od Beograda (107.000) a malo veća od Zagreba (103.000). Uoči Drugog svjetskog rata, Subotica je treći grad u kraljevini Jugoslaviji sa istim brojem stanovnika. U ovo doba počinje rast Novog Sada, kao sjedišta Dunavske banovine, i on ima 65.000 stanovnika. Interesantno je napomenuti da su Sombor i Senta približno isti sa 33.000 stanovnika, i veći su od Niša, u kojem tada živi 30.000 ljudi. Otvorena mađarska revanšistička politika, podržana od strane Njemačke, je dobar razlog da država intervenira, i preseli sve vrijednije tvornice u Srbiju i Beograd (»Zorka« Šabac, tvornica vagona u Kraljevo, tvornica rashladnih ormara i armature u Beograd itd.). Broj industrijskih radnika pao je na trećinu, na 3.600 zaposlenih. Sudeći po statističkim podacima, oslobođenje od »ugarske vladavine« za stanovnike većine bačkih gradova nije donio napredak.

IZGRADNJA »SOCIJALIZMA«: Poslije Drugog svjetskog rata demontaža tvornica i mlinova u Subotici se nastavlja, s razlikom da se neki pogoni razmješaju po cijelom teritoriju Jugoslavije. Neraspikirana suvremena kemijska fabrika u Novom Sadu (Albus) i u Kruševcu (Merima), tvornica poljoprivrednih strojeva i livnica u Sarajevu, tvornica baterija »Croatia« u Zagrebu itd. Razmišljalo se i o premještanju pogona tvornice čokolade (Ruff) u Beograd. Ovaj pogon pod imenom »Pionir« postao je najjača i najsuvremenija konditorska tvornica u bivšoj Jugoslaviji. Novinske redakcije, radio stanica, opera, »Bačka galerija« premješaju se u Novi Sad. Razlog je: pravilniji raspored »na-

Gradovi su u povijesti uvijek predstavljali viši stupanj slobode nego sela, i zato su se u gradovima prvi put susretale i miješale razne kulture, civilizacije, jezici. U ovoj povijesti glavnu ulogu ima čovjek - graditelj, zato, uopće nije bitno tko je, kada i odakle došao. U ovoj priči bitno je tko je što učinio i izgradio.

Piše:
mr. Zsombor Szabó

rodnih dobara« i sukob sa Sovjetskim Savezom (Informbiro). Granica je hermetički zatvorena desetak godina. Poslije rata formirane hrvatske kulturne institucije Hrvatska riječ i Hrvatsko narodno kazalište se transformiraju (preimenuju). Subotica, ali i gradovi u sjevernoj Bačkoj, malo ili skoro ništa nisu dobili od tzv. »državne kase«. Sve što je građeno, građeno je uglavnom sredstvima stanovnika, s puno odricanja. Poljoprivreda, nekad glavni izvor zarade, koja je pod stalnom državnom kontrolom, praktički je uništena. Dan danas najveći postotak zemlje u državnom vlasništvu je u Vojvodini: 40 posto, (središnja Srbija 12 posto, Kosovo 29 posto). Od bačkih (vojvođanskih) gradova najviše je profitirao Novi Sad kao sjedište autonomne pokrajine.

NA PREKRETNICI MILENIJA: Poslije sto godina Subotica 2002. godine ima 100.000 stanovnika (kao na početku vijeka) i šesti je po veličini među gradovima u Republici Srbiji. Novi Sad i Niš imaju oko 200.000 stanovnika; a Beograd je već dvomilijunski grad. Sombor i Senta su negdje na začelju redoslijeda.

Što na koncu ove tisućgodišnje priče reći? Nekadašnji nosioci progressa kroz devet stoljeća, Hrvati i Mađari (Nijemci i Židovi skoro više nema) postali su manjina i na neki način »taoci« države koja se (za sada) zove SCG. Na svoju daljnju sudbinu ne mogu baš mnogo utjecati. Nemaju mogućnosti kupiti »svoju slobodu«, kako su to učinili naši preci prije 250 godina. Praktički nemaju nikakvu ekonomsku a ni političku moć. Osobno nisam pesimist, a za utjehu ostaje samo arapska izreka: »Nitko ne zna što donosi sutrašnji dan!«. Burna povijest gradova na ovim prostorima dokazuje ispravnost i dugovječnost ove izreke.

Kraj

Kazališni komadi hrvatskih autora izvedeni pred subotičkom publikom, kroz povijest našeg grada (2.)

Prvo gostovanje HNK iz Zagreba

Svi pokušaji osnutka Gradskog stalnog pozorišta su propali, pa su se tako raspale i trupe sastavljene od diletanata i nekoliko profesionalnih glumaca. Jedno takvo »društvo« je izvelo »Truli dom« *Srdana Tucića*, što je bio najveći uspjeh tih godina.

Tada dolazi 1924. godina i novo gostovanje, ovog puta Novosadske opere i baleta koji su po prvi puta u povijesti izveli hrvatsku »herojsku« operu nazvanu »Nikola Šubić Zrinski« *Ivana pl. Zajca*, čije ime danas nosi kazalište u Rijeci. To bijaše veliki uspjeh o Uskrsu, a isto kazalište je gostovalo, po Ugovoru s Gradskim odborom, i 1925. godine, kada su za Božić prikazali »Vjerenicu njegovog veličanstva« *Josipa Rajhenića*.

KINO-PRIJETNJA: Godine 1927. zgrada kazališta u Subotici je obnovljena, pa je gostovalo Narodno kazalište iz Osijeka s komadom »Antonija i nasilno ukočenje« neznanog spisatelja.

Tada dolazi do prave senzacije i prvog gostovanja 12. i 13. ožujka 1928. Hrvatskog narodnog kazališta iz Zagreba, ali sa stranim repertoarom. Svejedno, to bi trebalo obilježiti ove godine, jer je točno 75 godina prošlo od njihovog prvog dolaska u Suboticu. U jesen ili zimu 2003. bi se ovo moglo obilježiti novim gostovanjem istog kazališta, jer su političke prigode takve da bi se to moglo uspješno realizirati.

U ono vrijeme dolazi do spajanja Osječana i Novosađana u »Narodno pozorište za sjeverne oblasti« i pod tim imenom se gostuje neprekidno u Subotici između dva rata. Jedan kritičar u subotičkom tisku je rekao ukratko: »Dekor uvijek isti, garderoba siromašna, cijene popularne!«. Izgleda tako da to bijaše jedina matrica za financijski uspjeh! Kino-program je već uvelike uzimao svoj obol!

Rečeno kazalište je 19. lipnja 1919. godine došlo s komadom čije vrijednosti niti oni još nisu bili svjesni – »U agoniji« mladog hrvatskog autora *Miroslava Krleže*, a potom Matija Gubec *Mirka Bogovića* i rijetko igran komad »Gabrijelovo lice« *Josipa Kolundžića*. Novine su pisale puno o prvom izvođenju Krleže, osjetilo se da je

to budući europski spisatelj, tada već slovljen kao veliki i jako talentirani hrvatski književnik – a i o reditelju *Tomislavu Tanhoferu*, kasnije vrlo značajnoj osobi južno-slavenskog glumišta i filma – glumcu i redatelju, pravoj zvijezdi ovog kazališta.

Na svojem trećem gostovanju Novosadsko-osječko kazalište od 1. do 30. svibnja 1930. godine dolazi s odličnim repertoarom – »Gospoda Glembajevi« *Miroslava Krleže*. Dakle, najbolje što se imalo od suvremenih komada na jugoslavenskom tlu tadašnje Kraljevine. Potom stiže treći dio te »trilogije« *Miroslava Krleže* – »Leda« – a onda »Misteriozni kamic« od *Josipa Kolundžića* i komedija-opereta »Amerikanska jahta u Splitskoj luci« *Milana Begovića*, dugogodišnjeg ravnatelja HNK Zagreb.

POJAVA BRANKA GAVELE: Umjetnički žig svemu su dale po prvi puta režije *Branka Gavella*, tada najtalentiranijeg redatelja mlađe garde, potonjeg dugogodišnjeg glavnog teoretika i redatelja u Zagrebu i Beogradu. To su bili najmoderniji komadi koji su zahtijevali i odgovarajuću publiku, što je Subotica tada već polako zadobijala. Kritika hvali posebice režije *Branka Gavella*, kao nešto još neviđeno u Subotici. Sam Gavella je zamjerio subotičkim gradskim vlastima što su u istoj dvorani do 8 navečer davali kono-predstave, a kazališne od pola devet, dok je u Somboru sve bilo besplatno i na raspolaganju jedino kazalištu.

Godine 1931. Srpsko narodno pozorište, valjda kao odgovor uspjehu hrvatskih autora i redatelja, donosi komad iz bunjevačkog života s jako izraženom »propagandom jugoslavenstva« (I. Rackov: Iz pozorišnog albuma Subotice, Osvit 1977. g.) subotičkog novinara prosrpske orijentacije *Lazara Stipića* »Put od dva do jednoga«. Negiranje hrvatstva bunjevačkih Hrvata je bilo nanovo u modi, kao i prije Prvog svjetskog rata – sad iz aspekta nove države, naravno. A, uvijek bi se našao »intelektualac« koji će to odraditi. Znaa priča s puno nastavaka.

Sljedeće dvije godine su bile vrlo oskudne – glavni problem bijaše kino koji

Kazališna predstava je uvijek bila kulturni događaj prvorazrednog značenja, jer živu riječ ništa ne može zamijeniti, a pogotovu kada se radi o jeziku svoje nacije, bio on standardni ili pak dija-lektalni. Jednako tako, kazalište, u najširem smislu ima političku konotaciju, jer čovjek je ZOON POLITIKON koji žudi da čuje, obično kroz alegoriju ili parabol, stav svojeg naciona, u višenacionalnom, šarolikom okružju svijeta Kazalište i igrokazi nikada nisu bili samo mjesta za pouku i zabavu – uvijek je to bilo okupljanje jednog autohtonog naroda koji je želio iznad svega čuti živu riječ na svojem jeziku, i pozdraviti prikazatelje – glumce, redatelja i autore, po mogućstvu iz svojih redova. To je bilo uvijek više od predstave!

Piše: Milivoj Prčić

je predstavljao veći izvor prihoda grada, a zbog toga je kazalište bilo u drugom planu. Novi medij je bio, izgleda, sladi publici. Ipak, sezone 1932./33. Novosadsko-osječko kazalište dobija licitacijom zgradu na korištenje i tada se po prvi puta igra »Zlato zlate« *Augusta Šenoa* i »Dubrovačka trilogija« *Ive Vojnovića*, kao i »Vrзино kolo«, komad iz narodnog života (seoskog) *Joze Ivekovića*. Osim braće Tanhofer, ističe se i mladi glumac *Janko Rakuša*, mnogo godina poslije jedna od ličnosti iz komada »Hrvatski faust« kontroverznog spisatelja i novinara nove generacije, komada o Hrvatskom narodnom kazalištu koji nikada nije izveden u njemu.

Crkveni blagdani

Mijolj

Piše: Alojzije
Stantić

*Mihael, u
narodu
spominjan ko
Mijo, zaštitnik
je tušta crkava,
a u našoj
varoši njemu je
posvećana
franjevačka
crkva, kod
Bunjevaca
omiljena
»Stara crkva«.
Mihael je i
zaštitnik drža-
va, ko na prili-
ku
Vatikana;
zaštitnik je i
gradova
Carigrada,
Šibenika...*

Dana 29. rujna slave se arkandeli Mihael, Gabriel i Rafael, koje su naši stari spominjali zajedničkim nazivom Mijolj. U njegovom životu crkveni blagdani imali su veliku važnost, pa su vrime mirili i najcigurnije se sporuzimili ako se štogod desilo il će se desit, kad su to spominili za niki blagdan.

Mihael, u narodu spominjan ko Mijo, zaštitnik je tušta crkava, a u našoj varoši njemu je posvećana franjevačka crkva, kod Bunjevaca omiljena »Stara crkva«. Mihael je i zaštitnik država, ko na priliki Vatikana; zaštitnik je i gradova Carigrada, Šibenika... Gabriel, kod Bunjevaca muško ime Gabor, Gavro, Gajo il Gaga, a žensko Gabriela, Jela, a najčešće Gabriška. Gabriel je navistio blagu vist Blaženoj Dicipici Mariji, pa je i zaštitnik svi oni koji donose, prinose vist. Rafael je zaštitnik hodočasnika, putnika, doktora (liječnika)...

JESENSKI POSLOVI: Iako je kalendarska jesen počela nikoliko dana ranije, naši su stari držali Mijolj za njezin početak. To je vrime kad se beru il iz zemlje vade plodovi koji sazriavaju u to vrime, a med njima su najvažniji branje kuruza i vinograda. Zato su kod spominjanja važni poslovni događanja vrlo često spominjali ovaj blagdan. Posli risa (žetve) zemljodilnicima je najveći i najvažniji poso branje kuruza, koristili su svaki dan da ga što prija oberu, sprema njivu i na vrime je uzoru pod žito.

Ručnom branju kuruza vrime nije sklono, ne zna se kad ga je gore brat, dal po suncu i vrućini, kad suvo lišće izgrebe oznojenu kožu, il kad je vrime kišovito il njakavo pa i proladno, pa lišće sa stabljike ovlaži odilo, pa čeljade skoro da drće od ladnoće. Zato su kadgod poslove oko branja kuruza radili takoreć danjom-noćom, uveče do kasno, pa još ako je misečina, radili su dok su izdržali, a ranili su čim su malo odspavali, bolje reć odrimali. U to vrime skoro priko cile noći čuli su se ljudski glasovi u kuruzištima i ravnomirno udaranje sičivom u stabiljiku kuruza. Dok

su jedni brali, jači su se paštrili da oma posiku, povežu i s njive sklonne snopove kuružne, da orač što prija zabrazdi i uzore zemlju za žitište.

Bunjevci su na glasu ko vinopije, tu su naviku doneli iz starog kraja, pa su i ode sadili vinograde, velikim dilon oko varoši: Bunarić je bio takoreć ograđen vinogradima, velik dio Bajnata, a bliže kraju XIX. vika pod vinogradom je bio i dio livog, danas Prešernovog soka u MZ Bajnat. Skoro da nije bilo zemljodilnika koji nije imo makar toliki vinograd, koliko da za se ima

lašari su pristali praviti podne, odmarat se posli užne.

* Oko Mijolja su pristali ist malu užnu (ilo izmed užne i večere).

* Na Mijolj su na godinu dana pogodoena čeljad počimali raditi, il njim je istekla radna pogodba: svinjari (pastiri svinja), sluškinje, biroši (poljoprivredni najamni radnik koji živi i rani se kod gazde), subaše (poljočuvar), pudari (radnik koji obrađuje vinograd za uslugu u naturi), komencijaši (najamni radnik koji s obitelji stoji u obaškom gazdinom salašu, sam se kostira, a usluge mu gazda plaća u naturi).

Veseli mobaroshi posli vađenja blitve

vina, da ga ne mora kupovat, a oni koji su u posidu imali piska, od Kunbaje (Skenderovo) do Bucki bavili su se vinogradarstvom i voćarstvom naveliko. Kad se sridi nom sedamdeseti godina XIX. vika u našem ataru počela širit filoksera (lisna uš) i za kratko vrime uništila sve vinograde na crnici, većina zemljodilnika su kupili manji pisak i posadili lozu, jel je u pisku nije napadala filoksera. Gazde manji vinograda, koji su bili ratari, zgađali su da najvažniji vinogradarski poso, branje grožđa, oberu za jedan dan, s mobom od rodbine iz sela il varoši, da što manje trpe ratarski poslovi. Tako su i velike gazde, kojima je zemlja udarala (dodirivala) do (rit), vadili blitvu (stočna ripa) posli Mijolja, koje najviše narasla blizo mlake dolova.

OBIČAJI O MIJOLJU:

* Kad su počeli brat kuruze, sa-

Ako su najamni radnik i gazda bili zadovoljni, najčešće su produžili usmeni kontrakt (pogodba) na još jednu godinu, katkad sa promjenom najamninom.

* Izmed Mijolja i Đurđeva (sv. Juraj 23. travnja) ni se smio krenit s mista, dat otkaz, komecijašu, il onom ko je stojo pod kiriju.

* Od Mijolja pa dalje su zvonari zvona za razbijanje ledonosni oblakova (Čikerija, Sveta Ana, Jakopčičev salaš...) i u okolnim crkvama obalazili salašare i »naplaćivali« uslugu zvonjenja liti na priteče oblakove, kupili su darove u kuružu, žitu, ječmu, piležu, il već ko je šta tio dat.

* Do Mijolja su salaši i zgrade u njemu bili umazani blatom i krečom, a kad je tribalo dotleg su potkljukali (obnovili) trščane krovove.

Neophodnost promjena

Biti ratnik svjetlosti

Piše: vlč. mr.
Andrija Kopilović

*Zato je važno
razmišljati o
svakom danu i
o svakom
pojedincu – ne
bi li to
obraćenje i
želja biti
svjetlo
konačno
shvatili kao
jedinu našu
šansu:
prekinuti sa
tamom i činiti
svjetlo.*

Počela je jesen. Počela je škola i nova radna godina. Planovi su pred nama i zadaci. Treba činiti i koristiti vrijeme koje nam je na raspolaganje. Vremena su bremenita, odgovorna i teška. Niti se smijemo igrati vremenom, još manje ljudima, a najopasnije je varati sebe i poigravati se sobom. Svaka obnova i svako razmišljanje ako želi biti doprinos zajednici mora početi od samoga sebe. Stara je to i poznata istina. Ovih dana sam bio na duhovnoj obnovi u Požeškom kraju i puno razmišljao upravo o tom fenomenu – kada ćemo se konačno početi baviti svojim vlastitim sadržajem života i mogućnostima koje smo dužni iz sebe dati za druge, a kada ćemo ostaviti po strani tuđe pogreške i tuđu prošlost, pa obraćenički pogledati u budućnost? Zgodno je jedno razmišljanje koje ću u prepričanoj formi onako prenijeti kako sam ga u sebi doživio.

Svako jutro započinjemo novi dan. Ujutro prestaje mrak, prošla je tama noći i započinje svjetlo, radni dan, započinje nova mogućnost da zaradimo, ozdravimo i živimo. Svako jutro nam je nova ponuda. Ali, nosimo li terete od jučer, ako s bolestima od jučer ulazimo u ovaj dan, ako s grijesima i opterećenjima i danas živimo, nosimo li istu mržnju i danas, i danas ne želimo oprostiti, i danas s tvrdoćom srca želimo susretati ljude, komunicirati sa svojim bračnim drugom, onda nam još ne počinje novi dan nego tavorimo stare dane u sebi.

SVAKODNEVNO OBRAĆENJE: Mi smo duboko stari i bolesni. Svaki dan treba biti dan obraćenja. Svakim danom načiniti zaokret od mraka prema svjetlu. Ako smo okrenuti prema suncu, osvjetljeni smo, okrenemo li se od sunca, u mraku smo i gledamo mrak. Sve zavisi o tome, kamo smo okrenuti. I uzalud je proklinjati mrak i

dalje ga promatrati okrećući leđa suncu. Okrenimo se i već je sve drukčije. Obraćenje je u našim rukama, to je naša životna odluka. Obratiti se znači svako jutro reći: danas ću biti bolji, danas ću biti marljiviji, u meni ima prostora za bolji i sadržajni život, pružiti ruku svom kolegi, s većom radošću i blagonaklonošću ići na svoje radno mjesto, u prostore u kojima radimo. Svaki dan ispraviti jednu grešku i postat ćemo glasovitiji, prihvaćeniji i časniji. Popravljanje kvaliteta življenja, međutim, leži u našim odlukama. Pri odlučivanju važno je donijeti fundamentalnu odluku. Potrebno je temeljno opredijeliti svoj život. Potrebno je, naime, iz temelja usmjeriti svoj život prema onom što je neprolazno, što je trajno, sadržajno, što čini život na zemlji ljepšim, humanijim, svjetlijim. A iza toga praviti male zaokrete u svakoj situaciji, u svakoj riječi, u svakoj misli, u svakom osjećaju.

Važno je znati od početka idemo li u pravom smjeru, jer ako smo odabrali krivi smjer, što brže idemo, to gore po nas. Dalje ćemo tamarati mrakom i odlaziti u nepovrat. Nema tragičnog života ako smo spremni reći: NE zlu i DA životu. Tad možemo zaokrenuti svoje živote i postajemo zdravim, novim, promijenjenim, vječnim.

ODLUČNOST POBJEĐUJE

ZLO: Nemojmo oklijevati, odlučimo se! S odlučnima je vječnost. Oni uspijevaju. A na zemlji je najvažnije biti odvažan i hrabar. Odluka pobjeđuje zlo i zloga. Jer, kad se odlučimo za ljubav, otvorena su vrata da bude s nama svako dobro i svaka pomoć. No, važno je odluku i provoditi. Svaki dan iznova. Veliko temeljno obraćenje pretvarati u mala obraćenja, u koracanje, u svakodnevno napredovanje. Važno je svako

jutro odmah ustati, čim zazvoni sat. Ne oklijevati, ne sanjariti, ne predavati se lijenosti. I tako u svakom poslu. Mi smo ono za što se odlučimo. Temeljna mogućnost promjena u našem životu ovisi o nama. Koliko god je naša sudbina u Božjim rukama, ona je i u našima. Mrak prolazi, svjetlo neodoljivo dolazi. Dan se približio, noć je poodmakla. Odbacimo djela tame i odjenimo se oružjem svjetlosti. Ako tako gledamo na sve okolnosti života svakog pojedinca u našoj zajednici, onda ćemo biti snop svjetla, a ne tek pojedina zraka. Zraka je usamljena. Ona je potrebna da razbija tamu, ali ne može po sebi ni dati život, ni dovoljno osvijetliti horizont da se vidi dalje na obzorju, nego samo na onom uskom i malom mjestu gdje se zraka spustila.

OBZOR JE U TAMI: Ne želimo zaniijekati da je u zajednici puno zraka svjetlosti, ali još uvijek su one tako rasute da samo osvijetljuju pojedine točke, a obzorje je još u tami. Dakle, čini se, da je samo zora na pomolu, ali da još nema dana. Međutim, dan mora doći jer je puno mraka i oblaka koji bi mogli postati opasnost, ako novo svjetlo ne obasja ove prostore nadom da se iz rasutog ipak treba roditi snop svjetla i cjelovito obasjati obzorja budućnosti. Bez tog svjetla neće biti ni vizije ni plana, a onda sigurno još dugo ni novoga svjetla. Zato je važno razmišljati o svakom danu i o svakom pojedincu – ne bi li to obraćenje i želja biti svjetlo konačno shvatili kao jedinu našu šansu: prekinuti sa tamom i činiti svjetlo. Ne biti čovjek koji kopka samo po tuđoj ili svojoj prošlosti, a pogotovo ne nositi gnoj prošlosti u sebi, da ne bi nastala upala, nego poći od vlastitih sposobnosti biti svjetlo i dati se u snop svjetla s onima koji u ovom narodu žele svijetliti. ■

Prijedlog tjedna

ČEDOMIR VIŠNJIĆ
PARTIZANSKO
LJETOVANJE

Koje je knjige 1947. godine zabranilo Javno tužilaštvo tadašnje Jugoslavije? Kakve su nagrade i uz kakve partijske kritike na Svetosavskom natjecanju u prvim danima revolucije dobili *Vjenceslav Richter* i *Miroslav Šicel*? Koliko je partizana za Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj bilo među Srbima, a koliko među Hrvatima? Je li Zagreb 1945. bio oslobođen ili nanovo okupiran? Koliko je Zagreb imao logora nakon odlaska Njemaca i ustaša? Kakve su honorare imali hrvatski pisci nakon rata i kako je disala hrvatska i srpska inteligencija? Je li *Josip Broz-Tito* imao vezu s *Zinkom*

Kunc? Ovo su tek neke od tema kojima se bavi *Čedomir Višnjić*, predsjednik »Prosvjete« u tek tiskanoj knjizi (Prosvjeta, Zagreb, 2003.) naslovljenoj »Partizansko ljetovanje«. Naziv knjige je parafraza romana *Vladana Desnice* iz 1950. godine, a riječ je o šarolikom portretu triju srpskih prvoboraca: *Stanka Opačića* s Korduna, *Rade Žigića* iz Like i *Duška Brkića* iz Slavonije. Kroz njihovu najprije pobjedničku, a potom gubitničku ulogu u Titovoj Jugoslaviji, Višnjić proučava hrvatsko-srpske odnose u prvih pet godina nakon anti-fašističke pobjede. Od tri spomenuta srpska partizana, najtragičnija je sudbina zadesila *Žigića*, koji je 1954. ubijen na Golom otoku. I premda je od konca Drugog svjetskog rata prošlo gotovo šest desetljeća, Višnjić je do svjedoka o kontroverznom vremenu i kontroverznim odnosima dolazio teško. Najviše mu je, po vlastitom priznanju, pomogao uvid u no-

vootvorene arhive iz kojih je crpao čitav niz zanimljivih podataka o kulturnom, ali i svakodnevnom životu u poslijeratnoj Jugoslaviji, o kojoj se još uvijek zna vrlo malo pouzdanih činjenica. Premda se Višnjićeva knjiga mjestimice da čitati kao triler, pogotovu dijelovi koji opisuju partijsko suđenje srpskim revolucionarima i premda donosi čitav niz surovih poslijeratnih sekvenci, objavljivanjem anonimnih, doduše arhiviranih pisama, autor se upustio u neravnopravni, čini nam se, boj s predrasudama koje nisu saveznik niti književnosti, niti istini.

RAZNI IZVOĐAČI
TREĆI FESTIVAL
BUNJEVAČKI PISAMA
2003.

Nema tome ni mjesec dana kako smo vam na ovom istom mjestu predstavili prva dva CD-a sa skladbama koje su izvedene na prva dva do sada održana »Festivala bunjevački pisama« u Subotici, u HKC »Bunjevačko kolo«, te je sasvim logično da predstavimo i ovaj posljednji, najsvježiji, točnije. Na CD-u je petnaest skladbi, koje su na trećem redu nosaču zvuka s »Festivala bunjevački pisama« poredane ovim redoslijedom: »Modre zore« koje je skladala *Nela Skenderović*, u izvedbi *Antonije Piu-ković*, koja je, inače, osvojila prvu nagradu stručnog žirija i treću nagradu publike. Slijede: »Subotici« (*B. Ivanković Radaković-J. Kujundžić-V. Temunović*) koju pjeva *Josip Francisković*, i koja je dobila drugu nagradu stručnog žirija, »Subotice grade od davnina« *S. Prčića*, u izvedbi *Borisa Godara* koja je osvojila treću nagradu stručnoga žirija, »Moja pisma« *A. Letića*, *M. Kiša* i *M. Piukovića* koju pjeva *Antun Letić Nune*, a koja je osvojila prvu nagradu publike, skladba *V. Nađmiće* i *D. Bažanta* »Ne jurite ko-nji«, u izvedbi *Zorana Marjanušića*, »Molitva« (*V. Temunović-Ž. Zelić*) koju

pjeva mlada i iznimno darovita *Marija Jaramazović* (u što smo se mogli uvjeriti na svečanom koncertu prigodom proglašavanja maestra *Stipana Jaramazovića* počasnim građaninom Subotice, kada je također pjevala ovu pjesmu), a koja je pjesma zaslužila drugu nagradu publike i nagradu stručnoga žirija za aranžman, »Tribam koga« *E. Antunića* i *Cecilije Miler* koju pjeva *Ivana Antunić*, pjesma »Mila majko« *E. Antunića* u izvedbi autora, *Emila Antunića*, skladba »Što je ostalo« (*N. Jaramazović-S. Jaramazović*) koju pjeva *Nikola Jaramazović*, njen koautor, »Bandašica« *M. Rudić Vranića* i *Vojislava Temunovića* u izvedbi suskladatelja *Marinka Rudić Vranića*, »Vratite se golubovi« *N. Šarčevića* i *Vojislava Temunovića* u izvedbi *Marijane Mitrović*, skladba »Kad smo kadgod gazde bili« (*J. Stantić-T. Kopunović-V. Te-*

munović) koju je otpjevala *Tamara Babić* i koja je osvojila nagradu stručnoga žirija za tekst, »Kad svatovi zapivaju« *V. Nađmiće* i *Vojislava Temunovića* u izvedbi *Siniše Kujundžića*, pjesma »Subotica« (*Đ. Milodanović* i *M. Tikvicki*) u izvedbi *Andree Biro*, te pjesma »Moj golube« *Emila Antunića*, *Cecilije Miler* i *Vojislava Temunovića* u interpretaciji *Gabriele Miler*. Sve soliste pratio je Festivalski orkestar HKC »Bunjevačko kolo« pod ravnateljstvom *Vojislava Temunovića*, koji je i urednik nosača zvuka. Ako ste čuli prva dva CD-a, ovaj treći obvezatno morate čuti, i imati u svojoj kolekciji.

Vijesti

Bajka Ivane Brlić-Mažuranić

Ravnateljica Dječjeg kazališta u Subotici *Valeria Agoston Pri-bila* najavila je za ovu jesen i drugi komad »ansambla na hrvatskom«, bajku *Ivane Brlić-Mažuranić* »Kako je potjeh tražio istinu«. Ansambl na hrvatskom, de facto u subotičkom Dječjem kazalištu još ne postoji, ali će predstavu kreirati postojeći kadar ovog teatra skupa s onim nadarenim djevojkama i mladićima koji su ove zime igrali u komadu pokojnoga *Ba-linta Vujkova* »Ždribac zlatne grive« u režiji gosta iz Zagreba *Želimira Oreškovića*.

Koncert za orgulje u subotičkoj Katedrali

U subotičkoj Katedrali će se u nedjelju, 21. rujna s početkom u 19 sati i 30 minuta održati koncert za orgulje *Csabe Paskoa*. Na violončelu će muzicirati *Vince Csonka* a na violini *Andras Homoki*. Dirigirat će *Imre Toplak* a glazbenike će pratiti kamerni orkestar *Tibora Pekara*. Na programu su djela *Bacha*, *Handela*, *Haydna*, *Heillera* i *Rheinbergera*.

Premijere u splitskom HNK

Kazališna sezona splitskog Hrvatskog narodnog kazališta biti će otvorena 14. listopada baletnom predstavom »Bogovi nisu ljutiti« *Staše Zurovca*. Članovi Vijeća uprave drame, redatelj *Georgij Paro* (na slici) i *Nenni Delmestre* te glumac *Elvis Bošnjak* sastavili su bogat dramski program s čak osam premijera od kojih valja istaći *Machiavellijevu* »Mandragolu« u režiji *Krešimira Dolenčića*.

Izložba hrvatskoga dizajna

Ono najbolje što hrvatski dizajn ima ponuditi Europi i svijetu vidjet će se na izložbi koja će se održavati od 21. 10. do 16. 11. pod nazivom »03« u zagrebačkoj Gliptoteci. Prijašnja dva izdanja izložbe, 01 i 02, privukla su iznimnu pažnju hrvatske (i ne samo hrvatske) javnosti te se očekuje da predstavljanje produkcije iz protekle dvije godine pobudi jednak ili još veći interes.

Opere i baleti uskoro u Subotici

Upravnik SNP-a iz Novog Sada *Miodrag Petrović* i savjetnik za kulturu u gradskoj vladi Subotice *Ildiko Lovas* dogovorili su se početkom ovoga tjedna u Subotici da u tom gradu započnu i ustale se gostovanja ovog teatra s operskim i baletnim predstavama. Tako bi, na neki način, u Subotici bila oformljena stalna scena namijenjena operi i baletu. »Potpuno je prirodno da smo krenuli od Subotice, jer je ovaj grad imao operu prije Novoga Sada. Počeli smo sa Suboticom da bismo taj model primijenili i u drugim gradovima u Vojvodini« - izjavio je tom prigodom *Petrović*.

Počeo 37. Bitef

Početkom tjedna počeo je u beogradskom Centru »Sava« 37. Bitef, na kojem će do 25. rujna biti odigrano jedanaest predstava iz devet zemalja, od kojih posebice valja izdvojiti predstavu *Jozsefa Nagya* glasovitog kazališnog djelatnika, igrača i

koreografa podrijetlom iz Kanjiže naslovljenu »Filozofi« kreiranu u koprodukciji Nacionalnog centra za koreografiju iz Orleansa, Festivala igre u Cannesu i Brigea, te »Homage Nikoli Tesli«, talijanskog kazališta. Inače, multimedijalna predstava »Filozofi« će na ovogodišnjem Bitefu biti izvedena čak tri puta.

OBLJETNICE

Trideset godina od smrti Stjepana Krizina Sakača

Na današnji dan, prije točno 30 godina, preminuo je u Rimu *Stjepan Krizin Sakač*. Sakač je rođen 10. listopada 1890. godine u Kapeli Kalničkoj kod Varaždinskih Toplica i ostaje zabilježen u povijesti kao klasik hrvatske iranistike i glavni znanstveni autoritet etnogeneze Hrvata u 20. stoljeću. Isusovac i trostruki doktor (filozofije, teologije i orijentalistike), zaređen je za svećenika 1917. u Zagrebu. Djelovao je kao isusovac u Innsbrucku, Zagrebu, Sarajevu i Rimu. Bio je rektor Orijentalnog instituta pri Universitas Gregoriana, Roma. Proučavatelj najranije povijesti i etnogeneze Hrvata ostavio je preko 110 naslova, od toga 64 znanstveno – stručnih radova i 18 raspi o iranskome podrijetlu Hrvata. Objavljivao je na njemačkom, talijanskom, francuskom i engleskom jeziku, a među važnijim su mu djelima: »Crkva u svijetu« (1966.), »Obnovljeni život« (1971.) »O kavkasko-iranskom podrijetlu Hrvata«, »Pravo značenje na-

ziva »bijela« i »crvena« Hrvatska«, »Historijski razvoj imena Hrvat od Darija Prvog do Konstantina Porfirogene-ta«, »Vjerski simbolizam ukrasnih prepleta u hrvatskoj umjetnosti«.

Sakač je pisao o Hrvatima koji su 150 godina prije *Karla Velikog* donijeli državnu organizaciju u današnju domovinu, bio je osupnut ponašanjem pretežnog dijela hrvatske inteligencije koja je šutke trpjela vukovski velikosrpski nasrtaj i radi navodne »jezične sličnosti« priznala jedinstvo sa Srbima, nijekavši hrvatsku jezičnu individualnost. Sakač je digao glas i protiv falsifikatora hrvatske povijesne kronike koji su sedmo i osmo stoljeće učinili »praznim«, kolijevku hrvatske umjetnosti preselili u Italiju, primanje kršćanstva pomaknuli u IX. sto-

ljeće i tako dalje. Za Sakača je jezik pitanje istine, identiteta, opstanka i slobode (hrvatskoga) naroda. »Hrvatski jezik je zrcalo i putokaz, nerazrušivi kamen i bitak Hrvata«, govorio je Stjepan Krizin Sakač.

R. G. T.

NEIMARI KULTURNE BAŠTINE

Slavka Aloysia Atanasijević (1850. -1891.)

Pijanistica i skladateljica *Slavka Aloysia Atanasijević* rođena je u Osijeku, 2. studenog 1850. godine, a preminula u Beču, 3. prosinca, 1891. godine. Sestra Marija bila joj je renomirana slikarica. Opće i glazbeno obrazovanje stjecala je od djetinjstva pod očevim nadzorom. Osim materinskog govorila je i nje mački, francuski i mađarski jezik. Pjevanje je učila kod glasovitog *I. N. Hummela*, ravnatelja »Esseker Gesangveraina«, violinu kod profesora *T. Machulke*, a glasovir kod *D. Trišlera*. U glasoviru se kasnije i sama usavršavala na studiju u Beču. Kao vrstan pijanist i skladateljica najdulje je djelovala u Osijeku, sve do nesretne udaje za poljskoga bonvivana *Andrzeja Eugena Kwiatkowskog*, 1882. kada se povukla iz javnog života. Bujnog

temperamenta i fantazije, skladala je male komade za solo-klavir gotovo u najnežnijoj mladosti, kada još ni pisati sasvim nije umjela. Klavirske kompozicije iz pijanistički aktivne faze skladala je na stare hrvatske napjeve a u načinu variranja te u klavirskim izvedbama u virtuo-znome je salonskom stilu slijedila *Franca Liszta*. Njezino glazbeno djelo nije u cjelosti sačuvano, ali je dio ostavštine pohranjen u Osijeku, u arhivu Hrvatskog prosvjetnog društva »Lipa«, dok je biografska građa koju je prikupljao o njoj *Franjo Kuhač* za Biografski i muzikografski slovník uglavnom pohranjena u Zagrebu. Najpoznatije su joj skladbe one koje je i tiskala: *Fantaisie de Concert*, op.1, *Reflets du Printemps*, *Polka Caprice pour piano*, op. 6. te »Mi smo braća«.

Novi broj »Rukoveti« – temat o Lazaru Mamužiću i Károlyu Biróu, nekadašnjim gradonačelnicima Subotice

Između slave i zaborava

U prodaji se pojavio novi broj časopisa za književnost, umjetnost i kulturu »Rukovet«, kojega izdaje NIP »Subotičke novine«. Novi četvorobroj »Rukoveti« 4-5-6-7. za 2003. godinu, sadrži temat o dvojici subotičkih gradonačelnika s kraja devetnaestog i početka dvadesetog stoljeća, *Lazaru Mamužiću* i *Károlyu Biróu*. Značaj časopisa ne ogleda se samo u tome da prate suvremenu književnu produkciju, nego i da se osvrću kako na književne opuse zaslužnih pisaca, tako i na graditelje kulturne baštine koji nisu više među živima.

Subotica je za vrijeme vlasti ove dvojice gradonačelnika poprimila svoj karakterističan izgled. Nesporno je da su Lazar Mamužić i Károly Biró bili kao gradonačelnici najveći graditelji u historiji Subotice. *Mirko Grlica*, viši kustos i povjesničar, u svome tekstu »Lazar Mamužić, uspon, uspjeh i pad«, prateći geneološko stablo obitelji Mamužić, piše o precima obitelji koji su se u Suboticu naselili oko 1775. godine, a potom i o školovanju Lazara Mamužića koji je pohađao studije prava u Gracu i Beču. Osim niza biografskih podataka, *Mirko Grlica* bilježi kako je Lazar Mamužić 1876. godine započeo odvjjetničku praksu, a 1884. godine izabran je za gradonačelnika, nakon čega je Mamužić otpočeo najduži period koji je jedan Subotičanin proveo na stolcu gradonačelnika. Za vrijeme od osamnaest godina, koliko se Mamužić nalazio na čelu gradske administracije, izgrađeni su ili rekonstruirani sljedeći objekti u gradu: kapela sv. Roke, crkva i plebanija u župi sv.

Terezije, dvije osnovne škole u centru grada, zatim u II, III i IV kvartu, sedam zabavišta, nova crkva sv. Đurđa i sv. Roke, kao i sedam trošarina. Na pozamašnom spisku slijedi kompleks bolničkih objekata i sirotišta, gradska gimnazija i Učiteljska preparandija, te zgrada Sudbenog stola. Među značajnije poslove spadali su i izgradnja Trga Marije Terezije i Terezijinog parka, sadenje drvoreda po ulicama, bušenje dvadeset i četiri arteška bunara, a u centru grada izgrađeni su trotoari od asfalta. Grad je dobio električni tramvaj i električnu struju, vatrogasnu kasarnu, dok je na Paliću izgrađene park. Pod izgovorom pronevjere poreza Lazar Mamužić je suspendiran, a prosinca 1902. godine za novog gradonačelnika je izabran Károly Biró, o kojemu također piše *Mirko Grlica* u svome tekstu »Károly Biró, gradonačelnik u potrazi za kompromisom«.

Autor teksta piše o podrijetlu obitelji Biró, kao i o školovanju budućeg gradonačelnika Károlya Biróa, koji je doktorirao pravo 1887. godine.

I u vrijeme dok je Károly Biró bio gradonačelnikom, grad je nastavio biti velikim gradilištem, jer su obnovljeni ili izgrađeni mnogi objekti: Gradska kuća, palača subotičkog željezničkog upraviteljstva, Crkva sv. Terezije, Crkva otaca Franjevacu i Sveto Trojstvo na Trgu sv. Stipana, glavne ulice su asfaltirane, a gradska rasvjeta se širi. Također je sagrađeno 40 novih škola za djecu koja su živjela na salašima, što je samo dio radova s poduzećem spiska.

Pored navedenoga, u tekstovima *Mirka Grlice* nalazi se mnogo dokumentiranih podataka o političkim prilikama u vremenu na prijelazu stoljeća. Grad u kojemu živimo spomenik je dva gradonačelnika, a kako to i piše u redakcijskom uvodniku: »naš je problem kako ih mi vidimo u prošlosti«.

Novi broj »Rukoveti« donosi i tekstove *Ferenca Fenyvesa* »Stare kafane« i *Béle Durancija* »Povarošenje, novo lice Subotice«, kao i dio kratkog romana »Leteći Vučidol«, u prijevodu *Roberta G. Tilly-a*, koji su zajednički pisali *Csath, Havas* i *Munk*, ali ga nisu dovršili.

Z. Sarić

Jubilej sestara »Kćeri milosrđa«

Od prije točno tjedan dana, od prošlog petka, pa do nedjelje trajale su svečanosti kojima je skupni imenitelj bila obljetnica sestara »Kćeri milosrđa«. U povodu 80. godišnjice ovog reda sestara najprije je u Hrvatskom kulturnom centru »Bunjevačko kolo« održan prigodan program pod nazivom »Sestre 'Kćeri milosrđa' 80 godina među nama i s nama« kojom je prigodom uvodnu riječ podnijela s. *Emila Barbarić*, koja je nakon toga govorila na temu »Značaj proglašenja Majke Utemeljiteljice blaženom za budućnost Družbek«.

Potom je *Vlč. Andrija Anišić* održao predavanje naslovljeno »80 godina djelovanja sestara »Kćeri milosrđa« u Subotičkoj biskupiji«, da bi iste večeri nazočnima bio predstavljen i CD »Dar Tvoje ljubavi«. Završnu riječ održala je sestra *Bosiljka Halužan*. U subotu 13. rujna održana je svečanost u povodu pola stoljeća zavjeta sestre *Imakulate Bajić* i sestre *M. Rajke Žabice*. U 17 sati u Crkvi svetog Roka održana je sveta misa za svečarice kao i za sve pokojne sestre koje su djelovale u Subotičkoj biskupiji. Najzad, u nedjelju je

s početkom u 17 sati u spomenutoj crkvi održana svečana misa zahvalnica za 80 godina djelovanja sestara i 50 godina služnje Bogu i Crkvi s. *Imakulate Bajić* i s. *Rajke Žabice*, te 107. godišnjicu Crkve svetog Roka. Svetu misu predvodio je biskup Subotičke biskupije *dr. Ivan Penzeš* a nastupili su i članovi Subotičkog tamburaškog orkestra. Na koncu mise uslijedilo je otvaranje kapele *bl. Marije Petković* u crkvi Svetog Roka.

R. G. T.

Novi broj »Klasja naših ravni«

0 djelu Balinta Vujkova

Koncem minulog tjedna izašao je iz tiska novi broj (1-2/2003.) »Klasja naših ravni«, časopisa za književnost, umjetnost i znanost kojega izdaje ogranak Matice hrvatske u Subotici. Novi je broj većinom posvećen pokojnom *Balintu Vujkovu*, konkretno prošlogodišnjim prvim »Danima Balinta Vujkova«, na kojima su nazočni učesnici koncem studenog 2002. godine diskutirali o liku i djelu najznačajnijeg sakupljača narodnih pripovjedaka u Hrvata, uopće. Tekstove s izlaganjima s prvih »Dana Balinta Vujkova« u novom broju »Klasja naših ravni« potpisuju *Lazar Merković*, *Matija Poljaković*, *Milovan Mikić*, *Pero Zubac*, *Milivoj Prčić*, *Katarina Čeliković* i *Zlatko Romić* a u istom se prilogu nalaze i bunjevačke narodne »pripovitke« naslovljene »Aničić Ilijin kontakt s Turčinom«, »Turčin u Rodni« te »Crv u glavi«, sve zabilježene i obrađene od strane pokojnog Vujkova.

Ostatak novog broja »Klasja naših ravni« čine poetski i, esejistički i prozni tekstovi koje potpisuju *Jasna Melvinger*, *Milivoj Prčić*, *Milovan Mikić*, *Stanislav Preprek*, *Matija Molcer*, *Lazar Francisković*, *Elemér Horvat* (u prevodu *Ivana Stana*), *Zvonko Sarić* i *Robert G. Tilly*. Tu su i tekstovi *Milovana Mikića* o slikaru *Gustavu Matkoviću*, *Nace Zelića*,

pokojnog *Antuna Kovača*, *mr Josipa Buljovčića*, *dr Josipa Andrića*, *mr Lazara Ivana Krmpotića*, *Viktorije Grunčić*, te *Đure Rajkovića*. Novi broj »Klasja naših ravni« završava novim nastavkom feljtona *Matije Evetovića* o kulturnoj povijesti bunjevačkih i šokačkih Hrvata kao i prvi dodatak »Leksikona podunavskih Hrvata-Bunjevaca i Šokaca« uz proslav *dr Slavena Bačića*. »Klasje naših ravni« uređuje uredništvo na čelu s glavnim i odgovornim urednikom *Viktorijom Grunčić*. R. G. T.

klasje 1-2.
naših ravni 2003.
ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST, UMIJETNOST I ZNANOST ISSN 1451-2521 SUBOTICA

**„Lira naiva
2003“**

**Đula Milodanović
GROB STAROG SALAŠA**

U zelenim njivama,
Blizu kraj drumu
Stajao je salaš visok i bili.
Sjajao se u žitu
Ko biser na svili.

Sa drumu gledali ga ljudi,
Divili mu se,
Pričali o njemu.
Čaroban je bio kad zora zarudi.

A sad na tom mistu
Leži grob salaša.
Bez krova, bez prostora i vrata,
Židovi odronjeni ne bile se više
Sada su crninom zavijeni.
Ko avet stoje srid njiva zelenih.

Kraj zida raste jorgovan stari
Njiše se na vitru i tiho žali.

Jorgovan žali,
A ljudi salaš ruše i ostavljaju
Tu svetinju otaca naših

Oni su volili salaš ko život goli.
Kad bi ga sada ovakvog vidili
Naši bi oci umrli od boli.

Umisto ljudi plače svakog dana
Zeleno lišće
Starog jorgovana.

ĐULA MILODANOVIĆ rođena je 1938. godine na salašu kraj Starog Žednika kao sedmo, najmlađe dijete u obitelji. Od svoje četvrte godine slagala je stihove i pjevala svoje melodije na njih. Živi u Subotici. Izrađuje slike u tehnici slame i jedna je od prvih slamarica koje su proslavile ovu autentičnu umjetnost bačkih Hrvata. Prvu pjesmu je napisala s dvadeset dvije godine. Od tada piše pjesme, skečeve i igrokaze... Pjesme su joj objavljivane u »Subotičkoj Danici« i »Zvoniku«.

DialUp, Full i Day nalozi
Wireless internet
Izrada web prezentacija
Prodaja računara i opreme

DialUp, Full és Day üzemmód
Wireless internet
Web honlapok kidolgozása
Számítógép és alkatrészek árúsítása

SuOnline.NET

Trg Cara Jovana Nenada 15, Subotica. Tel/Fax: (024) 559-200

Danas

Novine s m(j)erom

Poetski kutak: Dragutin Domjanić

Štokavske i kajkavske pjesničke slike

Dragutin Domjanić rođen je u Krčima, kraj Sv. Ivana Zeline, 12. rujna 1875. godine. U Zagrebu je maturirao, diplomirao pravo i doktorirao 1899. godine. Ostvario je vrhunsku građansku karijeru: bio je vijećnik sudbenog stola u Zagrebu, predsjednik Matice hrvatske, Društva hrvatskih književnika i zagrebačkog P. E. N. kluba, te odlikovani akademik. Dragutin Domjanić pisao je pjesme na dva hrvatska književnojezična tipa, na štokavštini i kajkavštini, ali je poeziju ostvarivao uglavnom u kajkavskim stihovima koji su mu donijeli općehrvatsku popularnost. Materinska kajkavština bila je Domjaniću tradicija njegove obitelji, patina osobnog podrijetla i emocije djetinjstva.

Prvu Domjanićevu knjigu pod stereotipnim nazivom »Pjesme« izdaje 1909. godine Društvo hrvatskih književnika. Prvu zbirku Domjanić je napisao štokavštinom, ali svoje prave pjesničke mjere, one po kojima pisac nadrađa vlastito vrijeme i postaje suvremenikom mnogim naraštajima, Domjanić doseže kajkavskom poezijom. Njegova prava zbirka na kajkavštini »Kipci i popevke« izlazi 1917. godine. Tek kao kajkavski pjesnik Domjanić dobiva općehrvatske dimenzije, jer ga prihvaćaju široki slojevi različita jezičnog identiteta. Dosta njegovih pjesama smatra se narodnim.

Pojava Domjanićeve zbirke »Kipci i popevke« datum je u novijoj hrvatskoj književnosti, jer je to prva zbirka kajkavske poezije nakon osamdesetogodišnje post-ilirske kajkavske pjesničke šutnje. Prva napisana zbirka novije kajkavske lirike je ona Galovićeva »Z mojih bregov«, ali koja ostaje u rukopisu sve dok je Krleža ne tiska 1925. godine u svojoj »Književnoj republici«, tako da je stjecajem okolnosti ipak Domjanić tiskao prvu knjigu kajkavske poezije nakon Matoševa »Hrastovačkog nokturna«. Galovićev i Domjanićev povratak kajkavskoj jezičnoj podlozi, jeziku mladosti, pamćenja i prepoznavanja, slijedili su kasnije i najveći međuratni dijalektalni pesnici, među ostalima i Kovačić, Krleža, Nazor i Ivanišević.

Dragutin Domjanić 1927. godine objavljuje zbirku »V suncu i senci«, dok je

zbirka »Po dragomu kraju« objavljena 1933. godine. Domjanićeva poezija je poezija epiloga, jer se sve već zbilo i postaje prošlost, spuštenu je zavjesa i ništa više ne može promijeniti epilog. Stari svijet nestaje, a ljubavi su se ugasile. Književni kritičar Mladen Kuzmanović piše među ostalim o poeziji Domjanića kako su »ove pjesme pune zlokobnih slutnji, a vreme dođuće sigurno ne nosi ništa dobro i u ovim stihovima ima odviše strepnje, nepovjerenja i nesigurnosti da bi u njoj bilo prostora za istinsku ljubav«. U Domja-

nićevim pjesmama nalazimo elemente arhitekture, efektnog dekora i kulisa, jezera i parkove, ali strasti i ljubavi u njima nema. Dragutin Domjanić je plemić po oba roditelja, a njegov stih »u srcu pjesme, a plemstvo u duši« objašnjava o čemu se zapravo radi i zauvijek utvrđuje pjesnikov prioritet. Domjanićeva poezija je odraz njegova poimanja života i u njoj se zrcale svi slojevi njegova identiteta. Sva ljepota Domjanićevih stihova »sva pastelna prostranstva i plavila, svi porazi bez borbe, drhtave čežnje, zaboravi i crna klonuća ravnine su istog ishodišta«, kako to bilježi M. Kuzmanović. Iako je Domjanić poslao 1918. godine postigao zavidnu građansku karijeru, čini se da je njemu bilo posve jasno da to doba i ono koje slijedi, ipak nije njegovo vrijeme, kao ni njegove klase. U Domjanićevim pjesmama pored elemenata baroknih kulisa i scenografije aristokratskih interijera, prevladavaju krajobrazi koji tvore jedinstveni domjanićevski zemljovid, prostor koji postoji samo u poeziji, a nama ostaje da otkrivamo dio poruka i značenja koje odašilju slike unutarnjih, Domjaniću znanih panorama. Dragutin Domjanić je umro 6. lipnja 1933. godine u Zagrebu.

Mjesečina

Vrata k terasi. Na staklima mutnim
Zavjese bijela se maglica makla.
Netko je bio u sutonu ovdje,
Ruka je tajno muslina se takla.

Bio je lahor. Sad mirno je, mirmo.
Prašina siva po crnom kaminu,
Nad njim ogledalo mletačko, staro,
Gotovo slijepo, jer gleda tek tminu.

Blijedi goblen: na požutjeloj travi
Uvijek trubadur pred kraljevnom kleči,
Oni, što davno ga vidješe, kažu,
Pogled mu molitva žarka bez riječi.

Sva je terasa u drhtavom srebru,
Nebo je tajna daleka i plava,
Mirte u parku od rose se kriju,
Umorne, njima već tako se spava.

Rukovet traka goblenom se rasu,
Mrtvo je svjetlo i sjene se plaše,
Ginu sa slike, i meni se čini,
U one kraljeve oči su vaše.

Kako su krasne i hladne te oči!
Znam ja sad zašto iz umlog vijeka
Kleči trubadur i odgovor prosi.
Pusta mu molba, on uzalud čeka.

Zrcalo zasja i ko da se javi
Glavica draga iz magle muslina.
Nesta ko sanja. Vas park je u srebru,
U sobi opet je šutnja i tmina.

Fala

Za vsaku dobru reč,
Kaj reći si mi znala,
Za vsaki pogled tvoj,
Za vsaki smeh tvoj, fala!

Tak malo dobroga
V življenju tu se najde,
I če je sunce čas,
Za oblak taki zajde.

A ti si v srce mi
Tak puno sunca dala.
Kaj morem ti neg reč:
Od vsega srca Fala!

Priredio: Z. Sarić

Obiteljska povijest Vojnića od Bajše

Fotografije kao povijesni izvor

Mirko Grlica, »Vojnići od Bajše – plemićka priča«, (A Bajsai Vojnich család nemesi villága – The Vojnich Family from Bajsa and their World of Nobility), Gradski muzej, Subotica, 2003.

Lokalna povijest vojvođanskih gradova Lu razdoblju nakon Drugog svjetskog rata, a potom i tijekom devedesetih godina, dijelila je sudbinu nacionalne povijesti, čak i tumačenja opće povijesti: postojale su teme i vremenska razdoblja, koja baš nije bilo »preporučljivo« obrađivati, a ukoliko se netko i usudio o njima pisati, nerijetko su takva djela bila opterećena vladajućim kvaziznanstvenim ideologijskim paradigmatima, kako historijsko-materijalističkim tako i nacionalističkim. Za srednjoeuropske narode, pad »željezne« zavjese je na području povijesti rezultirao pojačanom zainteresiranošću i slobodnijim izražavanjem vezanim za dugu habsburšku mitteleuropsku prošlost, umjesto kratke sovjetske istočnoeuropske povijesti.

»POVRATAK« POVIJES-
TI: Povijesna znanost u Vojvodini uglavnom potvrđuje obje gore iznesene teze. Zakašnjela tranzicija društva nakon listopadskih promjena 2000. godine donijela je veću nominalnu slobodu izražavanja i mišljenja, ali i otvorenost prema »vanjskome« svijetu. Na toj je osnovi nastala i najnovija knjiga subotičkog povjesničara *Mirka Grlice* »Vojnići od Bajše – plemićka priča«, čije su izdavanje omogućili Skupština Općine Subotice, Ministarstvo za kulturu Republike Mađarske i nacionalni fond za kulturne programe.

U uvodnom tekstu »Plemićki svijet Vojnića od Bajše«, inače pisanom trojezično (srpski, mađarski i engleski) kao i cijela knjiga, Grlica je kratko prikazao povijest plemićke obitelji Vojnić u vremenskom okviru od Velikog bečkog rata (1683.-99.) pa do polovice XIX. stoljeća, vješto je smještajući u najvažnije političke i pravne momente šire (ugarske) i lokalne (županijske) razine. Središnji je dio knjige zbirka fotografija najistaknutijih članova ove subotičke plemićke obitelji u razdoblju od polovice

XIX. stoljeća pa do prvih desetljeća XX. stoljeća. Riječ je o odabiru do sada neobjavljenih fotografija 50 znamenitijih članova porodice Vojnić, a uz njihove osnovne životopisne podatke tu su još i slike članova njihovih najbližih obitelji – supruge, djece, roditelja i slično. Knjiga završava fotografijom obiteljskog stabla Vojnić iz 1911. godine.

Grlica s pravom naglašava kako je njegova knjiga u prvome redu za gledanje, a manje za čitanje. Tako će znatijeljniji čitatelji u njoj naći fotografije nekih od

potvrđuju kako se pravi rezultati rada na području povijesti javljaju tek nakon dugogodišnjeg rada, od desetljeća pa naviše. Zakoračivši u srednje godine Grlica postaje zreli znanstvenik, dodajući tako svom opusu još jedno hvale vrijedno djelo. Za očekivati je da će njegovo bavljenje zavičajnom problematikom i dalje davati plodove, odnosno da »Vojniće od Bajše« treba smatrati tek jednom od stepenica u njegovu daljnjem istraživačkom radu.

NOVI TRETMAN PROŠLOSTI: Grlicina knjiga nije važna za subotičke Hrvate samo zbog povijesti obitelji Vojnić. Treba se, naime, podsjetiti da su sve ove fotografije porijeklom iz arhive *Josipa Vojnića* (5. V. 1882 – 17. VII. 1943). Nekim čudom, one su ostale sačuvane, za razliku od većeg dijela njegova arhiva koji je doslovce izložen za grijanje od strane jedne vojske u kući Vojnićeve udovice, krajem Drugog svjetskog rata. Ostanke njegova privatnog, mukotrpno i desetljećima skupljanog arhiva, njegova je supruga darovala subotičkom muzeju i historijskom arhivu, gdje se i danas nalaze. Imajući u vidu i

Árpád Papp i Mirko Grlica

najpoznatijih članova obitelji, poput pustolova *Oskara Vojnića* (18. V. 1864 – 18. V. 1914) ili *Luke Vojnića* (18. X. 1826 – 3. XI. 1892), prvog subotičkog bogataša i zastupnika u Ugarskom saboru. No, pažljivi znanstvenici naći će i prvorazredni povijesni izvor: detaljnijim se promatranjem fotografija, može doći do, kako općih zaključaka (gotovo potpuna integriranost uglednih članova obitelji u mađarsko društvo), tako i do interesantnih pojedinačnih podataka (neki zemljoposjednici, kao primjerice *Gabor Vojnić*, na nekim su fotografijama bez šešira – bijeloga čela, iz čega se može zaključiti kako su pretežito vrijeme provodili nadgledajući radove na svojim posjedima).

»Vojnići od Bajše – plemićka priča«

spremnost navedenih financijera ovog projekta za publiciranje ove ne baš svaki-danjske knjige, možda bi se mogli upitati kakav je doista naš praktični odnos prema povijesnoj građi hrvatskog naroda ovdje, što od antikviteta i arhivalija bacamo, a što čuvamo, imamo li ih gdje dati na čuvanje, što tiskamo od našega blaga, ima li mogućnosti ali i spremnosti za ostvarivanje kapitalnih projekata, usmjeravaju li se najoptimalnije sredstva koja se dobivaju za projekte...? Društvene okolnosti zadnjih godina postupno stvaraju najopćije pretpostavke za sustavno rješavanje ovih i drugih pitanja našega kulturnog naslijeđa, a hoće li se to moći pretočiti u moderne znanstvene i kulturne institucije, zavisit će ponajviše od zrelosti hrvatske zajednice u Vojvodini.

Slaven Bačić

Opera »Dužijanica« ponovo u Subotici

Pauza duga pola stoljeća

Nakon pedeset godina publika će ponovo imati jedinstvenu priliku pronaći sebe i svoje uživanje u prvoj operi bunjevačkih Hrvata.

Piše: Zvonko Sarić

Opera »Dužijanica«, koju je napisao dr. Josip Andrić bit će izvedena 22. rujna s početkom u 20 sati na subotičkoj kazališnoj sceni »Jadran« u scenskoj i glazbenoj izvedbi ansambla Osječke opere. Izvedbu opere »Dužijanica« organizirali su Skupština općine Subotica i Gradska uprava Osijeka, uz suradnju »Pučke kasine 1878«.

Nakon pedeset godina publika će ponovo imati jedinstvenu priliku pronaći sebe i svoje uživanje u prvoj operi bunjevačkih Hrvata.

NASTANAK OPERE I PRAIZVEDBA: Prva opera dr. Josipa Andrića »Dužijanica«, opus 200, dva čina s intermecom na vlastiti libreto, napisana je 1952. godine. Praizvedba je održana u Narodnom kazalištu u Subotici 29. travnja 1953. godine. Sadržaj opere »Dužijanica« zasniva se na narodnom običaju bunjevačkih Hrvata kojim se svečano obilježava završetak žetve.

Sva glazba opere »Dužijanica« izrasla je iz dva osnovna motiva – »Bunjevačkog momačkog kola« i motiva o žetvi »Ej, što je lipo žito«, dok se svi ostali motivi, a ima ih dvadeset i pet, »mogu svesti na ta dva osnovna iz kojih su svi redom izrasli poprimivši u pojedinju svojoj glazbenoj funkciji vlastitu fizionomiju«, kako to bilježi muzikolog *Julije Njikoš* o operi »Dužijanica«. Iz te gradnje razvijaju se melodije koje su stvorene u duhu bačkog glazbenog folklora. Prvi motiv »Momačkog kola« daje temeljnu notu cijeloj operi, tako da pjev i glazba na taj motiv prati mlade risaruše i risare kroz cijeli prvi čin, dok je drugi glavni motiv pjesma o žetvi, koji prerasta u motiv ljubavi bandaša i bandašice koji su predvodnici kako risarskog rada, tako i slavlja.

IZGUBLJENA PARTITURA: Opera »Dužijanica« bila je osamnaest puta izvedena prije nego je naprasno skinuta s repertoara Narodnog kazališta. Prema riječima mr. Lazara Ivana Krmptića nakon toga su samo neki dijelovi izvođeni na radiju u Osijeku i Zagrebu, ali opera više nije scenski izvođena.

»U okviru proslave gradske Dužijance 1972. godine tadašnja uprava grada je

željela da se opera ponovo izvede, tako da je partitura poslana Novosadskoj operi, ali po svemu sudeći predračun za izvedbu nije odgovarao, te ona nije realizirana, a partituri se od tada gubi svaki trag u Novom Sadu. Osamdesetih godina krug katoličkih intelektualaca oko »Bačkog klasja« postavio je pitanje što je s tom partiturom i tada se ona pokušala pronaći, ali bezuspješno. Na svu sreću, bibliotekar u Narodnom kazalištu *Petar Novaković* ustanovio je kako

Pučka kasina je ipak željela obilježiti obljetnicu rođenja dr. Andrića za čiji je skladateljski rad dovoljno reći da se okušao u skladanju opera, opereta i simfonija, dok je za glasovir komponirao sonate, sonatine, suite i skladbe za glas i glasovir u bezbroj varijacija. Dr. Ivan Vacić i Antun Mujić iz Bajske bunjevačke čitaonice organizirali su sav posao da se opera »Dužijanica« izvede u Osijeku i to se dogodilo listopada 1994. godine u tada već obnovljenom

Osječkom kazalištu, koje je stradalo za vrijeme rata. Također, riješili smo da operu izvedemo i u Baji, tako da je i oko stotinu ljudi iz Subotice i okolice, isto kao i iz Sombora, moglo prisustvovati izvedbi opere u studenom 1994. godine. Bajska bunjevačka čitaonica je umnožila u deset primjeraka partituru, a Pučka kasina je te primjerke dala ukoričiti«, kaže mr. Krmptić, napominjući kako su partiture poklonjene četirima hrvatskim operama – onima u Osijeku, Zagrebu, Rijeci i Splitu, a isto tako i Tamburaškom orkestru *Stipana Jaramazovića* i Novosadskoj operi.

IZVEDBA U SUBOTICI: Prošle godine »Pučka kasina« se počela pripremati za obilježavanje 125. godina od osnutka. U okviru proslave jubileja željelo se obilježiti i pedeset godina od praizvedbe opere »Dužijanica« u Subotici. Kako razgovori sa Subotičkim simfonijskim orkestrom nisu urodili plodom, »Pučka kasina« je nanovo uspostavila kontakt s Osječkom operom koja je prije devet godina izvela ovu operu. Prijedlog za ponovnu izvedbu je

oduševljeno prihvaćen od rukovodstva i članova ansambla Osječke opere. S obzirom na posjet Hrvatskoj poglavara Katoličke crkve Ivana Pavla II. početkom lipnja ove godine, zbog zauzetosti Osječka opera nije bila u mogućnosti izvesti operu »Dužijanica« 29. travnja ove godine, na dan rođenja dr. Andrića, ali je troje operских pjevača izvelo arije iz Andrićeve opere u Svečanoj vijećnici Gradske kuće. Ko načno, sljedećeg ponedjeljka publika će moći prisustvovati izvedbi opere »Dužijanica« u Subotici, nakon ravno pedeset i tri godine. ■

su sve dionice sačuvane«, kaže mr. Krmptić po čijoj su narudžbi sadašnju, postojeću partituru prema nađenim dionicama solista zbora i orkestra ponovo sastavili *István Harkay* i *Márta Harkay Lendvay*. S radom su započeli 10. siječnja, a završili ga 4. rujna 1994. godine. Ponovno sastavljanje partiture prve opere bunjevačkih Hrvata »Dužijanica« omogućit će praizvedbu nakon četrdeset i jedne godine.

PRAIZVEDBA U OSIJEKU: Godine 1994 bila je stota obljetnica rođenja dr. Josipa Andrića (14. ožujka 1894. u Bukinu). »Iako je to bilo ratno vrijeme, a nije bilo ni govora da se opera može izvesti u Suboti-

Vlatko Dulić, poznati zagrebački filmski i kazališni glumac, rodom Subotičanin

Kaj sad nakon rata

Karijera vrsnog umjetnika zapaženog u široj javnosti prema ulogama u ratnim filmovima, u zadnjem periodu obilježena je nastupom u drami koja se bavi problemom droge

Piše: Nikola Perušić

Plodna glumačka karijera *Vlatka Dulića*, rođenog Subotičanina koji je prije 38 godina otišao živjeti i raditi u Zagreb, u velikoj mjeri je obilježena filmskim ulogama. Preko 120 premijera i oko 5.000 nastupa na »daskama koje život znače« više puta su ustupale mjesto celoidnoj vrpici na kojoj je Vlatko Dulić ostvario pojedine nezaboravne uloge.

Nakon prvog nastupa u igranom filmu 1978. godine, u drami »Prije sud« u kojoj je glavnu ulogu tumačio *Ivica Vidović*, niže više uloga i surađuje s nekima od najznačajnijih hrvatskih i jugoslavenskih umjetnika. U filmovima nastupa s *Borisom Buzančićem*, *Reljom Bašićem*, *Bogdanom Diklićem*, *Enom Begovićem*, *Irfanom Mensurom*, *Ivom Gregurovićem*, *Fabijanom Šovagovićem*, *Mirom Furlan*, *Rade-Šerbedžijom*, *Borisom Cavazza*...

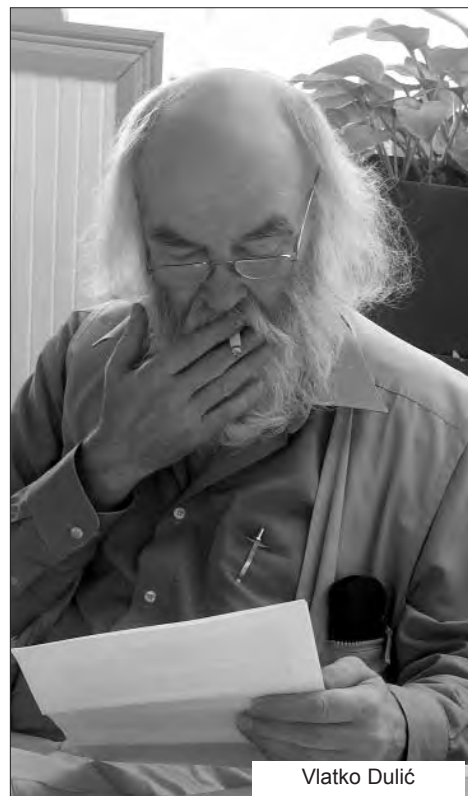
Izuzev domaćih produkcija, 1988. godine sudjeluje u projektu American Continental Corporation, Klein filma i V Art Productiona u filmu »U sredini mojih dana«. Te iste godine nastupa u još jednom filmu, »Vila Orhideja«, koja je psihološka drama čija radnja se odvija između dva rata.

RATNE TEME: Zanimljivo je kako ratna tematika prati Vlatka Dulića (ili on nju), kroz više projekata od kojih se posebno izdvaja film »Kako je počeo rat na mom otoku«, koji je režirao *Vinko Brešan*. Bio je to jedan od prvih filmova koji je zauzeo humoristični stav prema nasilnom raspadu Jugoslavije, a djelomice je zasnovan na stvarnim događajima koji su se odvijali u jesen 1991. godine.

Nekoliko mjeseci nakon osamostaljenja Hrvatske iz SFRJ, JNA je još uvijek prisutna, a u vojarnama se nalaze i prethodno zavojačeni dečki iz Hrvatske i drugih republika. Jedna vojarna se nalazi na malom dalmatinskom otoku gdje komandira major Aleksa Milosavljević. Opkoljen mještanima koji su se aktivirali u Zbor narodne garde, major Aleksa prijete da će raznijeti skladište municije i pol otoka. U toj pat poziciji povjesničar umjetnosti

Blaž Gajski (koga tumači Vlatko Dulić) dolazi iz Zagreba kako bi izvukao svog sina iz vojarne, te se prerušava u pukovnika Konstantinovića i vodi psihološku borbu za oslobađanje svog sina i drugih mladića. Prisjećajući se ovoga filma, Vlatko Dulić kaže kako je poznavao više ljudi koji su se našli u tako nezgodnoj situaciji, a da je i sam glumac koji je tumačio lik unovačenog vojnika i sam bježao iz vojarne u Sarajevu. Stoga nije bilo teško »učiti« u ulogu i tumačiti je na tako sjajan način.

KRITIKA: Na filmskom festivalu Pula '96 Vinko Brešan dobiva Veliku Zlatnu Arenu za režiju, a na festivalu Audience Award Cottbus film »Kako je počeo rat na mom otoku« osvaja nagradu publike. Među najznačajnijim priznanjima je i Grand Prix Lyonskoga festivala koji je nagradio režiju i dodijelio nagradu publike. Kritika bilježi: »uz narod na zagrebačkom trgu, dogodio se i hrvatski film. Najjasniji od svih pokazatelja tog fenomena je, dakako, onaj financijski: Kako je počeo rat na mom otoku je nakon par tjedana prikazivanja brojem gledatelja potukao razvikan svjetski superhit Dan Nezavisnosti.

Vlatko Dulić

ODABRANA FILMOGRAFIJA

Od četrdesetak filmova u kojima je Vlatko Dulić nastupio, među najznačajnijim su:

1978.	Prije sud
1979.	Usporeno kretanje
1987.	Kraljeva završnica
1987.	Osuđeni
1988.	U sredini mojih dana
1988.	Vila Orhideja
1989.	Čovjek koji je volio sprovode
1990.	Orao
1997.	Treća žena
1996.	Kako je počeo rat na mom otoku
1999.	Bogorodica
1999.	Maršal
2003.	Libertas
2003.	Družba Isusova

Time se hrvatska kinematografija, donekadno jedna od najvećih nacionalnih sramota, pridružila onom ponosnom nizu zemalja koje su se barem na trenutak uspjele othrvati filmskoj verziji američkog kulturnog imperijalizma. Neki su kritičari smatrali neprimjerenim to što se film u svojoj završnici posve nepotrebno pretvara u tragediju. Možda je završnim kadrovima Brešan želio jasno dati do znanja »La comedia e finita«, a možda je to bio ustupak državotvornoj patetici – reagirala je kritika. Film je pozdravljen kao svjetlo na kraju dugog tunela.

MARŠAL: Tri godine kasnije, prema scenariju Vinka i Ive Brešana snima se film »Bogorodica«, snažna drama koja oslikava odnose u jednom slavonskom selu u sam osvit rata. Vlatko Dulić se uključuje u projekt, a iste godine se snima i čuveni film »Maršal« koji također režira Vinko Brešan. U tom ostvarenju policajac Stipan dolazi na mali Jadranski otok na Hrvatskom primorju kako bi istražio prijavljene čudne fenomene koji su zaplašili cjelokupno stanovništvo. Na početku nitko ne želi surađivati s njim, ali konačno nalazi da je otok navodno zaposjedio duh Josipa Broza Tita. Za gradonačelnika Luku to je prilika da cijeli otok pretvori u tematski zabavni park posvećen Titu. Titovi ratni veterani, s druge strane, ne vjeruju u duhove – oni smatraju kako se Tito doista vratio kako bi ih vodio u novu revoluciju koja će obnoviti komunizam.

KAJ SAD: Pored nastupa u filmovima, Vlatko Dulić je zapažen i u ulogama koje je ostvario u kazalištu Gavella. Sada, kao slobodnjak, sudjeluje u projektu »Kaj sad« Satiričkog kazališta Kerempuh, koje se ostvaruje prema djelu *Borivoja Radakovića*. Nakon nastupa na 12. Marulićevim daniima, kritika je zabilježila kako je dotično humorističko kazalište prezentiralo premračan i životno nemilosrdan Radakovićev dramski tekst, koji je po svojem zbivanju najbliži suvremenoj tragediji.

Centralna tema je problem narkomanije s kojim se suočava obitelj u kojoj žive tri generacije. Obiteljski odnosi su u tom krugu izloženi jednom od najstrašnijih poroka današnjeg svijeta, te se odriču svih imaginarnih staza nade i vjere. Narkomanija, alkoholizam, bračna nevjera i razni utjecaji estradne bezdušnosti poplavljaju taj prividno zagrijani kutak, tako da promatrača hvata jeza od tolike prepoznatljivosti i tolikih prijetnji što se nadvijaju nad sveopćim prividom trajanja današnjice. Poneka iskrica duhovitosti iz tame bljesne i hitro se ugasi, a obzorje ostaje neutješljivim – zabilježili su kritičari.

Postoji inicijativa da ova predstava go-

stuje i u Subotici, ali će biti potrebno riješiti više poteškoća dok se ne realizira takva ideja.

ŠTO SAD: Tijekom boravka u rodnom gradu Vlatko Dulić ne skriva razočarenje ruiniranim stanjem Narodnog kazališta. »Umjesto da se kazalište gradilo i obnavljalo, ono je čak uništavano. A, koliko mi je poznato, obnovljena su kazališta u Somboru, Zrenjaninu, Novom Sadu, Beogradu...«, kaže rezignirano. Što se tiče inicijative za utemeljenje hrvatske drame, Dulić ukazuje kako je repertoar važniji od striktnih diobe na jezičnoj osnovi. »Važnije bi bilo igrati predstave hrvatskih autora«, smatra Dulić.

O nezaobilaznim pitanjima društvenog života Vlatko Dulić se usteže govoriti, ali se sa žaljenjem osvrće na situaciju u kojoj se našla mala hrvatska zajednica u Vojvodini, koja je sada konačno došla u poziciju

ostvariti svoja prava, ali se više bavi međusobnim borbama nego suradnjom. »Možda je to normalo, ako imamo u vidu da i u Hrvatskoj postoji oko 80 stranaka. Ali, to mi liči kao da svaka obitelj želi imati svoju stranku ili tako nešto, kao da svatko želi biti lider«.

Tijekom razgovora Vlatko Dulić kaže kako bi mu bilo drago kada bi se ovi problemi ipak prevazišli, te dodaje kako nije nemoguće da i sam dođe pomoći u konsolidiranju Narodnog kazališta u Subotici kada ono bude oživjelo. S obzirom na renome i iskustvo Vlatka Dulića, bilo bi krasno kada sljedeći put ne bi dolazio u Suboticu samo iz nostalgije, već i da nastupi u nekoj predstavi.

Do tada, čekamo da se za posljednja dva filma u kojima je nastupio, »Libertas« u režiji Veljka Bulajića i »Družba Isusova« završi montaža i da dođu u kino dvorane.

TippNet

www.tippnet.co.yu

- Brz i pouzdan pristup Internetu za tvrtke i pojedinačne korisnike
  - Izrada web-prezentacija
  - Prodaja računala i računarske opreme
  - Projektiranje, instalacija i održavanje lokalnih i Internet mreža
  - Prodaja licenciranih softwera
  - Pojedinačni i kolektivni informatički tečajevi
  - Izrada knjigovodstvenih i drugih softwera
  - Najkompletnija informatička paleta u Subotici, sa stručnom podrškom na srpskom i mađarskom jeziku i sa stalnim dežurstvom!
- Braće Jugovića 5, Subotica, Tel. 024/555-765, E-mail: support@tippnet.co.yu

Ruž – najviše korišten kozmetički proizvod

Moćno žensko oružje - karmin

Svaka žena u svojoj tašnici ima bar dva ruža ili sjaja za usne. Usne uvijek moraju biti lijepe, njegovane i u prvom planu. Ruževi su postali obvezna inventura make up-a. Ovo kozmetičko pomagalo izrađuje se u širokoj lepezi boja, od klasičnih crvenih varijanti do hipersrebrene ili ultra plave boje, s glitersima, dodatnim sjajem ili zvjezdicama. Postoje različite vrste, ovisno od sastojaka koji se upotrebljavaju: mat, takozvani trajni glosses (s manje boja i puno sjaja) i mnogi drugi...

Treba znati pronaći pravu boju ruža koja odgovara vašim usnama, šminki i garderobi. Nemojte eksperimentirati mnogo. Odlučite se za dvije do tri standardne boje koje vam odgovaraju i tako kupovina ovog rekvizita neće biti problem i nećete trošiti previše vremena. Pronađite pravu marku i boju i – počnite s uljepšavanjem.

POVIJEST KARMINA: Iako karmiranje usana danas izgleda sasvim »prirodno«, kroz povijest to nije bilo tako. Izuzetak su stari Egipćani, za koje se zna da su koristili neku vrstu biljnog ekstrakta za bojenje usana. Međutim, 1770. godine engleski parlament donosi zakon kojim se zahtijeva kazna za svaku ženu koja je muškarca namamila u brak korištenjem kozmetičkih sredstava, što se smatralo oblikom veštičarenja. U XIX. stoljeću kraljica Viktorija javno objavljuje da je šminkanje nepristojno i time trasira put modi bljedih lica, koja potom dugo traje.

Početakom XX. stoljeća stvari se mijenjaju i mnoge se žene odlučuju na upotrebu šminke i, naravno, ruža. Make up postaje nezaobilazan detalj svake poslovne, uredne žene koja vodi računa o svom izgledu.

Namjera ruža je istaći ljepotu usana, osmjeha i, konačno, čitavog lica. Stoga se i dešava da upravo njegov loš izbor umanjuje sklad lica. Najčešće se griješi u izboru boja. Mnoge žene još vjeruju da jarkocrveni ruž najbolje ističe usne i čini ih punijim. Ova boja, međutim, upravo smanjuje usne. Dalje, jarkocrveni ruž ne od-

govara boji kose, očiju i tena svih žena i one ga ne trebaju koristiti. Crveni ruž i sve tamnije boje ističu zube, tako da ga ne treba koristiti kada zubi, recimo, nisu potpuno bijeli. Boja ruža, recimo, treba biti u skladu s bojom tena, očiju, zuba i, naravno, odjeće. Male usne djelovat će punije ako se na njih nanese nježnija nijansa ruža, i malo sjaja koji ponekada treba staviti na sredinu donje usne. Danas je samo sjaj sasvim dovoljan.

Pri izboru ruža naročito treba obratiti pažnju na njegovu kompaktnost. Neki ruževi djeluju lijepo kada se nanese, ali se brzo na naborima usana ili uglovima stvaraju posebni slojevi. Svaki novi ruž prvo treba testirati u kući i nositi ga nekoliko sati kako bi se vidjelo kako se ponaša.

Za usne čiji oblik treba malo doterati, a naročito za usne koje nemaju jasne konture, najbolje je ruž nanositi četkicom, jer se tapkanjem postiže najbolji korektivni

efekt. Prilikom nanošenja ovog, kao i bilo kog drugog ruža, treba paziti da tragovi ruža ne ostanu na zubima, jer to također stvara loš dojam. Ukoliko se koristi olovka za usne, ona treba biti u nijansi ruža, a najbolje je nabaviti mekše olovke, jer se njima lakše i preciznije iscrtava linija.

ŠTO JE ŠTO: Ruž – klasičan oblik ruža je stik. Osim u stiku, postoje ruževi koji se nanose četkicom (pakirani u kutijice kao na primjer sjenka za oči). Međutim, postoje različite vrste ruževa u stiku – tečni, sake (tvrdog stanja), dvobojni, trajni. Kvalitetni ruževi pored pigmenta boje sadrže i prirodne voskove i ulja, na primjer ricinusovo ulje, palmin vosak, pčelinji vosak i lanolin. U sastav ulaze i materije koje hidratiziraju kožu usana, kao recimo aloe vera, jojoba i vitamin E...

Olovka za usne: izgleda kao bojica, a služi za pojačavanje konture usana. Ona

CRVENI RUŽ

Ruž crvene boje je najprodavanija boja karmina. Pod crvenom bojom na listama se nalazi preko 30 različitih nijansi, tako da crvena u nekoj svojoj varijanti pristaje bilo kome. U radu s crvenim ružom mora

se obratiti pažnja na dvije stvari: preciznost i perfekcija tena. Usne se moraju savršeno iscrtati, jer se bilo kakva nepravilnost mnogo bolje uočava nego na drugim bojama. Ne zaboravite da crveni ruž ističe pododnjake i bilo kakvu nepravilnost tena.

uočviruje usne i sprječava razlivanje ruža. Treba biti iste nijanse kao ruž, inače je prijelaz suviše upadljiv. Apolutno je zabranjeno, s gledišta dobrog ukusa, kombinirati, na primjer, ljubičastu olovku i roza ruž. Dozvoljeno je da se olovka razlikuje najviše dvije-tri nijanse od boje ruža. Radi lakšeg nanošenja, korisno je olovku držati u hladnjaku.

Sjaj za usne: postoje sjajevi različitog mirisa (uglavnom voćni), kao i oni bez mirisa, različitih nijansi, kao i bezbojni. Svi oni usnama daju sjaj i vlažan izgled, a uz to ih i njeguju. Sjaj se može nanijeti samostalno ili preko ruža.

Pored toga što na usnama djeluje osvježavajuće, ruž ima niz prednosti – sve veći broj karmina danas ima u sebi hidratne sastojke koje usnama vraćaju vlagu; karmin može dati boju vašem licu i osvježiti vas kad ste umorni; sve veći broj karmina i sjajeva sadrži zaštitna sredstva, pa su usne manje izložene štetnom djelovanju sunčevih zraka pomoću UV filtera; karmin može promijeniti oblik vaših usana. Ukoliko imate tanke usne, olovkom možete proširiti ivice vaših usana i popuniti ih karminom. Preporuča se tečni karmin koji u sebi ima sjaja, pa usne time djeluju još punije i senzualnije. Ukoliko koristite običan karmin, premažite ga slojem sjaja, ili još bolje lagano ga nanesite tapkajući. I, ne zaboravite, vašu poruku napišite karmimom na ogledalu... crvenom bojom... VOLIM TE... poruka je jasna.

M. M.

Bolovi u leđima

Vježbe opuštanja

Kao nastavak na prošlotjednu temu o bolovima u leđima i vježbama za njihovo jačanje, u ovom broju donosimo opis nekoliko vježbi za opuštanje i istezanje. U samo 15 minuta na vrlo malo prostora možete si uvelike olakšati osjećaj napetosti i ukočenosti u leđima. Ove vježbe za opuštanje, istezanje i samomasiranje leđa zahtijevaju minimalan utrošak energije, tako da ih slobodno možete raditi svakodnevno, pa i više puta na dan, kada god osjetite potrebu za popuštanjem neugodne napetosti.

I ovu seriju vježbi preporučamo raditi na podu, na tanjoj spužvi ili prostirci za vježbanje, odnosno na tepihu.

1. Za početak ležite na leđa, blago razmaknutih i pruženih ruku i nogu, te se nekoliko minuta potpuno opustite. Zatim stavite obje ruke ispod potiljka i polako, uz pomoć ruku, podižite glavu sve dok bradom ne dotaknete prsnu kost. Jednako tako polagano ju i spustite. Sasvim je moguće da ćete u vratu osjetiti ugodno krcanje, praćeno popuštanjem napetosti.

Sada savijte koljena i obje noge spustite na pod, na istu stranu. Pružene ruke spustite na suprotnu stranu pokraj tijela, a lice usmjerite ka rukama. Zadržite položaj oko pola minute, opuštajući se, a zatim isto ponovite nakon što ste zamijenili strane.

2. I dalje ležite na leđima. Noge su pružene i skupljene, a ruke također pružene, iznad glave. U ovom položaju se kotrljajte s lijevog boka, preko leđa, na desni bok i natrag. Vježbu ponavljajte polaganim tempom oko pola minute. Na ovaj si način masirate gornji dio leđa i stražnjicu, pritiskom vlastite težine o pod.

3. Sjedite i savijte noge, a koljena obuhvatite rukama. Malo spustite glavu i pogrbiti leđa, tako da budu zaobljena. U ovom položaju se zaljuljajte unatrag, tako da su glava i ramena na podu, a noge u zraku, a zatim naprijed, ponovno do sjeđa. Za ovu vježbu je potrebno malo zamaha da bi se ljuljanje nastavilo, a radite ju također oko pola minute. Na ovaj način masirate uski pojas mišića uz kralješnicu.

4. Nalazite se u »turskom sjedu« ravnih leđa. Duboko udahnite dok podižete ruke, a zatim polako izdišite dok spuštate ruke i ramena prema naprijed. Potpuno opustite mišiće i oko 20 sekundi zadržite isti po-

ložaj u pretklonu, glave, ruku i ramena opuštenih prema podu. Dišite duboko i smireno, opuštajući se sve više sa svakim izdahom.

5. Sjedite i dalje u istom položaju, ravnih leđa. Duboko udahnite, zatim izdišite dok spuštate desni lakat i rame najkraćim putem prema podu. Kada ste spustili lakat na pod pokraj desnog kuka, zadržite položaj oko 15 sekundi. Lijeva ruka je iznad glave, ispružena također u desnu stranu. Ponovite u lijevo. Ovako istežete sve bočne mišiće trupa.

6. Ostanite sjediti na podu, ali ovaj put savijte noge. Uхватite se desnom rukom za zglobove lijeve ruke, ali ispod koljena. Spustite glavu i pogrbiti leđa. Počnite polagano vući leđima unatrag, kao da želite leći, a ruke vam to ne dozvoljavaju. Zadržite položaj oko 15 sekundi, neprekidno povlačeći pogrbljenim leđima unatrag, osjetit ćete intenzivno, ali ugodno istezanje.

Vježbe nikako nemojte raditi na premekanoj podlozi i ponovno izbjegavajte bilo kakve nagle pokrete ili trzaje. Preporučujemo ih u večernjim satima, kada ste završili sve poslove, ali ih možete raditi i u bilo koje drugo doba dana, recimo u vrijeme stanke na poslu, nakon čega ćete se sigurno osjećati odmoreno i osvježeno.

Bolnim i napetim leđima gotovo uvijek će prijati topla kupka i mirisne soli, naročito prije odlaska u postelju, opustit će vas i umiriti vam san.

Bojana Muačević

Statusni simboli

Image prije svega

Dokle god bude svijeta i ljudi koji ga čine, bit će i želje da se pojedinci izdvoje iz prosječnog okvira*

Nekad su se stvari sakupljale snagom i spretnošću pojedinaca, danas se sakupljaju materijalnim bogatstvom izraženim novčanim ekvivalentom

Piše: Dražen Prčić

Osobina ljudskog roda, vjerojatno još od prvih ljudi koji su uspravljeno hodali našim planetom, je neutaživa želja za razlikovanjem od ostalih pripadnika iste vrste. Kako je čovjek (homo sapiens) od svojih spomenutih prapočetak sakupljač, isprva hrane, a potom i potrebno-nepotrebnih stvari, niti današnji potomak budućnosti ne razlikuje se, generalno gledano, od prapretka. Želi i voli da se razlikuje od drugih, a sakupljanjem vrijednih stvari nastoji to staviti do znanja najbližoj okolini. Naravno, danas se to zove status...

Ostvarivanjem viška vrijednosti pretočenog u jedinice materijalnog potencijala u društvu dolazi do podjele na ljude kojima to uspijeva i na ostale kojima to manje ili uopće ne uspijeva. Osim u količini

naglašava status vlasnika nekretnine. Uz rezidencijalni dom u mjestu stanovanja podrazumijevaju se vikendice ili kuće na ladanju koje se, poglavito, nalaze na moru ili planini, ispunjavajući zadane kriterije unutarnjeg uređenja. Statusne odrednice: Vile, stanovi na više etaža, bazeni, jakuzzi kade, skupocjeno pokućstvo

PRIJEVOZNA SREDSTVA: Čovjek je oduvijek težio, što brže i što manje umarajući se pritom, prebacivati se s jednog na drugo mjesto, kretati se u prostoru oko sebe i, na koncu, putovati. Izum bicikla, je u vrijeme svojih prvih prototipa predstavljao nedostižni san ljudima skromnijeg materijalnog stanja. Danas je isti »nedostižni san« vozilo najmasovnije upotrebe upravo ljudi koji su ga nekad s divljenjem željeli. Normalno, sukladno statusnoj potrebi i da-

je robnim markama prestižnih imena. I danas se nosi krzno i koža, ali oni moraju biti »firmirani« kako bi se postigao efekt željenog statusa za kojim potencijalni kupac žudi. Što skuplje to bolje, uz što indikativniju naznaku kupljene marke kojom se postiže željeni image u društvu. Najveći neprijatelj »sakupljačima« skupih odjevnih predmeta svakako su jeftine kopije koje se izrađuju u milijunima primjeraka, kvareći tako mogućnost očekivanog ekskluziviteta. Statusne odrednice: Armani, Gucci, Valentino, Stefanel, Prada...

PUTOVANJA: Jedna od najvažnijih opisanih statusnih stvari suvremenog »izdva-jajućeg« pojedinca su putovanja kojima se može pohvaliti u krugovima prijatelja i znanaca. Egzotične i daleke destinacije zvučnih imena izražene su basnoslovnim

Statusni simbol nekad i sad

spomenutog izraza (čitati novca), pripadnici ljudske vrste razlikuju se i po količini i vrsti (sakupljenim vrijednim stvarima) predmeta kojima zadovoljavaju potrebu razlikovanja. Razvojem znanosti i modernizacijom praktične tehnologije pojedine statusne stvari obilježile su moderno doba posljednjih pedeset godina unazad, vrijeme u kojem smo i sami na određeni način bili, shodno svojim mogućnostima i prohtjevima, »sakupljači«...

NEKRETNINE: Od prvobitnih pećina, koje su se razlikovale po veličini, udobnosti i mogućnosti lakšeg zagrijavanja, današnje ljudske nastambe razlikuju se, osim po moderniziranoj gradnji i komforu novog doba (struja, voda), uglavnom po kvadratnim površinama i elitnim lokacijama na kojima su izgrađene. Što veće, otmjenije i glamuroznije u duhu aktualnog trenda, uz mnoštvo skupocjenih detalja kojima se

nas postoje preskupi modeli na dva kotača čija je cijena ekvivalentna jednom prosječnom automobilu, ali voziti se na biciklu danas i nije previše otmjeno kao što je to nekad bilo. Međutim, sjesti u što skuplji automobil ili, još bolje, terenac visoke klase, čija se tržišna cijena penje do vrijednosti solidnog stana ili kuće, pitanje je staleškog prestiža i divljenja u očima životnog okruženja. Ukoliko prijevoz cestom nije dovoljno otmjen i brz, financijska moć »jakog« pojedinca pruža mu moć da se odvoji i od sredine i od zemlje, leteći privatnim mlaznjacima do željenih destinacija. Statusne odrednice: Mercedes, BMW, Ferrari, Lamorghini, Porsche...

GARDEROBA: Od pećinskog čovjeka koji se milijunima godina unazad nastojao što bolje odjenuti kvalitetnijim krznom vrednije životinje koju je uspio uloviti, današnja svijest o odijevanju poglavito robu-

cijenama komercijalnih aranžmana, koje se »dokazuju« brojnim video i foto-zapisima koji mjesecima kruže kroz ruke onih kojima je to u najvećem broju nedostižno i nemoguće. Statusne odrednice: Mauricius, Sejšeli, Bali, Japan, Kina...

Dokle god bude svijeta i ljudi koji ga čine, bit će i želje da se pojedinci izdvoje iz prosječnog okvira, naravno, uz pomoć »skupljačkih« mogućnosti uspješnijih predstavnika najrazvijenije vrste na našem planetu. Nekad su se stvari sakupljale snagom i spretnošću pojedinaca, danas se sakupljaju materijalnim bogatstvom izraženim novčanim ekvivalentom (također »spretnost« pojedinaca), a tko zna kojim ekvivalentom će se sakupljati u budućnosti. Ili će ljudska svijest uznapredovati i prevazići želju da se statusnim stvarima pojedinci nastoje izdvojiti... ■

Jasenko Houra, lider »Prljavog kazališta«, ekskluzivno za »Hrvatsku riječ«

Povratak starom zvuku

Razgovor vodio: Dražen Prčić

Velikani hrvatske rock scene, popularni sastav »Prljavo kazalište«, ponovno su u vrhu s najnovijim dugosvirajućim albumom »Radio Dubrava«, čiji istoimeni naslovni hit vlada eterom. Za razliku od mnogih grupa u kojima je frontmen najčešće pjevač, kod »prljavaca« je to basist *Jasenko Houra*, idejni tvorac i vođa banda koji je glazbeno obilježio posljednje dvije decenije.

► Iako je još prerano davati sud o još uvijek »vrućem« albumu »Radio Dubrava«, kako biste iz prve ruke ocijenili najnoviji dugosvirajući materijal?

Vrlo mi je teško komentirati najnoviji album, jer prošlo je i suviše malo vremena od njegova izlaska. Mislim da ću, tek poslije godinu dana moći u potpunosti dati konačni sud, ali, ovako iz prve ruke, poslije prvih koncerata i reakcije publike, mislim da smo pogodili. Turneja »gura« odlično, svuda gdje sviramo primljeni smo izuzetno, skinuti pilot singl »Radio Dubrava« izvršno kotira na svim top ljestvicama i radio postajama.

► Promotivna turneja, na koju ste krenuli početkom ljeta, obišla je već gotovo cijelu Hrvatsku...

Svirali smo pilot koncerte baš svuda, od Istre do Dalmacije, da bi prema ugovorenim obvezama započeli veliku turneju s jeseni na kojoj ćemo biti sve do konca drugog mjeseca iduće godine.

► Očevidna je kriza i recesija na velikoj glazbenoj sceni. Reakcije publike pokazuju da su se vaši fanovi uželjeli glazbe svog omiljenog banda, jedne od posljednjih velikih hrvatskih rock grupa.

I rockeri su, na neki sličan način, poput vrhunskih sportaša, i teško je opstati u velikom glazbenom cirkusu koji se svake večeri seli u drugi grad. U sveopćoj recesiji koja vlada svijetom ni glazba nije pošteđena. Mi smo sretni spoznajom da smo uspjeli opstati na sceni, i što naša vjerna publika još uvijek podržava i dolazi na naše koncerte.

► Poslije više od dva desetljeća aktivnog pisanja tekstova i glazbe, gdje nalazite

porive inspiracije za nove hitove?

Moja prva i vječita inspiracija je ulica. Dogle god ona ne prestane govoriti, neće nestati ni inspiracije za nove stihove i glazbu, pogotovu u onom socijalnom miljeu kojeg se često dotičem u pjesmama. Moje životno opredjeljenje je biti uvijek u oporbi, jednoj konstruktivnoj oporbi koja će jednog dana pomoći malom čovjeku da mu bude bolje. Ali, ukoliko bi taj trenutak stigao, ponovno bih bio u oporbi, jer moj lagani bunt je izvor moje inspiracije.

► Ali i poslije toliko godina još uvijek je

primjetan entuzijazam kojim zračite na sceni...

Scena je finalna nadgradnja onog što je napisano i skicirano u pripremi, ali tek izlaskom na nju imate prigodu vidjeti kome ćeš svirati i za koga si napravio spomenuti materijal. Dok radiš na pjesmama ne možeš znati za koji profil publike stvaraš glazbu, ali kada ga vidiš u ponesenoj masi koja zna riječi svih pjesama, onda ni entuzijazam ne može biti manji.

► Gdje crpate snagu za naporene svirke, duga putovanja i svakodnevni »road life« (život na cesti)?

Čuj, možeš raditi i u rudniku, ni to nije ni malo lako. Izbor životnog zanimanja, poput sporta koji često poredim s našim zanimanjem, iz određenog prvobitnog zadovoljstva preraste u normalni posao kojim se baviš zarad vlastite egzistencije. On je

takav, i ukoliko nema ni trunke zadovoljstva, onda to nije dobar posao.

► »Prljavo kazalište« je oduvijek bilo poznato po specifičnom zvuku, koji se tijekom godina na određeni način mijenjao, ali se na najnovijem uratku čini se, vraćate starom, izvornom zvuku.

Na albumu »Radio Dubrava« smo se trudili da u šest pjesama vratimo stari zvuk »Prljavog kazališta«, boju zvuka koju smo imali na početku novog vala s kojim smo ušli u glazbene vode. Želja nam je bila da ovaj dugosvirajući materijal miriši na stare uratke, uz određene primese ska ritma i određenog reperskog i hip hop pristupa pisanju pjesama.

► S druge strane, rodonačelnici ste uvođenja tamburaške glazbe u hrvatski rock, sada već klasične pjesme »Uzalud vam trud svirači«.

Jednostavno nisam imao bolji način skicirati dah i vrijeme Slavonije u vrijeme kada je pjesma nastala, nego puštajući tamburicu da ona sama odlikuje moju namjeru. Prvotna namjera te pjesme je bila vjerno prikazati slavonski mentalitet, isti onaj na koji se može naići u bilo kojoj birtiji ili lokalima.

► Pjesma koja je postala zaštitni znak vašeg banda, ali i cijele jedne epohe, u biti je pjesma koju ste posvetili svojoj majci.

»Mojoj majci« je nastala u dahu, naprosto u par minuta, bez ikakvih političkih i inih konotacija i ljudi je mogu u potpunosti razumijeti tek kada im se nešto slično dogodi. Tijekom prošlih godina ova pjesma nije bila samo moja, jer su je svi svirali, da sam u nekim trenucima pomišljao da ona i nije uopće moja, ali mi se sada, poslije dužeg vremena, ona ponovno vraća. Jer, ona će uvijek biti moja najdraža pjesma.

► Hoćemo li biti u prilici čuti uživo »Radio Dubravu« na nekoj od pozornica u Vojvodini ili SCG?

Zasad ne, jer su svi termini do četvrtog mjeseca iduće godine popunjeni, tu je i američko-kanadska turneja, ali ukoliko naš menadžment odluči, možda.

Sportske vijesti

Košarka Litva prvak Europe

Novi prvaci Europe su košarkaši Litve koji su u finalnom susretu EP u Švedskoj pobijedi reprezentaciju Španjolske s 93:84, i posve zasluženom ponijeli titulu najbolje košarkaške momčadi starog kontinenta.

Momčad Italije osvojila je brončanu medalju svladavši Francusku s 69:67 i plasmanom na treće mjesto ovjerila vizu za OI u Ateni 2004.

Košarkaška reprezentacija SCG, branitelj naslova, osvojila je skromno šesto mjesto u razigravanju za plasman od 5-8

1. HNL

7. kolo, 13. rujna

Hajduk - Marsonia 5:0
Zagreb - Dinamo 0:2
Osijek - Zadar 1:2
Kamen I. - Varteks 3:0
Inker - Cibalia 1:0
Slaven B. - Rijeka 1:1

Tablica: Dinamo 19, Hajduk 15, Inker 11, Rijeka 10, Osijek 9, Cibalia 9, Varteks 9, Zadar 8, Kamen I. 7, Slaven B. 6, Marsonia 6

mjesta, izgubivši posljednju utakmicu od Grčke 64:72.

Formula 1 Schumacheru VN Italije

Najbolji vozač današnjice Michael Schumacher projurio je u svom Ferrari -

ju utrkom za VN Italije koja je prošle nedjelje vožena u legendarnoj Monzi, minimalno uvećavši vodstvo u generalnom plasmanu ispred drugoplasiranog vozača Juana Pabla Montoye, dok je treće mjesto osvojio drugi Ferrarijev vozač Rubens Barrichello.

Poredak: M. Schumacher 82, J. P. Montoya 79, Kimi Raikkonen 75

1. liga Vojvodine

5. kolo, 13. rujna

Bačka 1901 - ML. Borac 1. maj 4:0
Radnički (Š) - Glogonj 0:8
Krivaja - C. Zvezda 3:0
Polet (R) - Metalac MB 6:2
Borac (BG) - Radnički (Sut) 2:2
Jugović - Kozara 2:0

Tablica: Glogonj 12, Krivaja 12, Radnički (Sut) 10, Vojvodina 9, ML. Borac 1. maj 9, Bačka 1901 7, Jedinstvo (V) 6, Polet (R) 6, Sloga (E) 6, Kozara 6, Jugović 6, Radnički (Š) 6

1. liga SCG

4. kolo, 13. rujna

Partizan - OFK Beograd 3:2
Kom - C. zvezda 0:2
Radnički (O) - Zeta 3:2
Zemun - Hajduk 1:0
Budućnost - Napredak 2:1
Železnik - Sartid 2:0
Borac - Vojvodina 0:0
Obilić - Sutjeska 1:1

Tablica: Partizan 9, Železnik 9, OFK beograd 9, C. zvezda 7, Zemun 7, Obilić 7, Sutjeska 7, Napredak 7, Sartid 6, Budućnost 6

Odbojka SCG bez medalje

Odbojkaši SCG

ostali su bez medalje na europskom prvenstvu u Njemačkoj, izgu - bivši polufinale protiv Francu - ske 2:3, te susret za treće mjesto protiv

momčadi Rusije 1:3. Novi prvaci Europe su najbolji odbojkaši Italije, koji su se popeli na najviše europsko postolje poslije dramatičnog finalnog okršaja u kojem su bili bolji od Francuske, pobijedivši s 3:2.

Nama je dovoljno da znate za nas...

FUNERO

Privatno pogrebno poduzeće

- Subotica, Karadordev put 2, telefon (danonoćno): (024) 55-44-33
- Horgoš, Borisa Kidriča 7, telefon (danonoćno): (024) 792-202

U slučaju kada je pokojnik

umirovljenik - račun umanjujemo za iznos koji participira penzioni fond.

Raspored sprovođa i umrlice na Internetu: www.funero.co.yu

e-mail: funero@funero.co.yu

Vjekoslav Skenderović, daroviti tenisač čije vrijeme ubrzano dolazi

Bodovi uloženog truda

Razgovor vodio: Dražen Prčić

Mladi hrvatski tenisač Vjekoslav Skenderović (20) prve teniske korake načinio je na šljaci Durdove šume u rodnoj Subotici, a prve profesionalne plodove dugogodišnjeg bavljenja bijelim sportom ubrao je ove godine, ostvarivši nekoliko zapaženih rezultata koji su ga »izbacili« na, već, vrlo respektabilno 604. mjesto svjetske ranking liste.

► **Tenisač Vjekoslav Skenderović »rođen« je u Durdovoj šumi, na tereni- ma TK »Spartak«**

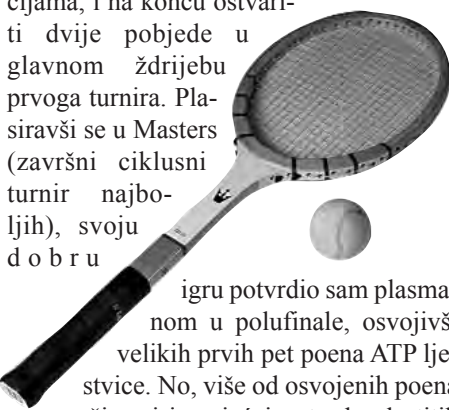
Tenisom sam se počeo baviti sa 6,5 godina, a prvi trener i čovjek s kojim sam upoznao tajne tenisa bio je Pavle Feze, poznati teniski pedagog bogatog iskustva.

► **Poslije solidne karijere u svim dobnim uzrastima do 14 godina prelaskom u juniorski, i konačno u seniorski tenis, sve do posljednjih nekoliko mjeseci nije se baš puno čulo za Vas?**

Svih ovih godina vrijedno sam trenirao, iako bez nekih značajnijih rezultata, vjerujući da uloženi višegodišnji trud mora izbiti na površinu oplođen značajnijim rezultatima. Tenis je kompleksan sport i često puta prvobitni rezultati, pogotovo u mlađim kategorijama, ne znače nikakvu garanciju uspjeha u seniorskom natjecanju.

► **Višegodišnje strpljenje je naplaćeno prvim značajnijim svjetskim bodovima osvojenim na satelitu »Istarska rivijera«.**

Na putu do prvih bodova morao sam odigrati i pobijediti na četiri meča predkvalifikacija, potom na četiri meča u kvalifikacijama, i na koncu ostvariti dvije pobjede u glavnom ždrijebu prvoga turnira. Plasiravši se u Masters (završni ciklusni turnir najboljih), svoju

dobru igru potvrdio sam plasmanom u polufinale, osvojivši velikih prvih pet poena ATP ljestvice. No, više od osvojenih poena značio mi je osjećaj potvrde vlastitih mogućnosti.

► **Nastup na rumunjskom Futuresu opovrgnuo je sve sumnje o slučajnosti uspjeha na istarskim terenima.**

Plasman u finale jednog od glavnih turnira (F4) rumunjskog Futuresa, uz dva plasmana u druga kola, donijeli su mi nove, vrednije svjetske bodove i polagano sam se počeo uspinjati na rang listi.

► **Briljantna igra na zagrebačkom Futuresu (F3) i ponovni plasman u finale donijeli su novu žetvu bodova i s ukupno 27 poena na najnovijoj svjetskoj ljestvi - ci zauzimate respektabilno 602 mjesto, što je u našim uvjetima odličan rezultat za početak profesionalne karijere.**

Osobno sam vrlo zadovoljan igrom i formom u kojoj se trenutačno nalazim i ponovni nastup u finalu, uz nove značajne bodove, donio mi je najvišu poziciju dosadašnje karijere.

► **Svaki igrač ima svoj profil. Kako bi Vjekoslav predstavio sebe?**

Igram lijevom rukom, bazirajući igru uglavito na forhand udarcima sa osnovne linije. Nastupam za TK »Zagreb«. Volio bih u budućnosti popraviti igru s bekhandom.

► **Igra za matičnu momčad donijela je još jedan veliki rezultat...**

U momčadskom natjecanju uspio sam pobijediti Roka Karanušića, koji je na nedavno završenom US Openu uspio ostvariti plasman u glavni ždrijeb.

► **Igrajući tenis uspjeli ste vidjeti i mnoge zemlje u kojima se održavaju brojni turniri. No, tenis na početku karijere iziskuje znatne financijske troškove?**

Bio sam i igrao u gotovo svim »teniskim« državama Europe, ali je vrlo teško opstati ukoliko se ne nađe neki jači sponzor, ili pak odmah ne ostvare značajniji rezultati koji uz poene donose i značajniji financijski prihod.

► **Nastavak uspješne godine slijedi na četiri Futuresa koji će se igrati na jadranskim otocima?**

Igrat ću turnire na Braču, Visu, Hvaru i Rabu i pokušati da osvojim još koji poen i nastavim uspješni niz.

► **Vjekoslav Skenderović privatno, bez reketa i tenisa?**

Zbog tenisa sam malo zapostavio školu, ali sada nastojim dopisno dopuniti svoje školovanje i završiti gimnaziju. ■

Subotica-trans

SUBOTICA-TRANS obavještava cijenjene putnike na međunarodnoj autobusnoj liniji: Subotica - Zagreb, da od 19. 1. 2003. važe nove, niže cijene prijevoza s nizom pogodnosti:

▲ djeca do 6 godina voze se besplatno

▲ djeca od 6 do 12 godina imaju popust 50% (cijena povratne karte iznosi 1.420 din.)

▲ studenti uz prikaz indeksa uživaju popust od 30% (povratna karta je 1.988 din., a u jednom pravcu 1.106 din.)

▲ osobe starije od 60 godina imaju popust od 30%

POPUSTI VAŽE ISKLJUČIVO ZA DIREKTNU LINIJU OD SUBOTICE DO ZAGREBA U OBA PRAVCA I VAŽE 30 DANA.

VAŠ SUBOTICA-TRANS

PETAK ► 19. 9. 2003.

HTV 1

Napeta i psihodelična, kanadska »Kocka«, HRT 1 u 23.05

07.00 - Vijesti
07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
09.25 - Klinci iz Waterlanda, serija za djecu
09.40 - Y'rsina turbo bakica, serija za djecu
10.00 - Vijesti
10.05 - Naši likovni stvaratelji
10.35 - Antologija hrvatske književnosti
11.05 - Pričopričalica
12.00 - Vijesti
13.15 - Glazbena TV
13.55 - Oprah Show
14.40 - Olsenova banda u željezničarskome izdanju
16.25 - Bjelovar: Ljeto, ljeto
17.25 - Duhovni izazovi
17.45 - Hrvatska danas
18.20 - Cybertop, serija
18.25 - Treći kamenčić od Sunca 3., serija
18.55 - Upitnik, kviz
19.30 - Dnevnik
20.50 - Goli pištolj 3, američki film (oko 80')
22.10 - Glazba
23.05 - Kocka, kanadski film (12) (oko 90')
00.35 - Obitelj Soprano 4., serija
01.30 - Alien 3, američki film
04.20 - Superžena, njemački film
05.45 - Ubojstvo u mislima, serija
07.05 - Remek-djela svjetskih muzeja
07.15 - Glazbena TV

HTV 2

08.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
12.00 - Slobodna zona, zabavno-putopisna emisija
12.45 - Brisani prostor
13.35 - Spas 911
14.20 - Walker - teksaški rendžer 4., serija
15.05 - Pasadena, serija
15.50 - Zov divljine, serija za mlade
16.35 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
17.20 - Vijesti za gluhe
18.30 - Tržnice svijeta
19.05 - Simpsoni 9., crtana serija
19.30 - Carstvo divljine
20.05 - Pasadena, serija
20.50 - Vijesti
21.05 - Inspektor Lynley, serija
21.50 - Previše sunca, humoristična serija
22.20 - Ubojstvo u mislima, serija
23.10 - Walker - teksaški rendžer 4., serija (12)
23.55 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
00.40 - Pregled programa

HTV 3

11.55 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
19.00 - Svečano otvaranje Varaždinskih baroknih večeri

21.00 - 38. vinkovačke jeseni, prijenos otvorenja
22.40 - Željka Ogresta i gosti
23.35 - Pravo vrijeme
01.05 - Pregled programa za subotu

SUBOTA ► 20. 9. 2003.

HTV 1

Finalni dio - »Alien 4« HRT 1, 2.20

08.05 - Putovanja na sveta mjesta: Njemačka
08.35 - Direkt: Stanovi za gutače stropova
09.05 - Percy - čuvar parka, serija za djecu
09.35 - Gospodari svjetlucanja
10.00 - Vijesti
10.05 - Što mi se to događa?
11.05 - Tajne grbavog kita, popularnoznanstveni film
12.00 - Vijesti
12.20 - Biblija
13.30 - Korijeni - hrvatske manjine u Europi
14.00 - Fenomeni - za branitelje: Normalan život
14.35 - Oprah Show (482)
15.25 - Cybertop, serija
15.30 - Vijesti
15.40 - Iz antologije Dramskog programa HTV-a: Ptice nebeske
16.50 - Veličanstveni, francusko-talijanski film
18.20 - Idemo na zapad
19.30 - Dnevnik
20.05 - Poreč: Hrvatski turistički forum, reportaža
22.55 - Ruska nevjesta, mini-serija
01.25 - Obitelj Soprano 4.
02.20 - Alien 4: Uskrsnuće, američki film
06.50 - Remek-djela svjetskih muzeja
07.00 - Elie Wiesel, dokumentarni film

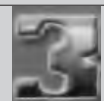

HTV 2

10.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
11.45 - Kad već postoji planina: Velebitski koloplet
12.15 - Refren
12.50 - Ciklus Perry Mason: Slučaj ubijenog guvernera
14.35 - Kućni ljubimci
15.20 - Cosbyjev Show 7.
15.45 - Pleme 4., serija za mlade
16.40 - Zov divljine, serija za mlade
17.30 - Briljanteen
18.00 - Ksena - princeza ratnica 6., serija (12)
18.45 - Crno-bijelo u boji
19.30 - Carstvo divljine: Uloviti morskog psa užetom

20.05 - Hollywood, dokumentarna serija
20.55 - Vijesti
21.00 - Festival kajkavske popevke - Krapina 2003.
22.30 - Gradski ritam
23.00 - Elie Wiesel, dokumentarni film
23.55 - Pregled programa

HTV 3

11.40 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
15.50 - Hit-depo
17.20 - Sportski prijenosi i snimke
20.15 - HNL: Rijeka - Hajduk, prijenos
22.00 - Hrvatska nogometna liga - emisija
23.10 - Sport danas
23.25 - Art film: Pomoćnik, kanadsko-britanski film
01.10 - Pregled programa za nedjelju

NEDJELJA ► 21. 9. 2003.

HTV 1

**Kulturni film o Štefeci Cvek
»U raljama života«,
HRT 1, 23.05**

08.30 - Totally Spies, serija
09.35 - Jump Cut
10.00 - Vijesti
10.05 - Cybertop, serija
10.10 - How the West Was Fun, američki film za djecu
11.40 - Cybertop, serija
12.00 - Vijesti
12.25 - Plodovi zemlje
13.15 - Mir i dobro
14.00 - Nedjeljom u 2
15.05 - Oprah Show
15.50 - Šareni svijet
16.05 - Vijesti
16.10 - About Jeanne Moreau, belgijski film
17.10 - When Danger Follows You Home, američki film
18.45 - Još koji put - izbor Joška Martinovića
19.30 - Dnevnik
20.05 - Tko želi biti milijunaš?, kviz
21.10 - Addams Family Values, američki film
23.05 - 50 godina filmskog festivala u Puli: U raljama života
00.40 - Obitelj Soprano 4., serija
01.25 - Maratonac, američki film
04.25 - Pukovnik Chabert, francuski film
06.15 - Postanak izvanzemaljaca, popularnoznanstveni film

HTV 2

10.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
10.30 - Biblija
10.45 - Portret crkve i mjesta
11.00 - Mala Subotica: Misa, prijenos
12.05 - Rijeka: More
12.30 - Crno-bijelo u boji
13.15 - Hollywood, dokumentarna serija
14.05 - Gradski ritam
14.40 - Kinoteka:
Branded, američki film
16.20 - Ed, serija
17.10 - Sting - novi album
18.10 - Animanijaci, crtana serija
18.35 - Postanak izvanzemaljaca, popularnoznanstveni film
19.30 - Carstvo divljine: Potopljeni brodovi i morski psi
20.05 - Legends: Bruce Springsteen
21.05 - Eroica u Torpedu
21.50 - Forenzičarka Halifax, mini-serija
23.30 - Pregled programa za ponedjeljak

HTV 3

10.00 - Svečani mimohod 38. vinkovačkih jeseni, prijenos

11.45 - Zemlja nade, serija
16.00 - Sportski prijenosi
17.50 - Rukomet PH: Zagreb - Metković
19.20 - Sportski prijenosi
22.00 - Sport danas
22.15 - Pasadena, serija

PONEDJELJAK ► 22. 9. 2003.

HTV 1

**O građevinskoj mafiji,
»Latinica«,
HRT 1, 20.40**

07.00 - Vijesti
09.00 - Samove pustolovine, crtana serija
09.25 - Klinci iz Waterlanda, serija za djecu
09.40 - Čudnovati Fred, serija za djecu
10.00 - Vijesti
10.35 - Antologija suvremene hrvatske književnosti
11.15 - Mali veliki svijet
12.00 - Vijesti
12.25 - Zemlja nade, serija
13.15 - Glazbena TV
13.55 - Oprah Show (484)
14.45 - Olsenovoj bandi puca film, danski film
16.30 - Vijesti
17.15 - Hrvatska danas
17.35 - Plonerica Tina Ujevića
18.20 - Cybertop, serija
18.25 - Dobro došli u New York, humoristična serija
19.30 - Dnevnik
20.05 - Hrvati u Čileu - mit i stvarnost: Zemlja i kruh
20.40 - Latinica: Građevinska mafija
23.05 - Fantastične žene 2: Vamp u kućnome ogrtaču, njemački film
00.40 - Obitelj Soprano 4., serija
01.35 - TV mreža, američki film
04.30 - Krivi čovjek, kanadski film
06.05 - Remek-djela svjetskih muzeja
06.15 - Glazbena TV

HTV 2

10.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
13.00 - Mir i dobro
13.30 - Šareni svijet
14.35 - Pasadena, serija
15.20 - Zov divljine, serija za mlade
16.05 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
16.50 - Vijesti za gluhe
17.10 - Zemlja nade, serija
18.30 - Tržnice svijeta
19.05 - Simpsoni 9., crtana serija
19.30 - Carstvo divljine
20.05 - Pasadena, serija
20.50 - Vijesti
21.00 - Britanski odjel za zločin, serija
21.55 - Frasier 6., humoristična serija
22.20 - Walker - teksaški rendžer 4., serija
23.05 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
23.50 - Spas 911 (6.)
00.35 - Pregled programa za utorak

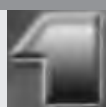
HTV 3

12.55 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
20.05 - Narodni refren

20.35 - Slobodna zona, zabavno-putopisna emisija
21.20 - Tek malena avantura, serija
22.50 - Sport danas
23.00 - Svijet mode
23.50 - Pregled programa za utorak

UTORAK ► 23. 9. 2003.

HTV 1

Svako jutro -
»Dobro jutro, Hrvatska«,
HRT 1, 7.05

07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
 09.00 - Samove pustolovine, crtana serija
 09.25 - Klinci iz Waterlanda, serija za djecu
 09.40 - Čudnovati Fred, serija za djecu
 10.00 - Vijesti
 10.05 - Naši likovni stvaratelji
 10.35 - Antologija suvremene hrvatske književnosti
 11.15 - Kad odrastem
 12.00 - Vijesti
 12.25 - Zemlja nade, serija
 13.15 - Glazbena TV
 13.55 - Oprah Show
14.45 - Olsenova banda ne bira sredstva, danski film
 17.35 - Hrvatska kulturna baština: U zagrljaju bršljana
 18.25 - Brak nije mrak, humoristična serija
 18.55 - Upitnik, kviz
 19.30 - Dnevnik
 20.05 - Alpe-Dunav-Jadran
 20.40 - Forum
 21.55 - Hodati sa zvijerima: Putovanje mamuta
23.05 - Nanou, britansko-francuski film
 00.55 - Obitelj Soprano 4., serija
02.10 - Članak 99, američki film
 03.50 - Siska, serija (12)
04.50 - Svrakina kuća, britanski film
 06.25 - Brak nije mrak, humoristična serija

HTV 2

10.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
 10.50 - Hrvati u Čileu - mit i stvarnost: Zemlja i kruh
 11.20 - Latinica: Građevinska mafija
 13.05 - Spas 911 (6.)
 13.50 - Walker - teksaški rendžer 4., serija
 14.35 - Pasadena, serija
 15.20 - Zov divljine, serija za mlade
 16.05 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
 16.50 - Vijesti za gluhe
 17.10 - Zemlja nade, serija
 18.00 - Panorama
 18.30 - Tržnice svijeta
 19.05 - Simpsoni 9., crtana serija
 19.30 - Carstvo divljine: Bijele psine opasnih grebena
 20.05 - Pasadena, serija
 20.50 - Vijesti
 21.05 - Ljubav u hladnom podneblju, serija
 22.00 - Becker 3., humoristična serija
 22.25 - Walker - teksaški rendžer 4., serija
 23.10 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
 23.55 - Spas 911
 00.40 - Pregled programa za srijedu

HTV 3

10.45 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
 17.50 - Čakovec: Rukomet: Hrvatska - Norveška

19.30 - Glazbeni album
 20.05 - Portret umjetnika
 21.00 - Ana Karenjina, mini-serija
 00.40 - Sport danas
 00.50 - Pregled programa

SRIJEDA ► 24. 9. 2003.

HTV 1

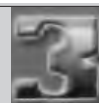
Vrijeme je za jazz,
HRT 3, 23.35

07.00 - Vijesti
 07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
 09.00 - Samove pustolovine, crtana serija
 09.25 - Klinci iz Waterlanda, serija za djecu
 10.00 - Vijesti
 10.05 - Naši likovni stvaratelji
 10.35 - Antologija suvremene hrvatske književnosti
 11.05 - Hana Louisa, crtani film
 12.00 - Vijesti
 12.25 - Zemlja nade, serija
 13.15 - Glazbena TV
 13.55 - Oprah Show
14.45 - Olsenova banda ide u rat, danski film
 17.15 - Hrvatska danas
 17.35 - Ciklus mladih autora: Posljednji zaljev Panonskog mora
 18.50 - Upitnik, kviz
 19.30 - Dnevnik
 20.35 - Kad već postoji planina: Velebitski znamen
 21.05 - Sa svih strana, vanjskopolitički magazin
 21.30 - Znakovi vremena
23.05 - 101 način, američki film
 00.45 - Nijemi svjedok, serija
01.30 - Hamburger Hill, američki film
04.20 - Ubojstvo u salonu za masažu, danski film
 06.15 - Glazbena TV

HTV 2

10.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
 11.15 - Forum
 12.30 - Alpe-Dunav-Jadran
 13.05 - Spas 911
 13.50 - Walker - teksaški rendžer 4., serija
 14.35 - Pasadena, serija
 15.20 - Zov divljine, serija za mlade
 16.05 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
 16.50 - Vijesti za gluhe
 17.10 - Zemlja nade, serija
 18.00 - Panorama
 18.30 - Tržnice svijeta
 19.05 - Simpsoni 9., crtana serija
 19.30 - Carstvo divljine: Australijski morski krokodili
 20.05 - Pasadena, serija
 20.50 - Vijesti
 21.05 - Gilmoreice 2., serija
 21.55 - Život naš svagdašnji, serija
 22.25 - Walker - teksaški rendžer 4., serija
 23.10 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
 23.55 - Spas 911
 00.40 - Pregled programa za četvrtak

HTV 3

11.10 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
 17.20 - Nogometni Kup UEFA: Dinamo - MTK, prijenos
 19.20 - Nogometni Kup UEFA: Gasshoer - Hajduk
 21.20 - Nogometni Kup UEFA: Varteks - Debrecin, prijenos
 22.40 - Jerry Lee Lewis - Blue Suede Shoes
 23.35 - Vrijeme je za jazz: Zašto volim jazz?
 00.55 - Pregled programa

ČETVRTAK ► 25. 9. 2003.

HTV 1

Harley Davidson i Marlboro Man, HRT 1, 01.45

07.00 - Vijesti
 07.05 - Dobro jutro, Hrvatska
 09.00 - Samove pustolovine, crtana serija
 09.25 - Klinci iz Waterlanda, serija za djecu
 10.00 - Vijesti
 10.05 - Naši likovni stvaratelji
 10.35 - Antologija suvremene hrvatske književnosti
 11.30 - Novi način
 12.00 - Vijesti
 13.15 - Glazbena TV
 13.55 - Oprah Show
14.45 - Olsenova banda u Parizu, danski film
 16.20 - Crtani film
 16.30 - Vijesti
 17.15 - Hrvatska danas
 17.35 - Zemlja pustinskog sokola - nasljeđe posljednjih beduina
 18.25 - Kako biti normalan?, serija
 18.55 - Upitnik, kviz
 19.30 - Dnevnik
 20.05 - Tko želi biti milijunaš?, kviz
 21.10 - Brisani prostor
 22.45 - Burzovno izvješće
 22.50 - Meridijan 16
23.25 - Cold Harvest, američki film
01.45 - Harley Davidson i Marlboro Man, američki film
04.20 - Riječi moga oca, talijansko-francuski film
 05.50 - Kako biti normalan?, humoristična serija

HTV 2

10.00 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
 12.30 - Kratki susreti, emisija iz kulture
 13.05 - Spas 911 (6.)
 13.50 - Walker - teksaški rendžer 4., serija
 14.35 - Pasadena, serija
 15.20 - Ranč kod »Pikove sedmice«, serija za mlade
 16.05 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
 17.10 - Zemlja nade, serija
 18.30 - Tržnice svijeta
 19.05 - Simpsoni 9., crtana serija
 19.30 - Carstvo divljine: Gdje je krokodil kralj
 20.05 - Pasadena, serija
 20.50 - Vijesti
 21.05 - Ekipa za očevid - Miami, serija
 21.55 - Operacija Pozitivci 2., humoristična serija
 22.25 - Walker - teksaški rendžer 4., serija (12)
 23.10 - Zvezdane staze - nova generacija 7., serija
 23.55 - Spas 911 (6.)
 00.40 - Pregled programa za petak

HTV 3

12.25 - TV vodič + turistička središta Hrvatske
 17.20 - Nogometni Kup UEFA: Kamen Ingrad - Schalke 04, pr.
 19.25 - Glazbeni album
 20.00 - Koncert zabavne glazbe
 21.25 - Sport danas
 21.40 - Hit-depo

HiT

DePO!

23.10 - Pregled programa za petak

FILM TJEDNA

HTV 1, NEDJELJA, 21.9.2003. u 21.10

»VRIJEDNOSTI OBITELJI

ADDAMS«

Morticia (A. Huston) i Gomez Addams (R. Julia) postali su ponosni roditelji još jednog djeteta, što izaziva veliku ljubomoru kod Wednesday (C. Ricci) i Pugsleya (J. Workman). Kako bi si olakšali probleme s djecom, Addamsovi uzimaju dadilju. Debbie (J. Cusack) se čini savršenom, ali ona je zapravo opasni traženi ubojica, poznata po ubojstvima svojih bogatih muževa. Debbie iskorištava dobroćudnost ujaka Festera (C. Lloyd) koji se u nju zaljubi preko glave i oženi se s njom. Nakon vjenčanja Debbie Festeru zabranjuje viđati obitelj, ali se i sama nađe u neočekivanim nevoljama kada otkrije da nikako ne može ubiti izdržljivog Festera. U isto vrijeme Wednesday i Pugsley proživljavaju najgore ljeto u svom životu - boravak u sludnom ljetnom kampu za mlade...

Crna komedija »Obitelj Addams« o dražesnoj, ali »uvrnutoj« obitelji osvojila je simpatije širom svijeta i nakon dvije godine dobila nastavak. I u drugome dijelu očekuju nas duhoviti dijalози, vizualna iznenađenja i mnoštvo morbidnih štoseva. Najviše je pohvala dobila Christina Ricci (na slici) za svoju besprijekornu »hladnu« interpretaciju Wednesday Addams. Ona se već u devetoj godini proslavila filmom »Sirene« gdje je glumila uz popularnu Cher. I ostala je glumačka ekipa sjajna, posebno oskarovka Angelica Huston. Film je bio nominiran za Oscara za najbolju scenografiju.

Uloge: Anjelica Huston, Raul Julia, Christopher Lloyd, Joan Cusack, Christina Ricci, Jimmy Workman.

Redatelj: Barry Sonnenfeld

Trajanje: 96'

Spriječiti birokratizaciju

Čitajući pismo Alojzija Stantića u prošlom broju »Hrvatske riječi« osjećam potrebu oglasiti se. Mislim da g. Bela Tonković za svoj neuspjeh i pad ne može apsolutno nikoga okriviti osim samoga sebe. Lično sam ga, priznajem, vjerno i odano podržavao, misleći i vjerujući sto posto da se nikada neće birokratizirati, jer moj je princip uvijek bio da držim stranu obično -

ga naroda. Činjenica je da svi koji se domognu vlasti, to zloupotrijebe i udalje se od pučanstva u koje se zaklinju. Tako je dok se ne ustoliče, a poslije, zna se – birokratija.

Ono što je g. Stantić napisao 98 posto je istina i to je demokracija. Vrijeme je da se birokraciji kaže stop i da se naprava takva pravila koja će u budućnosti spriječiti svakog rukovoditelja da se birokratizira.

Ostajem pri svojoj ranijoj izjavi da ne

može ničije ime biti iznad DSHV-a. Izvor ni DSHV treba svima da bude svetinja, jer je osnovan s ciljem zaštititi i predstavljati sve Hrvate u SCG, bez obzira kako se deklariraju.

Ujedno pozivam novo rukovodstvo DSHV-a, koje će biti izabrano voljem većine, da ne dozvoli da se birokratizira. Mislim da trebamo izvući pouke iz prethodnog perioda.

Miloš Vasiljević, Subotica

Pretplatite se!

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci – 600 dinara

☐ 1 godina – 1.000 dinara

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

Hrvatska riječ

Ime i prezime:

Ulica i broj:

Mjesto i zemlja:

Telefon i e-mail:

INOZEMSTVO

☐ 1 godina – 70 EUR

BANK: VHVYU 22

(Vojvodanska banka a.d. Novi Sad Yugoslavia)

Beneficiary customer:

540101 320 5 NIU Hrvatska riječ,

Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«, Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa 355-1023208-69

RADIO SUBOTICA

24000 Subotica
Put Jovana Mikića 12
Tel: 024/55-22-00
Fax: 024/55-19-02

email: radio@radiosubotica.co.yu

- 91,5 MHz cjelodnevni program na srpskom jeziku
- 89,6 MHz cjelodnevni program na mađarskom jeziku
- 91,5 MHz od 19 do 21 sat program na hrvatskom jeziku

SHEMA programa na hrvatskom jeziku

19,00 h
- Najava programa
- Večernji dnevnik
- Agencijske vijesti iz zemlje
- Agencijske vijesti iz RH

19,30 h
»Iz života naših predaka« (ponedjeljkom)
»Sportski vremeplov« (ponedjeljkom)
»Razgovor s povodom« (utorkom)
»Otvoreni studio« (srijedom)

»Galerija« emisija o kulturi (četvrtkom)
Vjerska emisija (petkom)

20,00 h
»Čarolije trpeze« (ponedjeljkom)
»Na proputovanju s nama« (utorkom)
»Putokazi« (srijedom)
»Rock vremeplov« (četvrtkom)

20,30 h
- Vijesti dana
- Pripovijetka Balinta Vujkova
- Hitovi hrvatskih izvođača
- Minute za ljubitelje jazza (petkom)

VETERINARSKI ZAVOD SUBOTICA a.d.

Beogradski put 123
24106 Subotica
Telefon: 024/567-933, 567-984
Fax: 024/567-871, 567-736

KOMPLETNA HRANA ZA ŽIVOTINJE

KOMPLETNE SMJEŠE ZA ŽIVOTINJE:
Smješa N, Smješa PS 1, Smješa PS 3, PSB Finišer, PSB Starter, Smješa KD,
Smješa TS 1, Favorit P, Premixi, Superi i VETCAN – kompletna hrana za pse.

MILLENNIUM GSM CENTAR

Prodaja i servis mobilnih telefona,
Bežični telefoni, FAX aparati,
Računala i oprema,
Split klima uređaji.

Siemens A35 + Mobiklik
3860 dinara

ČEKOVIMA NA 6 RATA, KREDIT DO 2 GODINE

Prvomajska 6, Subotica - 024 / 551-353 - www.millenniumgsm.co.yu

Cjenik reklamnog prostora

POSLEDNJA STRANA / KOLOR

1/1 = 6.000 dinara
1/2 = 3.600 dinara
1/4 = 2.000 dinara } + 20% p.p.

DRUGA I PREPOSLEDNJA STRANA / KOLOR

1/1 = 5.000 dinara
1/2 = 3.000 dinara
1/4 = 1.700 dinara } + 20% p.p.

UNUTARNJE STRANE / CRNO-BIJELE

1/1 = 3.000 dinara
1/2 = 1.800 dinara
1/3 = 1.300 dinara
1/6 = 700 dinara
1/12 = 450 dinara } + 20% p.p.

Iskoristite popuste!

Za vezane oglase u 4 ili više brojeva odobravamo popust od 20%
SPECIJALAN POPUST ZA GODIŠNJI UGOVOR O REKLAMIRANJU.

NEKRETNINE

NBA
Agencija

Subotica
Braće Radića 6
024 / 554-570
024 / 551-203

za marketing, consulting i sve vrste posredovanja između pravnih i fizičkih lica

KADA KUPUJETE ILI PRODAJETE
OBRATITE SE NAJPOUZDANIJOJ
AGENCIJI SA TRADICIJOM UZ
SLOGAN

99% + *NBA* = 200%

Najsigurnija razmjena nekretnina na teritoriju bivše Jugoslavije!

mala zemlja za
croatija
veliki odmor

